

Mukəddəs Kitab

Təwrat 14-qisim

«Tarih-təzkirə «2» »

© Mukəddəs Kitab 2012

CC BY-SA 4.0

www.mukeddeskalam.com

«Uyşurqə Kalam Tərijimisi»

Tarih-təzkirə «2»

Sulayman Israil üstigə həküm sürüdü

1Pad. 3:1-15

1¹ Dawutning oğlu Sulaymanning həkümranlığı mustəhkəmləndi; çünki uning Hudasi Pərvərdigar uning bilən billə bolup, uni bək böyük kildi.

² Sulayman pütkül Israillarnı, mingbexi, yüzbexi, sorakçı və pütkül Israilning kəbilə-jəmət baxlıqları boləjan əmədlərləni qakirtip ularəja söz kildi. ³ Sulayman barlıq jəmət bilən birlikdə Gibeonning egizlikigə bardı; çünki u yərdə Hudaning «jəmət qədri», yəni Pərvərdigarning kuli Musa bayawanda yasatqan qədir bar idi. ⁴ Hudaning əhdə sanduqini bolsa Dawut Kiriati-Yearimdin elip qikip, əzi uningəja təyyarlıəjan yərgə əkəlgənidi; çünki u Yerusalemdə əhdə sanduqı üçün bir qədir tiktürgənidi. ⁵ Hurning nəwrəsi, Urining oğlu Bəzaləl yasıəjan mis kurbangah bolsa Gibeonda, yəni Pərvərdigarning jəmət qədri aldida idi; Sulayman jəmət bilən birlikdə berip, xu yərdə Pərvərdigardin tilək tilidi. ⁶ Sulayman jəmət qədirining aldidiki mis kurbangahning yenioja, Pərvərdigarning aldioja kelip, kurbangahta ming malni köydürmə kurbanlıq kildi.

⁷ Xu keqisi Huda Sulaymanoja ayan bolup, uningəja: — Sən nemini tilisəng, xuni berimən, dedi.

⁸ Sulayman Hudaəja: — Sən atam Dawutka zor mehir-muəbbət ata kıləjan, meni uning ornioja padixah kilding. ⁹ I Pərvərdigar Huda, əmdi Sən atam Dawutka bərgən wədəngni puhta orunlojaysən; çünki Sən meni yərdiki topidək nurojun həlkəə həkümranlıq kılidojan padixah kilding. ¹⁰ Əmdi Sən mənə bu həlkəə yetəkqilik kıləqudək danalıq və bilim bərgəysən; undək bolmisa Səning munqiwala qong bu həlkəə kim həküm sürəlisən? — dedi.

¹¹ Huda Sulaymanoja: — Mən seni həlkəə padixah kılıp tiklidim. Əmdi sən muxundək niyətkə kelip, nə baylıq, mal-mülük, nə izzət-hərət və düxmənlirəning janlırını tiliməy, nə uzun əmür kərxəni tiliməy, bəki bu həlkəə həküm sürəxkə danalıq və bilim tiligən ikənsən,

¹² Danalıq və bilim sənə təkdım kılindi; və Mən sənə baylıq, mal-mülük və izzət-hərətəmu bəre; xundək boliduki, səningdin ilgiri ətkən padixahlarınəng heqbiridə undək bolmiojan, səningdin keyin boləjisi padixahlardımu undək bolmaydu, dedi.

Sulaymanning beyixkə baxlıxi

1Pad. 10:26-29

¹³ Bu ixtin keyin Sulayman Gibeon egizlikidiki «jəmət qədri»din Yerusalemoja kaytip kelip, Israil üstidə səltənət kildi. ¹⁴ Sulayman jəng hərwiliri bilən atlıq ləxkərləni toplidi: — uning bir ming tət yüz jəng hərwi, on ikki ming atlıq ləxkiri bar idi; u bularnı «jəng hərwi xəhərliri»gə həm padixahning yenida turux üçün Yerusalemoja orunlaxtirdi. ¹⁵ Padixah Yerusalemdə altun-kümüxləni taxlədək kəp, kedir dərəhlirini tüzləngliktiki üjmə dərəhlridək kəp kildi.

¹⁶ Sulaymanning atlırı Misirdin həm kuwədin kəltürölətti; padixahning sodigərliri kuwədin tohtitilojan bahəsi boyiqə setiwalatti. ¹⁷ Ular Misirdin setiwaləjan hərbi hərwinəng bahəsi

1:3 «Gibeonning egizlixi» — yəni «Gibeondiki «yukiri jay»əja». «jəmət qədri» — yəni «(Huda bilən) kərxəx qədri».

1:10 «bu həlkəə yetəkqilik kıləqudək» — bu ibarə ibraniy tilidə «bu həlkəning aldidə qikip-kirgüdək» dəgən səzlər bilən ipadilini.

1:15 «kədir dərəhliri» — yəni «kədir yəqəqi». Ləkin bizningə Sulayman kədir yəqəqini ixlitiplə qalmay, xu qıraylıq dərəhlərdin Yerusalemdə ətrəpioja kəp tiktirdi («Top.» 2:5ni kəring).

1:16 «Sulaymanning atlırı Misirdin ... setiwalatti» — bu ayətnəng baxkə birhəl təjmisini: «Sulaymanning atlırı Misirdin kəltürölətti; padixahning soda karwanlırı kuwədin tohtitilojan bahəsi boyiqə türküm-türküm setiwalatti».

altə yüz kümüx tənggə, hər bir atning bahəsi bir yüz əllik kümüx tənggə idi; at-hər wilar yənə Hittiylarning padixahliri wə Suriyə padixahliriojumu ənə xu sodigərləning wastisi bilən seti-welinatti.

Sulayman ibadəthanini selix üçün materiyallarni toplaydu

2¹ Sulayman Pərwərdigarning namioğa atəp bir əy həm padixahlığı üçün bir orda selix niyitigə kəldi. ² Xuningdin keyin Sulayman yətmix ming adəmni hammallıqqa, səksən ming adəmni taoqda tax kesixkə, üç ming altə yüz kixini nazarətqılıkkə təyinlidi.

³ Sulayman Tur padixahı Hıramoğa adəm əwətip: «Əzliri atam Dawutning turalojuşi bolsun dəp orda selixioğa kədir yaoqıqi yətküzüp bərgən idilioqu, mangimu xundak kılıqayla. ⁴ Mana, mən əmdi Pərwərdigar Hıdayimning namioğa atəp bir əy salmaqımən; əy uning aldidə huxbuy yekix, «təkdım nənlar»ning üzülməy qoyuluxi, hər künü ətə-ahxamlirida, xabat künlirida, yengi aynıng birinqi künidə wə Pərwərdigar Hıdayimiz bekitip bərgən heyət-ayəmlərdə kəydürmə kurbanlıqlarning sunuluxi üçün bolidu. Bu ixlar İsrail həlkigə mənngülük bir bəlgilimə bolidu.

⁵ Mən salmaqı boləpən əy əjayip həywətlik bolidu; qünki bizning Hıdayimiz həmmə ilahlərdin üstündur. ⁶ Ləkin asmanlar wə asmanlarning üstidiki asmanmu Uni siqduralmaydıoğan tursa, kim Uningoğa əy salalisun? Mən kim idim, qandaqmu Uningoğa əy salduroqudək kudrətkə igə bolay? Mən pəkət Uning aldidə kurbanlıqlarni kəydürgüdəklə adəmmən, halas!

⁷ Əmdi əzliri manga atam Dawut Yəhudada wə Yerusalemda təyyarlap qoyəpən ustılar bilən billə ixləx üçün, altun-kümüxtə, mis wə tēmürdə ixləxkə pixxık, səsün, tok kizil wə kək rənglik yip ixləxkə puhta həm nəkkaxlıknı bilidioğan bir ustamni əwətkəyla. ⁸⁻⁹ Həm manga Liwandin kədir, arqa-qarıoqay wə səndəl dərəhlirini yətküzüp bərgən bolsila; qünki əzlrining hizmətkarlırining Liwanda yaoqanı kesixkə ustilikini bilimən; mana, manga kəpləp yaoqqlarni təyyarlap berix üçün mening hizmətkarlırim əzlrining hizmətkarlıri bilən billə ixlisun; qünki mən salidəpən əy intayin həywətlik wə əjayib karamət bolidu. ¹⁰ Mana, mən əzlrining yaoqaq kesidəpən hizmətkarlırioğa yigirmə ming kor buoqday, yigirmə ming kor arpa, yigirmə ming bat xarab, yigirmə ming bat zəytun meyi berimən» — dedi.

¹¹ Turning padixahı Hıram Sulaymanoğa jawabən məktup yollap: «Pərwərdigar Əz həlkini səyğəqkə U əzlrini ularning üstigə padixah kildi» — dedi. ¹² Hıram yənə: «Asman-pələk bilən yər-zeminni yaratqan İsrailning Hudasi Pərwərdigarəğa Həmdusana boləy! Qünki U padixah Dawutka yorutuləpən, pəm-parasətlik, Pərwərdigar üçün bir əy, uning padixahlığı üçün bir orda salalaydıoğan bir danixmən ooqul bərdi. ¹³ Mana mən hazır əzlrigə hünərdə kamalətkə yətkən, əkil-parasət bilən yorutuləpən, Hıram-Abi dəgən bir adəmni əwətay. ¹⁴ Uning anisi Dan kəbilisilik bir ayal, atisi Turluk ikən. U altun, kümüx, mis, tēmür, taxlar, yaoqaqqlıq ixlirioğa mahır, səsün, tok kizil, aq wə kək rənglik yip ixləxkə puhta, hər hil nəkkaxlıq ixliriojumu usta, tapxuruloğan hər qandaq layihigə amalini kılalaydu. Bu kixi əzlrining hünərwənliri bilən wə atiliri boləpən hojam Dawutning hünərwənliri bilən billə ixlisun. ¹⁵ Əmdi hojam tiləpən aləpən

1:17 «Ular Misirdin setiwaləpən hər bir hərwinig bahəsi ... hər bir atning bahəsi ... at-hər wilar yənə Hittiylarning padixahliri wə Suriyə padixahliriojumu ənə ... seti-welinatti» — Təwrat, «Qan.» 17:16də İsrail padixahlirioğa atlarni elix üçün Misiroğa berix mən'i kılinojanidi.

2:1 «orda» — ibraniy tilida «əy».

2:2 1Pad. 5:15-32

2:3 «Hıram» — bəzi yərlərdə «Hıram» dəp atilidu.

2:6 «Mən pəkət Uning aldidə kurbanlıqlarni kəydürgüdəklə adəmmən, halas!» — baxkə birhil tərjimisi: «Əy pəkət Uning aldidə kurbanlıqlarni kəydürgüdək bir jay bolidəpən tursa, halas!».

2:10 «yigirmə ming kor» — bir kor 220 litr, 20000 kor 44 milyon litr, yəni bəlkim 44,000 tonna bolidu. «yigirmə ming bat» — bir bat 22 litr bolup, 20000 bat 440,000 litr bolidu.

2:12 «orda» — ibraniy tilida «əy».

buoqday, arpa, may və xarab bolsa, bularni öz hizmətkarlırioğa yətküzüp bərgəyla. ¹⁶ Biz bolsak siligə qanqə kerək bolsa Liwanda xunqə yaqəq kesip, sal kılıp baqəlap, dengiz arkilik Yoppaəğa yətküzüp berimiz; andin sili u yərdin Yerusalemoğa toxup kətsilə bolidu» dedi.

¹⁷ Atisi Dawut Israil zeminida turuxluk yaqə yurtluklarni sanaktin etküzgəndək, Sulaymanmu ularni sanaktin etküzdü. Ular jəmiy bir yüz əllik üç ming altə yüz adəm qıktı. ¹⁸ U ularin yətmix ming kixini hammallıqqa, səksən ming kixini taqda tax kesixkə və ix kiliwatqanlar üstidin nazarət kılıp turuxkə üç ming altə yüz kixini təyinlidi.

Ibadəthanini selix

1Pad. 6:1-38; 7:13-51

3¹ Sulayman Yerusalemda Pərwərdigar atisi Dawutkə ayan boləqan Məriya teoqida, yəni Yəbusiy Ornanning haminida, Dawut təyyar kılıp qoyəqan yərdə, Pərwərdigarning əyini selix ixini baxlıdi. ² Sulaymanning səltənitining tətinqi yili, ikkinqi ayning ikkinqi küni u kuruluxni baxlıdi. ³ Sulayman saləqan Hudaning əyining uli mundaq: — uzunluqi (qədımki zamanda qollanəqan əlqəm boyiqə) atmix gəz, kəngliki yigirmə gəz idi. ⁴ Əyning aldidiki aywanning uzunluqi yigirmə gəz bolup, əyning kənglikigə toqra kələtti; egizliki yigirmə gəz idi; u iqini sap altun bilən qaplatı. ⁵ U əyning qong zəlining tamlirini arqə-qariəyay tahtaylıri bilən qaplatı, andin keyin sap altun qaplatı və üstigə horma dərihining xəkli bilən zənjir nəxirlirini oydu. ⁶ U əyni alamət qiraylık kılıp tamlirini yənə esil tax-yəqutlar bilən zinnətlətti. U ixlətkən altunlar pütünləy parwayim altuni idi. ⁷ U pütün əyni, əyning limliri, ixik bosuəqə-kexəkliri, barlık tamliri və ixiklirini altun bilən qaplıdi; u taməqə kerublarning nəxirlirini oydu. ⁸ Sulayman yənə əng mükəddəs jayni yasattı; uning uzunluqi yigirmə gəz bolup (əyning kəngliki bilən təng idi), kənglikimu yigirmə gəz idi; u uning iqini pütünləy sap altun bilən qaplatı; altun jəmiy bolup altə yüz talant idi. ⁹ Altun mikning eqirliqi jəmiy əllik xəkəl boldi. Balihanilirining iquimu altun bilən qaplandı.

¹⁰ Əng mükəddəs jay iqidə u ikki kerubning həykilini yasap, ularni pütünləy altun bilən qaplıdi.

¹¹ Ikki kerubning qanitining uzunluqi jəmiy yigirmə gəz idi; bir kerubning bir qanitining uzunluqi bəx gəz bolup, əyning temioqə tegip turattı; ikkinqi tərəptiki qanitining uzunluqimu bəx gəz bolup, ikkinqi bir kerubning qanitoqə yetətti. ¹² Yənə bir kerubning qanitining uzunluqimu bəx gəz bolup, umu əy temioqə tegip turattı; ikkinqi bir qanitining uzunluqimu bəx gəz bolup, aldinqi bir kerubning qanitoqə yetətti. ¹³ Bu ikki kerubning qanatlıri yeyiləqan həlaldə bolup, uzunluqi jəmiy yigirmə gəz kələtti; ikkila kerub ərə turoquzuləqan bolup, yüzlıri əyning iqiğə qarayttı.

¹⁴ Sulayman yənə kək rənglik, səşün rənglik, toq kizil və aq rənglik yip toqulmiliridin və nəpis kanaptin əyning iqidiki pərdisini yasattı, uning üstigə kerublarni xəxtə kılıp toquttı.

¹⁵ Əyning aldioqə yənə egizliki ottuz bəx gəz kəlidioqan ikki tüvrük yasap qoydu; hər tüvrükning bəxining egizliki bəx gəz kələtti. ¹⁶ U yənə (iqi kalamhanidikidək) marjansiman zənjir yasitip, tüvrük baxlıri üstigə ornattı; u yüz danə anar yasitip ularni zənjirlərgə ornattı.

3:2 «Sulaymanning səltənitining tətinqi yili, ikkinqi ay...» — bu vaxt bəlkim miladiyədin ilgiriqi 966-yili, 4-5-ayda boluxi mumkin idi.

3:3 «uzunluqi ... atmix gəz, kəngliki yigirmə gəz» — Mükəddəs Kitabta ixlitilgən «gəz» adəmnin qolining jəynikidin barmaklırining uqioqəqə boləqan arilıqi (təhminən 45 santimetr) idi.

3:4 «əyning ... egizliki yigirmə gəz idi» — kona qəqürmilərnin kəpinqisi muxu yərdə «bir yüz yigirmə gəz idi» deyilidu. Biz muxu yərdə kona «Suriyak» tərijimisi və grek tilidiki bir kona tərijimisiqə əgiximiz.

3:8 «altə yüz talant» — 600 talant bəlkim 18.4 tonna idi.

3:9 «əllik xəkəl» — 50 xəkəl bəlkim 600 gram.

3:16 «kalamhana» — «əng mükəddəs jay»ning «kalamhana» dəp atilixining səwəbi, uningda Huda Musa pəyoqəmbərgə tapxuroqan «əhdə tax tahtiliri» (Hudaning kalamı) selinoqan «əhdə sanduqi» bar idi; və uning üstigə bəlkim bəzi vaxtda,

¹⁷ U bu ikki tüvrükni öyning aldiqə, birsini ong tərəpidə, birsini sol tərəpidə turoquzdi; u ong tərəptikisini Yəqin, sol tərəptikisini Boaz dəp atidi..

⁴ ¹ Uzunluqi yigirmə gəz, kəngliki yigirmə gəz, egizliki on gəz kelidiqan bir mis kurbangah yasatti. ² U mistin «dengiz» yasatti; uning xəkli dügilək bolup, u girwikidin bu girwikigə on gəz kelatti; egizliki bəx gəz, aylanmisi ottuz gəz idi. ³ «Dengiz»ning sirtki asta kismi buqining xəkli bilən qərüldürüp bezəlgən bolup, buqılar hər bir gəzgə ondin, ikki katar kəlinip, mis «dengiz» bilən təng kuyup qikiloqanidi. ⁴ Mis «dengiz»ni on ikki mis buka kətürüp turatti; uning üqi ximaloqə, üqi oərbkə, üqi jənobkə, üqi xərkəkə karəp turatti. «dengiz» buqining dümbisigə yatkuzuloqan bolup, buqılarning kuyruqi iqi tərəptə idi. ⁵ Mis dengizning kəlinliki bir alqan bolup, qərisi qinining girwikidək nilupər xəklidə kəlinoqan, uningoqə üq ming bat su patatti. ⁶ U yənə on «yuyux desi» yasitip, bəxini mis dengizning ong tərəpigə, bəxini sol tərəpigə koyoquzdi; kəydürmə kurbanliklaroqə ixlitididoqan buyum-əswablirining həmmisi xu daslarda yuyulatti; «dengiz» bolsa kahinlarning yuyunuxi üqün ixlitilətti.

⁷ U yənə bəlgiləngən xəkildə on altun qiraoqdan yasitip muqəddəs jayning iqigə ornatti; uning bəxini ong tərəpkə, bəxini sol tərəpkə koydurdi. ⁸ Yənə on xirə yasitip muqəddəs jayning iqigə koyoquzdi; uning bəxini ong tərəpkə, bəxini sol tərəpkə koyoquzdi. U yənə yüz danə altun qinə yasatti.

⁹ U yənə «kahinlar həylisi», qong həyla wə qong həyolining dərwarzilirini yasatti wə dərwarzilarning həmmisini mis bilən kaplattı. ¹⁰ U mis «dengiz»ni ibadəthanining ong tərəpigə, yəni xərkiy jənob tərəpigə koyoquzdi.

¹¹ Həram yənə kəzan, kürək wə qaqa-kuqılarni ətküzdi. Həram xu tərəkidə Sulayman padixah üqün Hudaning öyining barliq kuruluq hizmitini püttürdi, ¹² Yəni ikki tüvrük, ikki tüvrükning üstidiki apkursiman ikki bax wə bu ikki baxni yepip turidoqan ikki torni yasitip püttürdi. ¹³ Xu ikki tor üstigə kayqilaxturuloqan tət yüz anarni yasatti; bir torda ikki katar anar bolup, tüvrük üstidiki apkursiman ikki baxni yepip turatti. ¹⁴ U on das təgliki wə das təglikigə koyulidoqan on «yuyux desi»ni, ¹⁵ «mis dengiz» wə uning astidiki on ikki mis buqini yasatkuzdi. ¹⁶ Kəzan, kürək, wilka-ilməklər, wə munasiwətlik barliq əswablarni Həram-Abi Pərwərdigarning öyini dəp Sulayman padixahqa parkirayidoqan mista yasitip bərdi. ¹⁷ Padixah bularni İordan tüzənglikidə, Sukkot bilən Zərədatah otturisi, xu yərdiki seviz layda kəlip yasap, kuydurup qikti. ¹⁸ Sulayman yasatkuzoqan bu əswablarning sani intayin kəp idi; kətkən misning eoqirlikini əlqəp bolmaytti.

¹⁹ Sulayman yənə Hudaning öyi iqidiki barliq əswablarni yasatti — yəni altun huxbuygahni, «təkdin nan» koyulidoqan xirələri ²⁰ wə sap altunda kəlinoqan qiraoqdanlar bilən qiraqlirini yasatkuzdi; bu qiraqlar bəlgilimə boyiqə iqki «kalamhana» aldida yandurux üqün boldi. ²¹ U yənə qiraqlarning gülliri, qiraqlar wə pilik kayqilirining həmmisini altundin kıldurdi (ular sap aldundin idi). ²² U yənə peqəqlar, tawaqlar, piyalə-qaqa wə küdanlarning həmmisini sap altun-

Bax kahin xu «əng muqəddəs jay»oqə kirgəndə, Hudaning bexarətliri ularoqə kəlixı mumkin idi.

3:17 «Yəqin» ... «Boaz» — «Yəqin» dəgən səz «U mustəhkəmləydu» dəgən mənəidə; «Boaz» bəlkim «küq bilən» yaki «küdrəttə» dəgən mənəidə boluxı mumkin. İkki tüvrükning mənisi xu qaoqda «U (Huda) buni (muqəddəs öyini) küdrət bilən mustəhkəmləydu» dəgənlik bolidu.

4:2 «dengiz» — kahinlar yuyunidoqan qong bir dastur.

4:5 «üq ming bat su» — üq ming bat muxu yərdə bəlkim təhminən 30000 litr bolsa kərək idi. İbadəthanidiki shemilarni kərüng.

4:11 «Həram» — yəni Həram-abi. 2:13ni kərüng.

4:17 «Zərədatah» — yaki «Zərətan» («1Pad.» 17:46ni kərüng).

4:20 «kalamhana» — «əng muqəddəs jay»ning yənə bir atilixidur. 3:16diki izahatni kərüng.

din kıldurdi. U öyning ixiklirini, yəni iqidiki əng muqəddəs jayoqa kiridioğan iqqi qatlima ixiklər wə öyning «muqəddəs jay»ining taxkiriği ixiklirini altundin kıldurdi.

5¹ Xuning bilən Sulayman Pərwərdigarning öyi üçün kildioğan barlıq quruluşlar tamam bolqanda, u atisi Dawut Hudaqa atap beoixlioğan nərsiləni (yəni kümüx, altun wə hamma baxqa buyumlarni) elip kelip, Pərwərdigarning öyining həzinilirigə qoydurdi.

Sulayman əhdə sanduqini ibadəthanioqa elip kiridu

1Pad. 8:1-66

² Xu qaoqda Sulayman Pərwərdigarning əhdə sanduqini «Dawut xəhəri»din, yəni Ziondin yetkəp kelix üçün Israil əksakallirini, qəbilə bəglirini wə Israil jəmətlirining bəglirini Yerusalemoqa yiojilixqa qakirdi. ³ Buning üçün Israilning həmmə adəmliri Etanim eyida, yəni yəttinqi ayda, bekitilgən heyttə padixahning kəxioqa yiojildi. ⁴ Israilning həmmə əksakalliri yetip kəlgəndə Lawiylar əhdə sanduqini kətürüp mangdi. ⁵ Ular əhdə sanduqini, jəmət qədri bilən uning iqidiki barlıq muqəddəs buyumlarni kətürüp elip qikti. Kahinlar bolqan Lawiylar muxularni elip qikti.

⁶ Sulayman padixah wə barlıq Israil jəməti əhdə sanduqining aldida mengip, kəplikidin sanini elip bolmaydioğan san-sanəksiz qoy bilən kalini kurbənlilik kiliwatatti. ⁷ Kahinlar Pərwərdigarning əhdə sanduqini öz jayioqa, ibadəthanining iqqi «kalamhana»sioqa, yəni əng muqəddəs jayoqa elip kirip kerublarning kənatlirining astioqa qoydi. ⁸ Kerublarning yeyilip turoğan kənitə əhdə sanduqining orni üstidə boləqaqqa, əhdə sanduqi bilən uni kətürüp turidioğan baldəqlarni yepip turatti. ⁹ Bu baldəqlar sanduqning tutquqliridin nəhayiti uzun qikip turoqaqqa, kalamhanining aldida turup əhdə sanduqining yenidiki ikki baldəqlning uqlirini kərgili bolatti, birək öyning sirtida ularni kərgili bolmaytti; bu baldəqlar taki bəgüngə kədəx xü yərdə turmaqta. ¹⁰ Əhdə sanduqining iqidə Musa pəyoqəmbər Hərəb teoqida turoqanda iqidə saləqan ikki tahtaydin baxqa həqnərsə yox idi (Israilar Misir zeminidin qikqəndin keyin Pərwərdigar ular bilən Hərəbdə əhdə tüzgənidi).

¹¹ Kahinlar muqəddəs jaydin qikixti (xu yərdə hazır bolqan barlıq kahinlar, öz nəwitigə kərimay əzlrini Hudaqa atap pakizlioqanidi; ¹² nəoqmə-nawaqi barlıq Lawiylar, jümlidin Asaf, Həman, Yədutun wə ularning oqulliri həm kərinəxliri qəkmən tonlirini kiyixip, kurbəngahning xərkidə turup qang, təmbur wə qiltarlar qəlixəwatqanidi; ular bilən billə kanay qəliwatqan yənə bir yüz yigirmə kahin bar idi) ¹³ wə xundək bolduki, kanayqılar bilən nəoqmə-nawaqılar həmmisi birdək qəlip, bir awaz bilən Pərwərdigaroqa təxəkkür-həmdusana eytiwatqanda, yəni kanaylar, jənglər wə hərhil səzlərnə qəlip, yukiri awaz bilən «Pərwərdigar məhribəndur, əzgərməs muhəbbiti əbədil'əbədgəqidur» dəp Pərwərdigarni mədhijələwatqanda — xu həman ibadəthana, yəni Pərwərdigarning öyi bir bulut bilən toldu-

4:22 «peqəqlar» — yəni «pilik qayqiliri» yəni «ləhxigirlar». «U öyning ixiklirini, yəni iqidiki əng muqəddəs jayoqa kiridioğan iqqi qatlima ixiklər ... altundin kıldurdi» — baxqa birhil təjimişi «U öyning ixikliri, yəni əng muqəddəs jayning iqidə kiridioğan qatlima ixiklər wə öyning «muqəddəs jay»ining taxkiriği ixiklirining turum-ülgüjəklirini altundin kıldurdi».

5:3 «yəttinqi ayda bekitilgən heyttə» — bu heyttə «kəpilər heyti» (yənə «qədir heyti» yəni «məwə həsul heyti»mu dəp atilətti), 7-ayning 15-22 künliridə ətküzüldü («Law.» 23:34). Israilning ərliri uningə Yerusalemdə kətnixisi lazım idi.

5:5 «jəmət qədri» — yəni «jəmət yiojilidioğan qədir», yəni «ibadət qədri».

5:7 «kalamhana» — «əng muqəddəs jay»ning yənə bir atilixidur. 3:16diki izahətni kərug.

5:9 «bəgüngə kədəx...» — bu ibarə xüni ispatlayduki, «Tarih-təzkirə»ning hatirilirining kəpinqisi ibadəthana tehi öz jayida turoğan wəktidə, sürgün boluxtın ilgiri yezlioğan (36-bab, 11-23-ayətlərnə bəlkim keyinki bir hatiriği qoxup yəzoğan).

5:10 «Hərəb teoqi» — Sinay teoqining baxqa bir isimdur.

5:11 «Kahinlar... əzlrini Hudaqa atap pakizlioqanidi» — muxu «pakizlax» Təwrattiki təharət bəlgilimilərgə əməl kəlixitin ibarət idi (məsilən, «Law.» 21-bab, 22:1-9ni kərug).

ruldi; ¹⁴ kaħinlar əxu bulut tüpəylidin wəzipilirini ətüxkə turalmaytti, qünki Pərwərdigarning julasi Hudaning öyini tolduroqanidi.

⁶ Bu pəyttə Sulayman: — Pərwərdigar tum karangojuluk iqidə turimən, dəp eytkanidi; ² Lekin, i Pərwərdigar, mən Sening üqün bir həywətlik makan bolsun dəp, Sən mənggü turidioqan bir öyni yasidim, dedi..

³ Andin padixah burulup barliq Israil jamaitigə bəht tilidi; Israilning barliq jamaiti uning aldida turatti. ⁴ U mundaq dedi: — Israilning Hudasi Pərwərdigarə təxəkkür-mədhiyə boləjay! U Öz əozı bilən atam Dawutka wədə kıləqanidi wə Öz qoli bilən uni əməlgə axurdi. U əslidə Dawutka:

⁵ «Mən Öz həlkim Israilni Misir zeminidin elip qikқан künden buyan namim üqün bu yərdə bir öy salay dəp Israilning hərқaysı kəbililirining xəhərliridin heqқaysisini tallimidim, yaki həlkim Israilə həkümran boluxka heqқaysi adəmnı tallimidim; ⁶ həlbuki, Mən namim xu yərdə bolsun dəp Yerusalemnı tallidim wə həlkim boləqan Israilə həkümranlıq kılsun dəp Dawutni tallidim» degənidi.

⁷ Əmdi atam Dawutning Israilning Hudasi Pərwərdigarning namioqə atəp bir öy selix arzu-niyiti bar idi. ⁸ Biraқ Pərwərdigar atam Dawutka: «Kənglüngdə Mening namimoqə bir öy yasaxka kıləqan niyiting yahxidur; ⁹ əmma xu öyni sən yasımayəsən, bəlkı puxtungdin bolidioqan oqlung, u Mening namimoqə atəp xu öyni salidu», degənidi.

¹⁰ Mana əmdi Pərwərdigar Öz səzigə əməl kildi. Mən Pərwərdigar wədə kıləqinidə, atamning ornini besip, Israilning təhtigə olturdum; Israilning Hudasi Pərwərdigarning namioqə atəp bu öyni saldim. ¹¹ Mən bu öydə əhdə sanduқını kəydum; əhdə sanduқı iqidə Pərwərdigarning Israilar bilən tüzgən əhdə təhtiliri bardur» dedi.

Sulayman Israil üqün dua kildu

¹² Andin Sulayman Israilning barliq jamaitigə yüzlinip, Pərwərdigarning qurbangahining aldidə turup kollirini kətürüp: — ¹³ (qünki baya Sulayman mistin uzunluқı bəx gəz, kəngliki bəx gəz, egizliki üq gəz kelidioqan bir pəxtak yasitip, təxkirikı həyolining otturisoqə jaylaxturoqanidi. U ənə xu pəxtak üstigə qikp turup, pütkül Israil jamaiti aldida yūkünüp olturup, asmanoqə karəp qulıqını yayoqanidi) ¹⁴ — u mundaq dua kildi: — I Israilning Hudasi Pərwərdigar! Nə asmanda nə zeminda Səndəк Huda yoktur; Sening aldingda pütün kəlbi bilən mangidioqan Öz kulliring üqün əhdəngdə turup əzgərməs muhəbbitingni kərsitisən. ¹⁵ Qünki Sən Öz kulung atam Dawutka bərgən wədidə turdung; Sən Öz əozing bilən eytkən səzüngni mana bügünkidə Öz qolung bilən wujudka qikarding. ¹⁶ Əmdi həzir, i Israilning Hudasi Pərwərdigar, Öz kulung atam Dawutka: — «Əgər sening əwladliring öz yollirioqə səgək bolup sən Mening aldimdə mangojandəк, kənunumoqə əməl kılıp mangsila, sanga əwladıngdin Israilning təhtidə olturidioqan bir zəт kəm bolmaydu» dəp bərgən wədəngdə turoqaysən. ¹⁷ Əmdi həzir, i Israilning Hudasi, Sən kulung Dawutka eytkən səzliring əməlgə axuruloqay, dəp ətünimən!

¹⁸ Lekin Huda Əzi rastla yər yüzidə insanlar bilən makan kıləmdu? Mana, asmanlar bilən asmanlarning asmini Seni siqdurəlməyidioqan yərdə, mən yasioqan bu öy kəndəkmə Sening makanıng bolalisun?! ¹⁹ Lekin i Pərwərdigar Hodayim, kulungning dua wə iltijasioqə kulək selip, kulungning Sanga kətürgən nidası wə tilikini angliqaysən. ²⁰ Xuning bilən Öz kəzliringni kəqə-kündüz bu öygə, yəni Sən: «Mening namimni u yərdə ayan kıləmə» dəp eytkən jayoqə kəqə-kündüz tikkəysən; Öz kulungning u jayoqə karəp kıləqan duasioqə kulək saləqaysən. ²¹ Kulung wə

6:2 «həywətlik makan» — yənə birhil təjimişi «turaləu-makan».

6:20 «Öz kulungning u jayoqə karəp kıləqan duasi» — yaki bolmisa: «öz kulungning u jay toqrisidiki duasi...»

həlking Israil bu jayoğa qarap dua kılğan qaoğa, ularning iltijalirioğa kulak selip, Öz makaning kılğan asmanlardin turup angliojaysən, angliojiningda ularni kəqürgəysən.

²² Əgər birsı öz koxnısioğa gunah kılsa wə xundakla ixning rast-yalojanlikini bekitix üqün kəsəm iqqüzülsə, bu kəsəm bu eydiki kurbangahingning aldioğa kəlsə, ²³ Sən kəsəmni asmanda turup anglap, amal kılıp Öz bəndiliring otturisida həküm qıkarojaysən; gunahı bar adəmning gunahını əzigə kayturup, öz yolını öz bexioğa yandurup, gunahsız adəmni aqlap öz adillikioğa karap uningioğa həkkini bərgəysən.

²⁴ Öz həlking Israil Sening aldingda gunah kılğanı üqün düxməndin yengilsə, yamanlıkidin kaytip bu eydə turup, namingni etirap kılıp sanga dua bilən iltija kılsa, ²⁵ Sən asmanda anglap, Öz həlking Israilning gunahını kəqürüp, ularni Sən ata-bowilirioğa wə əzlırigə təkdım kılğan zeminoğa kayturup kəlgəysən.

²⁶ Ular Sanga gunah kılğanı üqün asman etilip yamojur yaojmaydioğan kiliwetilgən bolsa, lekin ular bu jayoğa qarap Sanga dua kılıp namingni etirap kılıp, Sening ularni kiyinqilikqə salojining tüpəylidin öz gunahidin yenip towa kılsa, ²⁷ Sən asmanda turup kulak selip, kulliringning wə həlking Israilning gunahını kəqürgəysən; qünki Sən ularioğa mengix kerək bolğan yaxxi yolni əgıtısən wə Öz həlkinggə miras kılıp bərgən zeminning üstigə yamojur yaojdurısən!

²⁸ Əgər zeminda aqarqılıq ya waba bolsa, ya ziraətlər dan almisa ya həl qüxsə ya uni qekətkilər yaki qekətkə liqinkiliri besiwalsa, ya düxmənlər ularning zemindiki xəhərlirining kowuklırioğa hujum kılıp koxiwalsa, ya hərəkəndək apət ya kesəlik bolsa, ²⁹ undakta barlik həlking Israil bolsun, hərəkəndək kixi bolsun, əzigə kəlgən apətni wə öz dərdini bilip, kollirini bu eygə sunup, məyli kəndək dua yaki iltija kılsun, ³⁰ əmdi Sən turuwatқан makaning asmanda turup anglap, kəqürüm kıløjaysən, Sən hər bir adəmning kəlbini bilgəqkə, əzining yollirini əzigə yandurojaysən (qünki Sənla, pəkət Sənla həmmə insan balilirining kəlbilirini bilgüqidursən); ³¹ xundak kılıp, ular Sən ata-bowilirimizioğa təkdım kılğan zeminda olturup əmrining həmmə künlirida Səndin kərkup yollirinda mangidioğan bolidu.

³² Öz həlking Israildin bolmıoğa, Sening uluq naming, kudrətlik kolung wə sozoğan biliking tüpəylidin yırak-yıraklardin kəlgən musapir bolsa, u kelip bu ey tərəpkə qarap dua kılsa, ³³ Sən turuwatқан makaning bolğan asmanlarda uningioğa kulak selip, u musapir Sanga nida kılıp tiliginining həmmisigə muwapıq kıløjaysən; xuning bilən yər yüzidiki barlik əllər namingni tonup yetip, Öz həlking Israildək Səndin kərkidioğan bolup, mən yasioğan bu əyning Sening naming bilən atalojinini bilidu.

³⁴ Əgər Sening həlking Sening tapxurukung bilən düxmini bilən jəng kılıxqə qıkkanda, Sən tallioğan bu xəhərgə, xundakla mən namingioğa atap yasioğan bu ey tərəpkə qarap Sən Pərwərdigarioğa dua kılsa, ³⁵ Sən asmanlarda turup ularning duasi bilən iltijasioğa kulak selip, ularni nusrətkə erixtürgəysən.

³⁶ Əgər ular Sanga gunah sadir kılğan bolsa (qünki gunah kılmaydioğan həqkixi yoxtur) Sən ularioğa əjəzəplinip, ularni düxmənlirining koloğa tapxuroğan bolsang, bular ularni yırak-yekinoğa, öz zeminoğa sürgün kılıp elip baroğan bolsa, ³⁷ lekin ular sürgün kılinoğan yurtta əş-hoxini tepip towa kılıp, əzi sürgün boloğan yurtta Sanga: — Biz gunah kılıp, kəbihlikkə berilip Səndin yüz örüp kəttuk, dəp yelinsa, ³⁸ — əgər ularni sürgün kılğanlarning zeminida pütün kəlbi wə pütün jenidin Sening tərəpinggə yenip, Sən ularning ata-bowilirioğa təkdım kılğan zeminoğa, Sən tallioğan xəhər tərəpkə wə mən namingioğa atap yasioğan bu ey tərəpkə yüzini

6:22 «Əgər... ixning rast-yalojanlikini bekitix üqün kəsəm iqqüzülsə...» — bundak kəsəm toqruluk «Qəl.» 11:5-31ni kərtung. «Kəsəm bu eydiki kurbangahning aldioğa kəlsə...» mumkinlikli barki, Israilda muxundak kəsəmləni iqix üqün kurbangahning aldioğa kelix kerək əməs idi, pəkət: «Hudaning kurbangahı aldida kəsəm kılımənki...» degəndək sözlər eytiloğan bolsa «nək kurbangah aldida turojandək» həsəblinatti.

6:33 «bu əyning Sening naming bilən atalojinini» — bu ibarə Hudaning ibadəthanisi toqruluk «bu ey Meningkidur» wə «bu eydə Mening kim ikənlikim ayan kılınidu» degəndək ikki məqsitini kərsitidu.

kilip dua kilsa, ³⁹ Sən turuwatқан makaning bolojan asmanlarda turup ularning duasi wə iltij-alirini anglap ular üqün həküm qikirip, Öz həkümning Sanga sadir kılqan gunahını kəqürüm kılqaysən; ⁴⁰ əmdi i Hodayim, Səndin etünimən, bu yərdə kılqan dualaroja kəzüng oquq, kulıqıng ding bolqay!

⁴¹ Əmdi ornungdin turojin, i Pərwərdigar Huda,
Sən kudritingning ipadisi bolqan əhdə sandukung bilən,
Əz aramgaħıroja kirgəysən!
Kahinliring həkkanıylık bilən kiydürölsun,
Məmin bəndiliring yaxlılıqıngdin xadlansun!

⁴² I Pərwərdigar Huda, Əzüng məsih kılqıningning yüzini yandurmıqaysən;
Kulung Dawutka kərsətkən əzgərməs muħəbbitingni esingdə tutkaysən!..

Sulayman ibadəthanini Hudaqja beoixlaydu

7¹ Sulayman duasini tügitixigila, asmandin ot qüxüp kəydürmə kurbanlık həmdə baxqa kurbanlıklarnı koymay kəydürüwətti; Pərwərdigarning xan-xəripı öyni toldurdi. ² Pərwərdigarning xan-xəripı öyni tolduruwətkəqkə, kahınlar Pərwərdigarning öyigə kirəlmidi. ³ Ot qüxkənlikini wə Pərwərdigarning xan-xəripı öyning üstidə tohtiojanlıkını kərip, Israillarning həmmisi tax yatquzulojan maydanda yükünüp bax urup: «Pərwərdigar meħribandur, Uning əzgərməs muħəbbiti mənggügiqə turidu!» dəp Pərwərdigarqja ibadət kılip təxəkkür-mədhıyə okuxti. ⁴ Padıxah wə pütkül həlk Pərwərdigarning aldida kurbanlıklarını sundi. ⁵ Sulayman padıxah yigirmə ikki ming kala, biryüz yigirmə ming koyni kurbanlık kılip sundi. Xundak kılip padıxah wə pütkül həlk Hudaning öyini Hudaqja beoixlıdi. ⁶ Kahınlar wə xundakla Pərwərdigarqja atiojan sazlarnı tutqan Lawıylar əz orunlirida turatti (padıxah Dawut bu sazlarnı Pərwərdigarning mədhıyisidə ixlətkili yasiojanidi, u Pərwərdigarqja: «Uning əzgərməs muħəbbiti əbədgıqidur» dəp mədhıyə okuqjında ularnı ixləttetti); kahınlar Lawıylarning udulida turup kanay qelixatti; Israillarning həmmisi xu yərdə ərə turuxkanıdi. ⁷ Sulayman Pərwərdigarning öyining aldidiki həylisining otturisini ayrip muħəddəs kılip, u yərdə kəydürmə kurbanlıklar wə inaklık kurbanlıklarını yaoqlirini sundi; qünki Sulayman yasatқан mis kurbangah kəydürmə kurbanlıklar, ax hədiyliri wə kurbanlıqlarning yaoqlirini kəbul kılıxqa kikiq kəldi. ⁸ Xuning bilən u wəqıtta Sulayman wə uning bilən bolqan pütün Israil, yəni Hamat rayoniqja kirix eoizidin tartip Misir ekiniqıqə həmmə yərlərdin kəlgən zor bir jamaət həyt ötküzdi. ⁹ Səkkizinqi küni ular təntənilik bir ibadət yiojilixi ötküzdi; ular yəttə kün kurbangahni Hudaqja atap beoixlıqjanidi andin ular yənə yəttə kün həyt ötküzdi. ¹⁰ Yəttinqi ayning yigirmə üqinqi küni padıxah həlkni əz öy-qedirilirigə kayturdi; ular Pərwərdigarning Dawutka, Sulaymanoqja wə Əz həlkı Israiloqja kılqan yaxlılıkliri üqün kəlbidə xad-huram bolup kaytip kətti.

¹¹ Xundak kılip Sulayman Pərwərdigarning öyini wə padıxahning ordisini yasap püttürdi. Sulaymannıng kəngligə Pərwərdigarning eyidə wə əzining ordisida nemə kılıx kəlgən bolsa, xu ixlarning həmmisi onguxluk pütüti.

6:42 «Əzüng məsih kılqıning» — bu, bəlkim Dawutning əwladı bolqan Sulayman padıxahning əzi üqün kılqan duasi. Hudaning «məsih kılqıni» toqıruluk «Zəbur» 2-küy wə izahatlarnı kəring. «kulung Dawutka kərsətkən əzgərməs muħəbbiting» — xübhısizki, bu ibarə Hudaning Dawutka kılqan barlık wədilirini əz iqigə alidu.

7:8 «Hamat rayoniqja kirix eoizidin tartip...» — yaki «Libo-Hamattin tartip...».

7:9 «... Yənə yəttə kün həyt ötküzdi» — «kapılar həyti» bəkitilgən wəqıt yəttə kün idi. Israillar muxu wəqıtqa yənə yəttə kün koxti.

7:11 «orda» — bu ayəttə «əy» dəgən səz bilən ipadiliniidu.

« Tarih-təzkirə «2» »

Pərwərdigar Sulaymanoğa wadə həm agah beridu

1Pad. 9:1-9

¹² Andin Pərwərdigar keqidə Sulaymanoğa ayan bolup uningə: «Mən sening duayingni anglidim wə Əzüməgimu bu jayni «kurbanlik öyi» boluxka tallidim. ¹³ Əgər Mən asmanni yamoqur yaqmaydigan kilip etiwətsəm yaki qeqətkilərgə zemindiki məhsulatlarni yəp taxlaxni buyrusam wə yaki həlkim arisioğa waba tarkitiwətsəm, ¹⁴ xu qaoğda namim bilən ataloğan bu həlkim özini kəmtər tutup, dua kilip yüzümnü izləp, rəzil yolliridin yansa, Mən asmanda turup anglap, ularning gunahini kəqürimən wə zeminini sakaytimən. ¹⁵ Əmdi bu yərdə kilinoğan dualaroğa Mening kəzlim oquq wə kulaklırim ding bolidu. ¹⁶ Mən əmdi namim mənggü bu yərdə ayan kilinsun dəp bu əyni tallap, uni Əzüməgə mukəddəs kildim; kəzümmu, kəlbimmu həmixə xu yərdə bolidu.

¹⁷ Sən bolsang, atang Dawutning aldimda mangojinidək sənmu sanga buyruojinimning həmmisigə muwapiq əməl kilix üçün bəgilimilirim wə həkümlirimni tutup aldimda mangsang, ¹⁸ Mən əmdi atang Dawutka: «İsrailning təhtidə sanga əwladindin olturuxka bir zat kəm bolmaydu» dəp əhdə kəlojinimdək, Mən sening padixahlik təhtingni İsrailning üstidə məhkəm kilimən. ¹⁹ Birək əgər silər Meningdin yüz örüp, Mən silərnin aldinglarda jakarlioğan bəgilimilirim wə əmlrimni taxlap, baxka ilahlarınin kullukioğa kirip qokunsanglar, ²⁰ xu qaoğda Mən İsrailni ularoğa təkdin kəloğan zeminidin yulup taxlaymən; wə Əz namimni kərsitixkə Əzüməgə mukəddəs kəloğan bu əyni nəzirimdin taxlaymən wə İsrailni həmmə həlkələr arisida sez-qeqək wə tapa-təninin obyektini kilimən; ²¹ bu ey gərqə hazır uluq bolsimu, xu zamanda uningdin otkənlərnin həmmisi kattik həyran kilixip: «Pərwərdigar bu zeminə wə bu eygə nemixka xundək kəloğandu?» dəp soraydu. ²² Kixilər: — Qünki zemindiki həlkələr atabowilirinin Hudasi, yəni ularni Misir zeminidin qəkarəğan Pərwərdigarni taxlap, əzlini baxka ilahlaroğa baqlap, ularoğa səjdə kilip kullukida boləanlikü üçün, U bu pütkül külpətni ularning bəxioğa quxürüptu, dəp jawab beridu.

Kuruluxlar wə soda-setiklər

1Pad. 9:10-28

8 ¹ Xundək boldiki, yigirmə yil etüp, Sulayman Pərwərdigarning eyi bilən padixahning eyini yasap boləandin keyin, ² u Hiram əzigə sowoğa kəloğan xəhərlərnü qaytidin kurup qikti; İsrailar xu yərdə olturaklasti.

³ Sulayman Hamat-Zobah xəhirigə berip uni ixəqal kildi.

⁴ U yənə qeldiki Tadmorni wə əzining Hamatta kəroğan barlik həzinə xəhərlirini yənə onxixitip kurdi. ⁵ U yənə Üstünki Bəyt-Horon bilən Astinki Bəyt-Horonni səpil, baldaklik kowukliri boləğan kəroğanlik xəhərlərgə aylandurdi; ⁶ Baalatni, xundəkla əzigə has həmmə həzinə xəhərlirini, «jəng hərwi xəhərliri»ni, atliklarni orunlaxturoğan xəhərlərnü wə Yerusalemda, Liwanda wə əzi soraydigan barlik zeminə haliqininü bina kildi.

⁷ İsraildin bolmioğan Hittiylar, Amoriylar, Pərizziylar, Hiyiylar wə Yəbusiylardin İsrail zeminida kəlip kəloğanlarınin həmmisini bolsa, ⁸ Sulayman bularni, yəni İsrailar pütünləy yəkatmioğan əllərnin kəloğan əwladlirini kulluk haxəoğa tutti. Ular bəgünki kəngiqə xundək bolup kəldi. ⁹ Ləkin İsrailardin Sulayman əz ixliri üçün həqkimni kul kilmay, bəlkü ularni

7:14 ...ularning zeminini sakaytimən — muxu degənlik Hudaning kəhətkilik, qeqətkilər wə wabalar yətküzgən ziyanni əsligə kəltürüxinü kərsitidu.

7:21 «bu ey gərqə hazır uluq bolsimu...» — baxka birhil təjmisini: «bu ey bir harabə bolidu,...»

8:2 «Hiram» — yaki «Hıram», yəni Turning padixahı.

8:8 «İsrailar pütünləy yəkatmioğan əllər...» — bu wəqələr Yəxua pəyojəmbər zamanida boləğan. Təwrattiki «Yəxua»ni kərtüğ. Muxu haxarqilar 13:5-16də hatiriləngənlərdin baxka haxarqilar bolsa kərək idi. «ular bəgünki kəngiqə xundək

ləxkər, həkümdar-əməldar, hərwa bilən atlıklarning sərdarliri kildi. ¹⁰ Bulardin padixah Sulaymanning ixligüqilərnin üstigə qoyoqan qong nazarətgiliri bolup, ikki yüz əllik idi..

¹¹ Sulayman Pirəwnning kızini «Dawutning xəhəri»din əzi uningəja salduroqan ordioqə əkəltürdi; qünki u: «Ayalimning Israil padixahı Dawutning ordısında turuxi muwapıq əməs; qünki Pərwədigarning əhdə sanduki barəjanlıki jaylarning həmmisi mukəddəstur», — dedi..

¹² Sulayman bu qaoqda Pərwədigarning kurbangahıda, yəni mukəddəs jayning aywinining aldioqə salduroqan kurbangahıta Pərwədigaroqə atap keydürmə kurbanlık təkdım kılatti;

¹³ — yəni Musa pəyojəmbərnin tapxuruki boyiqə, hər küni, xabat künliridə, aynin birinqi künliridə wə hər yilda üq kətim ötküzüldioqan alahidə heyət künliridə — «petir nan heyti», «həptilər heyti» wə «kəpilər heyti»diki künlərdə bəkitilgən burqluq kurbanlıklarni kılatti..

¹⁴ Sulayman yənə atisi Dawutning bəlgiləp bərgini boyiqə kahinlarning hizmətlirininə wə Lawiylarning burqlirininə ada kilinixi üqün nəwət-guruppilarni bəkkitti; Lawiylarning hər küni mədhiyə oxuş wə kahinlarning aldidə hizmətləni ada kilix burqi bar idi. Sulayman yənə dərəwaziwənləni nəwiti boyiqə hər dərəwazinin hizmitini kilixkə bəkkitti; qünki Hudaning adimi Dawutning buyruki xundək idi. ¹⁵ Kahin-lawiylar padixahning kahinlaroqə wə Lawiylaroqə buyruoqanliridin, məyli kəndək ix bolsun yaki həzinilərgə dair ix bolsun heq bax tartmaytti.

¹⁶ Pərwədigarning öyini selixta, öy uli selinoqan kündin tartip pütüküqə Sulaymanning barlık kuruluş ixliri puhta tamamlandı. Xundək kılıp Pərwədigarning öyi pütüti.

¹⁷ Andin Sulayman Edom zeminida Kizil dengiz boyidiki Əzion-Gəbərgə wə Elatka qarap mangdi.

¹⁸ Hıram padixah öz hizmətkarliri arklilik kemilər wə dengiz yollirioqə pixxiş adəmlirini Sulaymanning yenioqə əwətti. Ular Sulaymanning hizmətkarliri bilən billə Ofiroqə berip, u yərdin tət yüz əllik talant altun elip, uni padixah Sulaymanning kəxiqəja yətküzüp kəldi..

Xebaning ayal padixahı danalıqni izdəp kəlidu

1Pad. 10:1-3

9¹ Xebaning ayal padixahı bolsa Sulaymanning dangk-xəhritini anglap, uni kiyin qigix-soallar bilən sinioqılı Yerusalemoqə kəldi. U huxbuy buyumlar, intayin tola altun wə yakut-gəhərələr artioqan təgiləni elip, qong dəbdəbə bilən kəldi. Sulaymanning kəxiqəja kəlgəndə öz kəngligə pükəkən həmmə ix toqıruluş uning bilən səzləxti. ² Sulayman uning həmmə sorioqanlirioqə jawab bərdi. Həqnəmə Sulaymanəja karangoqə əməs idi, bəlkı həmmisidə uningəja jawab bərdi.

³ Xebaning ayal padixahı Sulaymanning danalıqəja, yasioqan orda-sarayəja, ⁴ dastihan-diki taamlaroqə, əməldarlarning katar-katar olturuxlirioqə, hizmətkarlirininə katar-katar turuxlirioqə, ularning kiygən kiyimlirigə, uning səkiyliri wə ularning kiygən kiyimlirigə wə uning Pərwədigarning öyidə atap sunoqan keydürmə kurbanlıqlirioqə qarap, üni iqigə qüxüp kətti..

⁵ U padixahkə: — Mən öz yurtumda silining ixliri wə danalıqliri toqrisida anglioqan həwər rast ikən; ⁶ əmma mən kelip öz kəzlim bilən kərmigüqə bu səzlərgə ixənmişəndim; wə mana, mən

bolup kəldi» — bu səz Israilar tehi öz wətinidə turoqan wəktidə hatiriləngən, əlwəttə.

8:10 «qong nazarətgiliri... İkki yüz əllikdi» — «1Pad. 9:23də bu san bax yüz əllik deyilidi. Bəlkı bu sanlar baxkə-baxkə wəktitki əhwallarni kərsitixi mumkin.

8:11 «Sulayman Pirəwnning kızini ... əzi uningəja salduroqan ordioqə əkəltürdi; qünki u: «Ayalimning Israil padixahı Dawutning ordısında turuxi muwapıq əməs» — uning xundək orunlaxturuxininə səwəbi, Pirəwnning kızı Yəhədiy bolmioqə wə bəlkim Pərwədigardin kərkimioqanlığı üqün idi.

8:13 «petir nan heyti» — yənə «ötüp ketix heyti» yaki «pasha heyti» dəp atilidi. Əməliyəttə «ötüp ketix heyti» «petir nan heyti»ning birinqi künidə ötküzüldi. «kəpilər heyti» — «həptilər heyti» — yəni «dəsləpki hosul heyti» dəp atilidi.

8:18 «tət yüz əllik talant altun» — 450 talant bəlkim 15 tonna idi. «Hıram öz hizmətkarliri arklilik kemilər wə dengiz yollirioqə pixxiş adəmlirini Sulaymanning yenioqə əwətti. Ular ... Ofiroqə berip, u yərdin ... altun elip, uni padixah Sulaymanning kəxiqəja yətküzüp kəldi» — Hıramning kemiliri bəlkim yukirida 17-ayəttə tiləqə elinoqan Əzion-Gəbər wə Elat dəgən portlarəja berip-kəltti.

9:4 «üni iqigə qüxüp kətti» — ibraniy tilidə «uningda roş kəlmidi». Demək, intayin həyrən kəldi.

həttə yeriminimu anglimioqan ikənəmən; silining danalıkliri bilən bərikət-bayaxatlıkliri mən anglioqan həwərdin ziyadə ikən. ⁷ Silining adəmliri nemidegən bəhtlik-həl Həmixə silining aldirida turup danalıklirini anglaydioqan bu hizmətkarliri nəkədər bəhtliktur! ⁸ Silidin səyüngən, silini əzi üqün Israilning təhtigə olturoquzuoqan Pərwərdigar Hudaliri mubarəktur! Hudaliri Israiloqa baqlioqan muhəbbiti üqün, ularni mənggü məzmüt tursun dəp U silini toqra həküm wə adalət sürgili ular üstigə padixah kildi, dedi.

⁹ U padixahqa bir yüz yigirmə talant altun, intayin kəp huxbuy buyumlar wə yaqut-gəhərlərnə sowoqa kildi. Xebaning ayal padixahi Sulayman padixahqa sunoqan xunqə zor miqdardiki huxbuy buyumlar xuningdin keyin heq kərüngən əməs ¹⁰ (Ofirdin altunlarni əpkelidioqan Həramning hizmətkarliri wə Sulaymanning hizmətkarliri yənə intayin zor miqdardiki səndəl yaojiqini wə yaqut-gəhərlərnimu elip kəldi. ¹¹ Padixah səndəl yaojiqidi Pərwərdigarning öyi üqün wə padixahning ordisi üqün pələmpəylər yasap həm nəqlmə-nawaqılar üqün qiltarlar wə sazları xuningdin yasatti. Xundək esil səndəl yaojiqi Yəhuda zeminida bu wəqitkiqə heq kərülüp bəkmioqanidi). ¹² Sulayman padixah Xebaning ayal padixahioqa uning əzigə kiloqan sowoqliridin axurup sowoqa tutti, ayal padixahning kəngli tartqan həmmi — nemə sorisa, xuni bərdi; andin u hizmətkarliri bilən yoloqa qikip əz yurtioqa qayıtp kətti.

Sulaymanning baylıkliri

1Pad. 10:14-29

¹³ Sulaymanoqa hər yili kəltürülgən altunning əzi altə yüz atmix altə talant idi. ¹⁴ Bu kirmidin baxqa, okətqi-tijarətkilər, barlık ərəb padixahlar wə əz zeminidiki əməldarlar mu altun-kümüxlərnə elip Sulaymanoqa tapxuratti.

¹⁵ Sulayman padixah ikki yüz qong siparni soqturdi wə hər siparoqa altə yüz xəkəl altun kətti ...

¹⁶ Xundəklə üq yüz kəlkənni yapılaklanoqan altundin yasidi; hər bir kəlkənni yasaxqa üq yüz xəkəl altun ixlitildi; padixah ularni «Liwan ormini sariyi» oqa esip qoydi.

¹⁷ Padixah pil qixliridin qong bir təht yasap, uni sap altun bilən kəplatti. ¹⁸ Təhtning altə kəwətlik pələmpiylə bar idi, uning bir altun putpərisi təht bilən tutixip turatti; orundukning ikki yenida tayoquqisi bar idi, hər bir tayoquqning yenida birdin ərə turoqan xirning həykili bar idi. ¹⁹ Altə kəwətlik pələmpəyning üstidə, ong wə sol tərəpidə ərə turoqan on ikki xirning həykili bolup, hər bir baskuqning ong-sol tərəpidə birdin bar idi; baxqa heqkəndək əldə uningə ohxax yasaloqini yok idi.

²⁰ Sulayman padixahning barlık jam-piyaliliri altundin yasaloqan; «Liwan ormini Sarayi» diki barlık qaqa-kuqılar tawlanoqan altundin yasaloqan; Sulaymanning künliridə kümüx heqnemə hesablinatti. ²¹ Qünki padixahning kemiliri Həramning hizmətkarliri bilən billə Tarxixqa berip turatti; «Tarxix kəmə»lər hər üq yilda bir kətim kəlip altun-kümüx, pil qixliri, maymunlar wə tozlarni əkelətti.

²² Sulayman padixah yər yüzidiki barlık padixahlardin baylıqta wə danalıqta üstün idi.

²³ Hudaning Sulaymanning kəngligə saloqan danalığını anglax üqün yər yüzidiki barlık padixahlar uning bilən didarlıxix arzusi bilən kələtti; ²⁴ kəlgənlərnə həmmisi əz sowoqitini elip kələtti; yəni kümüx qaqa-kuqılar, altun qaqa-kuqılar, kiyim-keqəklər, dubuloqa-sawutlar,

9:11 «xundək esil səndəl yaojiqi» — yəni «undək sazlar».

9:13 «altə yüz atmix altə talant» — 666 talant, 22 tonna.

9:15 «altə yüz xəkəl» — 600 xəkəl bəlkim 7 kilogramoqa yəkin.

9:16 «üq yüz xəkəl» — 300 xəkəl bəlkim 3.5 kilogramoqa yəkin.

9:16 «Liwan ormini sariyi» — Sulaymanning ordisinin «Liwan ormini sariyi» dəp atilixinə səwəbi uning kuruluşida Liwandin kəltürülgən qıraylık kədir yaoqqlirini kəp ixlətkənlikdən boləjanidi. Orda iqidə «kədir yaojiqi tüwrükidin tət qatar» boləjini üqün «ormandək» kərüngən bolsa kərək.

9:21 «Tarxix» — «Tarxix» deqən isim İspaniyə, ximaliy Afrika yəki Britaniyanı yəki üqünün həmmisini kərsitidu. «Tarxix kəmə» — bəlkim Tarxix deqən portqa berip kəlix səpərigə qidamlik boləjan kemini kərsitətti.

tetitkular, atlar və qeqirlarni elip kelətti. Hər yili ular bəlgilik miqdarda xundak kılatti.

²⁵ Wə Sulaymanning jəng hərwisioja kətidiojan atliri üqün tət ming eqili bar idi, xuningdək on ikki ming atlik əskiri bar idi; u ularni «jəng hərwisi xəhərliri»gə wə əzi turidiojan Yerusalemoja orunlaxturdi. ²⁶ Sulayman Əfrat dəryasidin Filistiyə zeminiojaqə taki Misirning qeqrisioja kədər boləjan barlik padixahliklər üstidin həkümranlik kildi. ²⁷ Padixah Yerusalemda kümüxnı taxtək kəp, kedir dərəhlirini jənubiy tüzlängliktiki üjmə dərəhlirigə ohxax nurojun kildi. ²⁸ Kixilər at-larni Misirdin wə hərəkaysi yurtlardin Sulaymanoja yətküzüp berip turatti.

²⁹ Sulaymanning baxqa əməlliri baxtin ahiriojaqə «Natan pəyojəmbərning bayanliri», «Xilohlik Ahiyahning bixariti», xundakla Nibatning ooqli Yəroboam toqruluk «Aldin kərgüqi İddo kərgün alamət kərünüxlər» degən kitablara pütülgən əməsmidi?.

³⁰ Sulayman Yerusalemda turup pütün İsrailning üstidin kırık yıl səltənət kildi. ³¹ Sulayman ata-bowiliri arisida uhlidi; halayik uni atisi Dawutning xəhəridə dəpnə kildi; uning ooqli Rəhoboam uning ornoja padixah boldi.

İsrail ikkigə bəlünüp ketidu — ximaliy kəbililər Rəhoboamoja qarxi qikidu

1Pad. 12:1-24

10¹ Rəhoboam Xəkəmgə bardı; qünki pütkül İsrail uni padixah tikligili Xəkəmgə kəlgənidi. ² Nibatning ooqli Yəroboam xu ixni angliqanda xundak boldiki, Misirdin kaytip kəldi (qünki u Sulayman padixahtin kəqip Misirda turuwatatti). ³ Əmdi halayik adəm əwətip uni qakirtip kəldi. Xuning bilən Yəroboam wə pütkül İsrail kelip Rəhoboamoja: —

⁴ Silining atiliri boynimizəja saləjan boyunturukini eqir kildi. Sili əmdi atilirining bizgə koyəjan kattik tələpliri bilən eqir boyunturukini yeniklitip bərsilə, silining hizmətliridə bolimiz, deyixti.

⁵ U ularəja: — Həzirə qaytip üq kündin keyin andin kəximəja yənə kelinglar, dedi. Xuning bilən həlk tarilip kətti. ⁶ Rəhoboam padixah öz atisi Sulayman həyat wəktidə uning hizmitidə turojan moysipitlardin məslihət sorap: — Bu həlkəyə beridiojan jawabim toqrisida nemə məslihət kərsitisilər? — dedi.

⁷ Ular uningəja: — Əgər sili razilik bilən bugin bu həlkni hux kilip ularəja məhrəban muamilə kərsitip, ularəja yaxsi səzlər bilən jawab kilsila, ular silining barlik künliridə hizmətliridə bolidu, dedi.

⁸ Ləkin u moysipitlarning kərsətkən məslihətini kayrip koyup, əzi bilən qong boləjan, aldi-da hizmitidə boluwatqan yaxlardin məslihət sorap ⁹ ularəja: — Manga «Silining atiliri bizgə saləjan boyunturukni yeniklətkəyla» dəp tiligən bu həlkəyə jawab beriximiz toqruluk qəndak məslihət berisilər? — dedi. ¹⁰ Uning bilən qong boləjan bu yaxlar uningəja: — «Silining atiliri boyunturukimizni eqir kildi, əmdi sili uni bizgə yenik kıləyayla» dəp eytkən bu həlkəyə səz kilip: — «Mening qimqilək barmikim atamning belidin tomraktur. ¹¹ Atam silərgə eqir boyunturukni

9:24 «tetitkular» — yəki «huxbuy buyumlar».

9:25 «jəng hərwisioja kətidiojan atliri üqün tət ming eqil» — yəki «atlar üqün tət ming eqili, jəng hərwiliri wə...». «on ikki ming atlik əskiri» — yəki pəkət «on ikki ming atliri».

9:27 «kədir dərəhliri» — yəki «kədir yəojiqi». Ləkin bizningqə Sulayman kədir yəojiqini ixlitipla kəlməy, xu qiraylik dərəhlərdin Yerusalemə ətrəpioja kəp tiktürdi («Top.» 2:5ni kəring). «jənubiy tüzlänglik» — ibraniy tilidə «Xəfələh» — bu yər ismi.

9:29 «Natan pəyojəmbərning bayanliri», «Xilohlik Ahiyahning bixariti» wə «Aldin kərgüqi İddo kərgün alamət kərünüxlər» — muxu üq kitabtin həzir həwirimiz yok.

9:29 1Pad. 11:41-43

9:31 «Sulayman... ata-bowiliri arisida uhlidi» — muxu ibarə wə uningəja ohxap kətidiojan ibarilər üstidə «Padixahlar»diki «qoxumqə səz»imizdə tohtilimiz.

saləjan, lekin mən boyunturukunglarni tehimu eqir kilimən. Atam silərgə qamqilar bilən tənbiḥ-tərbiyə bərgən bolsa mən silərgə «qayanlik qamqilar» bilən tənbiḥ-tərbiyə berimən», degəyla, — dedi.

¹² Rəhoboam padixah ularə: «Üq kündin keyin andin keximoja yənə kelinglar» deginidək, Yəroboam wə barlik həlk üqinqi küni uning kexioja kəldi. ¹³ Rəhoboam padixah moysipitlarning məslihətini taxlap kəpquilləkə kattiklik bilən jawab bərdi. ¹⁴ U yaxlarning məslihəti boyiqə ularə: — Atam silərgə eqir boyunturukni saləjan, lekin mən uni tehimu eqir kilimən. Atam silərgə qamqilar bilən tənbiḥ bərgən bolsa mən silərgə «qayanlik qamqilar» bilən tənbiḥ-tərbiyə berimən, dedi.

¹⁵ Xuning bilən padixah həlkning səzini anglimidi. Bu ix Huda tərpidin boləjan; qünki buning bilən Pərwərdigarning Xiləhlük Ahiyahning wasitisidə Nibatning oqlı Yəroboaməja eytkən səzi əməlgə axurulidəjan boldi.

¹⁶ Pütkül İsraıl padixahning ularning səzigə kulək salmiqinini kərgəndə həlk padixahqə jawab berip: — Dawuttin bizgə nemə nesiwə bar? Yəssəning oqlı bizning heq mirasimiz yəqtur! Hərbiringlar əz əy-qediririnqəlarəja qəytinglar, i İsraıl! I Dawut, sən əz jəmətinggila igə bol — dedi. Xuning bilən Israillər əz əy-qediririnqəja qəytip ketixti..

¹⁷ Əmma Yəhuda xəhərliridə olturəjan Israilləreja bolsa, Yəroboam ularning üstigə həküm sürdi.. ¹⁸ Rəhoboam padixah baj-alwan begi Adoramni Israilləreja əwətti, lekin pütkül İsraıl uni qalma-kesək kilip oltürdi. U qəjdə Rəhoboam padixah aldirap, əzinin jəng hərwisioja qikip, Yerusaleməja tikiwətti. ¹⁹ Xu tərəkidə İsraıl Dawutning jəmətidin yüz ərüp, bəgüingə kədər uningəja qarxi qikip kəldi.

Rəhoboamning ixliri

11 ¹ Rəhoboam Yerusaleməja kelip, İsraıl bilən jəng kilip padixahlıknı əzigə qəyturup əkilix üqün Yəhuda bilən Binyamin jəmətidin bir yüz səksən ming hillanəjan jənggiwar əskərnı toplıdi. ² Lekin Hudaning səzi Hudaning adimi Xəmayəja kelip: —

³ «Yəhudaning padixahı, Sulaymanning oqlı Rəhoboaməja, Yəhuda bilən Binyamindiki Israilləreja səz kilip: —

⁴ «Pərwərdigar mundaq dəydu: — Hujuməja qikmanglar, kərinədxliringlar bilən jəng kilənglar; hərbiringlar əz əyüingləreja qəytip kətinglar; qünki bu ix Məndindur», degin» — deyildi. Wə ular Pərwərdigarning səzligigə kulək saldı, Yəroboaməja hujum kilixtin yandı.

⁵ Rəhoboam Yerusalemdə turatti, wə Yəhudada kərqəjanlik xəhərlərnı saləquzəjanıdi. ⁶ U Bəyt-Ləhəm, Etam, Təkoə, ⁷ Bəyt-Zur, Sokoh, Adullam, ⁸ Gat, Məraxah, Zif, ⁹ Adorayim, Laqix, Azikah, ¹⁰ Zorah, Ayjalon, Həbronni yasatti; bularning həmmisi kərqəjanlik xəhərlər bolup, Yəhuda wə Binyaminning zeminidə idi. ¹¹ U barlik kəl'ə-kərqəjanlarnı mustəhkəmlıdi wə ularda sədarlarnı təyinlıdi, zapas axlık, may wə xarablarnı təyyarlıdi. ¹² U yənə hərqaysı xəhərlərnı kəpligən kəlkan wə nəyzilər bilən kərqəlləndurup, əlamət mustəhkəmlıwətti. Yəhuda bilən Binyamin uning tərpidə turatti..

10:11 «qayanlik qamqilar» — yaki bolmisa «qayanlar» deqənnin nemə ikənlikı həzir məlum əməs, heq bolmiqəndə padixahning intayin kattik muamilisini kərsitidu, əlwəttə.

10:16 «əy-qediririnqəja qəytip ketixti» — «ibranıy tilidə «əz qediririnqəja qəytip ketixti».

10:17 «Yəhuda xəhərliridə olturəjan Israillər» — bularning kəpinqisi Yəhuda wə Binyamin kəbililirdin boləjan, əlwəttə. Bəxə kəbilidikilərnı boluxı mummın.

10:19 «İsraıl» — bu tarihtə muxu yərdin bəxlap adəttə «ximalıy padixahlıq», yəni «on kəbilə»ni kərsitidu.

11:3 «Yəhuda bilən Binyamindiki Israillər» — bəlkim Yəhuda kəbilisidikilər, Binyamin kəbilisidikilər (əzlini «İsraillər» dəp həsəbliqəjan, əlwəttə) həm Yəhuda wə Binyamin yurtliridə turuxluk bəxə kəbililərdin kələn Israillərnı kərsətsə kərek.

11:10 «Zorah» — yaki «Zoreah».

11:11 «barlik kəl'ə-kərqəjanlar» — bəlkim yukiridə tiləja elinəjan xəhərlərnı, bolmisa ulardin ayrim turidəjan kəl'ə-kərqəjanlarnı kərsitidu.

11:12 «uning tərpidə turatti» — yaki «uningəja təwə idi».

¹³ Pütkül Israilda turuwatqan kahinlar bilən Lawiylar qaysı yurttā bolmisun uning tərīpidə tu-ratti. ¹⁴ Qünki Yəroboam bilən uning oqulliri Lawiylarnı qətkə kəkıp, ularning Pərwərdigarning hizmitidə bolup kahinlik ötküzüxini qəqligənlikü üqün, ular əzlrining otlaklırı wə mal-mülkini taxlap Yəhuda zeminqə wə Yerusalemoğa kelixkənidi ¹⁵ (qünki Yəroboam «yukiri jaylar»diki hizmət üqün «teka ilahliri» wə əzi yasioğan mozay məbudlirining kullukida boluxkə əzi üqün kahinlarnı təyinligənidi). ¹⁶ Wə bu Lawiylaroğa əgixip, Israilning həmmə kəbiliridin kenglidə Israilning Hudasi Pərwərdigarnı seqinip-izdəxkə iradə tikligənlər ata-bowilirining Hudasi boləqan Pərwərdigarə qurbanlik kilix üqün Yerusalemoğa kelixti. ¹⁷ Xundak kilip ular Yəhuda padixahlikining küqini axurup, Sulaymanning oqlı Rəhoboamni üq yil küqləndürdi; qünki Yəhudadakilər üq yil Dawutning wə Sulaymanning yolida mangojanidi.

¹⁸ Rəhoboam Məhalatni əmrigə aldi. Məhalat Dawutning oqlı Yərimotning kizi; uning anisi Yəssəning oqlı Eliabning kizi Abihayil idi. ¹⁹ Məhalattin Rəhoboamoğa Yəux, Xəməriya wə Zəhəm degən oqullar tərəldi. ²⁰ Keyinki wakitlarda Rəhoboam yənə Abxalomning nəwrə kizi Maakahni əmrigə aldi; u uningoğa Abiya, Attay, Ziza wə Xelomitlarnı tuəqup bərdi. ²¹ Rəhoboam Abxalomning nəwrə kizi Maakahni əmrigə aloqan barlik ayalliri wə kenizəkliridin bəkrək səyəttili; qünki u jəmiy on səkkiz ayal wə atmix kenizəkni əmrigə aloqan; u jəmiy yigirmə səkkiz oqlul, atmix kiz pərzənt kərgən. ²² Rəhoboam Maakahdin boləqan oqlı Abiyani kərindaxlırı iqidə həmmidin qong xəhzadə kilip tiklidi, qünki u uni padixahlikkə waris kilmaqçı idi. ²³ Rəhoboam aqılanilik bilən ix kərüp, oqullirini Yəhudaning barlik zəminlırı wə Binyaminning barlik zəminlıridiki barlik qorəqanlik xəhərlərgə orunlasturup, ularni nəhayiti kəp zapas ozuk-tülük bilən təminlidi; u yənə ularoğa nuroqun hotun elip bərdi.

Rəhoboam Pərwərdigarə yüz əriydu

1Pad. 14:21-31

12 ¹ Rəhoboamning padixahlikı mustəhkəm boləqanda, xundakla küqəygəndə, xundak boldiki, u Pərwərdigarning qanun-əhkamlirini tərək kildi wə pütkül Israillarmu uningoğa əgixip kətti. ² Wə ularning Pərwərdigarə wəpasizlik kiləqini tūpəylidin, Rəhoboam səltənətinə bəxinqi yilida xundak boldiki, Misirning padixahı Xixak Yerusalemoğa hujum kəzoqıdi. ³ Xixak bir ming ikki yüz jəng hərwişi, atmix ming atlik əskərnı baxlap kəldi; u əzi bilən billə Misirdin elip qikqan ləxkərlər, jümlidin Liwiyəliklər, Sukkiylər wə Efiopiylər san-sanəksiz idi. ⁴ U Yəhudağa təwə boləqan qorəqanlik xəhərlərnı ixəqal kildi, andin Yerusalemoğa hujum kilixkə kəldi. ⁵ Bu qəoqda Xixak səwəbidin Yəhuda əməldarlırı Yerusalemoğa yioqilixkənidi; Ximaya pəyojəmbər Rəhoboam wə əməldarlarning yəniəqə kelip ularəqə: — Pərwərdigar mundaq dəydu: — «Silər meningdin wəz kəqkininglar üqün, Məmmu silərdin wəz kəqip Xixakning kəlioqə tapxurdum» dəydu, dedi.

⁶ Xuni ənglap, Israil əməldarlırı bilən padixah əzlrini təwən kilip: — Pərwərdigar adildur, dəyixti.

⁷ Pərwərdigar ularning əzlrini təwən kiləqanlikini kərüp Pərwərdigarning səzi Ximayaqə yetip kelip: —«Ular əzlrini təwən kiləqanikən, Mən ularni həlak kilmay, bəlkı ularəqə azəqinə nijat kərsitimən wə Mening kəynəp turoqan qəzəpim Xixakning kəli bilən Yerusalemoğa

11:15 «yukiri jaylar» — Təwrattiki «Qan.» 12:5-14də wə bəxkə munasiwətlik yərlərdə, Huda Israillaroğa: Birsı Manga atap qurbanlik kilsə, pəkət «Əzüm talliojan jay»da qurbanlik kilsun, dəp tapılaydu. Israilning tarihida Huda muxundak qurbanlik kilidioqan birməqə jayni bəkitkənidi (bir wəqıtta pəkət birlə jayni bəkitkənidi). Biraq Israillər bəlkim əz kəlaylikini kəzləp (wə bəlkim butpərəslərnəg ix-hərikətlirini dorəp) Hudanəg əmrini nəziridin səkit kilip təq qəkkiliri kətarlik yukiri jaylarda Hudaqə ibadət kilip qurbanlik kiləqan. Buning xundak bir hətəri bar idiki, ular ətrapidiki butpərəslərnəg təsirini kəbul kilip, xu yərdə hərhil butlarəjimə qəkunup, hətta butpərəslərgə əgixip «insan qurbanlik»larnımı kılıxi mumkin wə dərwəkə kəp wəqıtlarda xundak kildi (məsilən, «Əz.» 16:21, 20:26ni kərtəg).

təkülməydu. ⁸ Həlbuki, ularning Manga bekinix bilən dunyadiki padixahliklarəja bekinixning kandaq pərki barlikini bilip yetixi üqün, ular Xixakka bekindi bolidu» — deyildi.

⁹ Xuning bilən Misir padixahi Xixak Yerusalemoja hujum kilip, Pərwərdigarning öyidiki həzinə-bayliklar bilən padixahning ordisdiki həzinə-bayliklarni elip kətti. U həmmisini, jümlidin Sulayman yasatqan altun sipar-kalkanlarni koymay elip kətti. ¹⁰ Ularining ornida Rəhoboam padixah mistin birmunqə sipar-kalkanlar yasitip, ularni padixah ordisinin kirix yolini saklaydioqan pasiban bəglirining qolioja tapxurdi. ¹¹ Padixah hər qetim Pərwərdigarning öyigə kiridioqan qaojda, pasibanlar u kalkanlarni elip tutup turatti, andin ularni yənə pasibanhanioja əkelip koyuxatti.

¹² Xuning bilən padixah əzini təwən kıləandin keyin, Pərwərdigarning oşəzipi uningdin yenip, uni tamamən yökitiwətmidi; Yəhudadikilər iqidimu az-tola yaxhi ixlar tepildi.

¹³ Padixah Rəhoboam Yerusalemda asta-asta küdrət tepip, öz səltənətini sürətti. Rəhoboam təhtkə qikqan qeojida kirik bir yaxta idi; u Yerusalemda, yəni Pərwərdigar Öz namini tikləx üqün pütkül Israil kəbililiri iqidin tallioqan xəhərdə on yəttə yil səltənət kildi; Rəhoboamning anisinin ismi Naamah bolup, u Ammoniy idi. ¹⁴ Rəhoboam kənglidə Pərwərdigarni izdəxni niyə kilmioqanliki tüpəylidin rəzillik kildi.

¹⁵ Rəhoboamning barlik kıləqan ixliri baxtin-ahiriqə nəsəb hatiriliridiki «Ximaya pəyojəmbərning səzliri» wə «Aldin kərgüqi İddoning səzliridə pütülgən əməsmidi? Rəhoboam bilən Yəroboam otturida uruxlar tohtimay bolup turatti. ¹⁶ Rəhoboam ata-bowiliri arisida uh-lidi, «Dawutning xəhəri»gə dəpnə kılindi. Oqli Abiya uning ornioja padixah boldi.

Abiya Yəhuda üstigə həküm süridu

1Pad. 15:1-8

13 ¹ Padixah Yəroboamning səltənətining on səkkizinqi yili Abiya Yəhudaning üstigə padixah boldi. ² U Yerusalemda üç yil səltənət kildi; uning anisinin ismi Mikaya bolup, u Gibeahlik Uriyəlning kizi idi. Abiya bilən Yəroboam otturida urux boldi. ³ Abiya jəng kilix üqün hillanoqan jəngqilərdin tət yüz mingni baxlap qıkti; Yəroboammu hillanoqan batur jəngqilərdin səkkiz yüz mingni baxlap qikip, Abiyaəja qarxi səp tüzüp turdi.

⁴ Abiya Əfraim təollik rayonidiki Zəmarayim təojoja qikip mundaq dedi: — «I Yəroboam wə Israil həlki, gepimgə kulak selinglar! ⁵ Bilməmsilər, Israilning Hudasi Pərwərdigar «tuzluk əhdə» kilip, Israilning üstidiki padixahlikni Dawutka wə uning əwladlirioja mənggügə təkdım kıləqanoju? ⁶ Ləkin Dawutning oqli Sulaymanning kuli, Nibatning oqli Yəroboam kəzojilip öz oşojisidin yüz əridi. ⁷ Xuning bilən bəzi muttəhəmlər, «Beliyalning baliliri» uning yenioja yiojilip, Sulaymanning oqli Rəhoboam bilən qarxilixixka əzlrini küqləndürdi; Rəhoboam u qaojda tehi yax, səbiy balidək boləoqqa, ularəja təng kələlmidi. ⁸ Əmdi silər Pərwərdigarning Dawutning əwladlirining qolioja tapxuroqan padixahlikioja qarxi qikip «əzimizni kərsitimiz» dəysilər; silərnig ədiminglar dərwəkə kəptur; silərdə yənə Yəroboam silərgə yasap bərgən, ilahlar dəp qarilidioqan altun mozaylar bar. ⁹ Silər Pərwərdigarning kahinliri boləqan Hərunning əwladliri bilən Lawiylarni koşliwetip, yər yüzidiki baxka əllər kıləjindək əzliringlarəja halioqanqə kahin tikliwəloqan əməsmidinglar? Kimdəkim bir torpak wə yəttə kəzini elip kəlip əzümni kahinlikka beoşxlaymən desə, u Huda bolmioqan butlarəja kahin bolalaydu! ¹⁰ Ləkin

12:7 «... ularəja azəjənə nijat kərsitimən» — yaki «...ularni bir'əzdin keyin kütəzümən» yaki «...ularni waqtinqə kütəzümən».

12:12 «Yəhudadikilər iqidimu az-tola yaxhi ixlar tepildi» — yaki «Yəhudadikilər azrak yaxhilikni kərdi».

13:5 «tuzluk əhdə» — demək, tuz bilən ipadiləngən. «Law.» 2:13 wə «Qel.» 18:19ni kəring. Təwrat wə İnjlida (uyəqurlar arisida boləqandək) tuz bolsa «mənggülik»ning, «qirimaslik»ning wə «təm»ning simwolidur.

13:7 «Beliyal» — Xəytanning baxka bir ismidur. «Beliyalning baliliri» iplas adəmlərnə bildüridu.

biz bolsak, Pərwərdigar bizning Hudayimizdur, biz uningdin waz kəqmiduk; Pərwərdigarning hizmitidə boləqan kəhınlar bolsa Hərunning əwladlıridur, Lawiylar ularning hizmitidə turmaqta. ¹¹ Ular hər küni ətisi-ahximi Pərwərdigarəqə kəydürmə kərbanlıqlarni sunup, esil huxbuy yaqıdu. Pakiz xirəgə «təkdım nanlar»mu tizip qoyulidu, hər küni kəqtə ular altun qıraoqdan üstidiki qıraqlarni yandurulidu; qünki biz Hudayimiz Pərwərdigarning tapxurukıqə əməl kılıp keliwatimiz. Biraq silər bolsanglar uningdin waz kəqtinglar. ¹² Kəranglar, Huda bizni Baxlıoquqı bolup biz bilən billidur; kəllirioqə kanay aloqan, silərgə hujum kılıxkə signal qılıxkə təyyar turidioqan uning kəhınlırimu biz bilən billidur. I İsraıl baliliri, ata-bowanglarning Hudasi boləqan Pərwərdigar bilən jəng kilmanglar; qünki silər hərgiz qəlibə kəzinalmaysilər».

¹³ Ləkin Yəroboam ularning arqısidin hujum kilmək üçün bəktürmə qoyoqanidi. Xundakki, Israıllar Yəhudalarning aldi tərəpidə idi wə bəktürmə kəxun ularning arqə tərəpidə saklap turatti. ¹⁴ Yəhudalar burulup kərisə, mana əzliri aldi-arkədin hujuməqə uqrawatatti; ular Pərwərdigarəqə pəryad kətürdi, kəhınlarmu kanaylarni qaldi. ¹⁵ Buning bilən Yəhudalar kattik quqan kətürüxti; wə xundak boldiki, Yəhudalar kattik quqan kətürüxüwatqanda, Huda Yəroboam bilən barlık Israıllarni Abiya bilən Yəhudalarning aldidin urup tərə-pərəng kildi. ¹⁶ Israıllar Yəhudalarning aldidin kaqti; Huda ularni Yəhudalarning kəlioqə tapxurdi. ¹⁷ Abiya bilən uning adəmliri Israıllarni kattik kiroqin kildi; Israıllardin hillanoqan bəx yüz ming əskər kətl kılındi. ¹⁸ Bu qaoqda Israıllar təwən kılındi; Yəhudadikilər ata-bowilirining Hudasi Pərwərdigarəqə tayanəqanlıki üçün qəlibə kazandi. ¹⁹ Abiya Yəroboamning kəynidin kəoqlap mangdi; u uning ilkidin birkanəqə xəhirini, yəni Bəyt-Əl wə uningəqə kəraxlık yeza-bazarlarni, Yəxanah wə uningəqə kəraxlık yeza-bazarlarni, Əfron wə uningəqə kəraxlık yeza-bazarlarni tartiwalidi. ²⁰ Yəroboam Abiyaning künliridə kəytidin küqlinəlmidi. Pərwərdigarning uni uruxi bilən u əldi.

²¹ Abiya bolsa əzini kudrət tapkuzdi; u on tət hotun elip, yigirmə ikki oql, on altə kiz pərzənt kərdi. ²² Abiyaning baxkə ixliri, uning mangoqan yolliri wə eytkən əzliri «İddə pəyoqəmbərning təhlili»də pütülgəndur.

Asa Yəhuda üstidə həküm süridu — uning etikadi

1Pad. 15:9-12

14 ¹ Abiya ata-bowiliri arisida uhlidi, kixilər uni «Dawut xəhəri»gə dəpnə kildi. Oqlı Asa uning ornioqə padixah boldi. Asa padixah boləqan künlərdə on yil tinq ətti. ² Asa Hudasi Pərwərdigarning nəziridə durus wə tooqra boləqanni kildi. ³ U yat əllərdin kəlgən but kurbangəhlirini wə «yukiri jaylar»ni yokitip, «but tüwrük»lərni erüp qekip, Axərah butlirini kisip taxlıdi, ⁴ Yəhudalarəqə ata-bowilirining Hudasi boləqan Pərwərdigarni izdəxni, muqəddəs kanun-əmərləni tutuxni əmr kildi. ⁵ U yənə Yəhuda zeminidiki hər bir xəhərlərdin «yukiri jaylar»ni wə «kün tüwrükliri»ni yokətti. U qaoqda pütün padixahlıq uning həkümranlıkida tinq-asayılıkta ətti. ⁶ U yənə Yəhuda zeminida birnəqqə qoroqanlık xəhərləni saldurdi, künəq yurt-zemin aramlıkta boldi; Pərwərdigar uningəqə aramlık bərgəqkə, xu yillarda həq urux bolmidi. ⁷ U Yəhudalarəqə: — Zemin aldimizda tinq turoqanda, bu xəhərləni sepil bilən kərxaloqan, munarlık, baldaqlık kəwukliri boləqan xəhərlər kılıp kuraylı; qünki biz Hudayimiz Pərwərdigarni izdiginimiz üçün U tinqlik bərdi; biz Uni izdəp kəlduk wə U bizning tət

13:10 «Lawiylar ularning hizmitidə turmaqta» — yəki «Lawiylar uning hizmitidə turmaqta» — yəni Hudaning hizmitidə.

13:18 «təwən kılındi» — yəki «məoqlup kılındi».

14:3 «u yat əllərdin kəlgən but kurbangəhlirini wə «yukiri jaylar»ni yokitip...» — 11:15 wə izahətini kəring. ««Axərah» butlar» — bəlkim butpərəsləkkə beoqlanoqan dərəhliklərdur. Dərəhlər bəlkim «ayal məbud» xəklidə oyuloqan yəki nəkixləngən boluxi mumkin idi.

14:5 «kün tüwrükliri» — yəki «isrikəhlər» yəki «kuyax məbudliri».

ətrapimizda bizgə aramlıq bərdi, dedi. Xuning bilən ular quruluşni baxlidi wə ixliri onguxluk boldi. ⁸ Asaning qoxuni bar idi; Yəhuda kəbilisidin qalkən wə nəyzə bilən qorallanoqan üç yüz ming əskiri, Binyamin kəbilisidin sipar wə okya bilən qorallanoqan ikki yüz səksən ming kixilik; ularning həmmisi batur əzimətlər idi.

⁹ U qaoqda Zərəh isimlik bir Efiopiy milyon kixilik qoxuni bilən üç yüz jəng hərwisini baxlap, Asaoqa hujum qozoqap Marəxəhoqa kəldi. ¹⁰ Asa uning bilən qarxilixixka atlandi; ular Marəxəhka yeqin Zəfatah jilojisoqa kelip, bir-birigə qarxi səp tüzüp turuxti. ¹¹ Asa Hudasi Pərwərdigarəqa nida kilip: — I Pərwərdigar, Əz bəndənggə yardəm bərsəng, u küqlük bolsun, əjiz bolsun Sən üçün heqқанqə ix əməs. I Pərwərdigar Huda yimiz, bizgə yardəm qiloqaysən; qünki biz Sanga tayinimiz wə Sening namingda bu zor qoxunoqa qarxi atlinip qiktuk. I Pərwərdigar, Sən bizning Huda yimizdursən, insanlar Seningdin oqalip kəlmisun! — dedi.

¹² Xuning bilən Pərwərdigar Asa wə Yəhudalar aldida Efiopiy lərnı urup tiripirən kiliwətti, Efiopiy lər qaçti. ¹³ Asa əz adəmliri bilən birliktə ularni taki Gərarəqiqə kooqlidi; Efiopiy lər xundak yikiltidiki, ular din bir adəmmu tirik qalmidi; qünki ular Pərwərdigarning aldida wə uning qoxuni aldida kukum-talkən kilindi. Yəhudalar oqayət zor jəng oqənimətlirini qoljoqa elip kətti. ¹⁴ Ular yənə Gərar ətrapidiki barlıq xəhərlərgə hujum kilip ixəqal kildi; qünki Pərwərdigardin zor bir qorkunq muxu xəhərlərdikilərnı baskanidi. Yəhudalar yənə həmmə xəhərnı birnimu koymay bulang-talang kildi, qünki ularda tolimu kəp mal-mülük bar idi. ¹⁵ Ular yənə mal bakқан qarwiqlarning qedir-qətanlırioqimu zərb kilip, nəhayiti kəp qoy wə təgilərnı elip Yerusalemoqa kaytti.

Azariya pəyoqəmbər Asaoqa agah wə rioqəbət beridu; Asa uningəqa əməl kilidu

15 ¹ Hudaning Rohi Odədnıng oqlı Azariyanıng üstigə qüxti. ² Xuning bilən u Asa bilən kəruixükkə qikiq uningəqa: — I Asa, pütkül Yəhudalar wə Binyaminlar, manga qulak selinglar! Silər Pərwərdigar bilən billə boləjininglarda, Umu silər bilən billə bolidu. Silər Uni izlisənglar U silərgə tapkuzulidu; lekin silər Uningdin waz kəqsənglar U silərdin waz keqidu.

³ Israillər uzun künlərgiqə həkəkiy Huda, təlim beridoqan kahin wə qanun-əhkamlardin juda bolup yürdi; ⁴ Lekin ular kiyoqilıktə qəloqan wəqitlarda Israilning Hudasi Pərwərdigarəqa kaytip, Uni izdidi wə U ularəqa əzini tapkuzdi. ⁵ U wəqitlarda qikiq-kirip turoqanlarəqa heq aramlıq bolmioqan, qünki hərqaysi əl-yurtlar malimanqılıq iqidə turatti. ⁶ Huda ularni hərhil kiyoqilıq-malimanqılıq iqidə qəlduroqəqa, məmlıkət bilən məmlıkət, xəhər bilən xəhər əzara soquxup wəyran boldi. ⁷ Lekin silər bolsanglar, kəysər bolunglar, məzmüt turup qolliringlarnı boxatmanglar, qünki əməlliringlarning əjir-inami bardur, dedi.

⁸ Asa bu gəplərnı wə Odə pəyoqəmbər bərgən bəxəratni anglijoqanda u dadillixip, pütün Yəhuda wə Binyamin zeminlırida, xundakla Əfrayimning taoqlıq rayonlırida qəloqə qüxürgən hərqaysi xəhərlərdiki yirginqlıq butlarnı yoqatti wə yənə Pərwərdigarning əyidiki aywan aldida turoqan Pərwərdigar qurbangahını yengibəxtin yasatti. ⁹ U barlıq Yəhudalar wə Binyaminlarnı, xuningdək ularning arisida olturaqlaxqan barlıq Əfrayimi, Manassəhiy, Ximeoniy musapirlirini yioqdi (qünki nuroqun Israillər Asaning Hudasi Pərwərdigarning uning bilən billə ikənlikini kərgən bolup, Israildin qikiq Asa tərəpkə ətkənidi). ¹⁰ Asaning səltənitining on bəxinqi yili üçinqi ayda ular Yerusalemoqa yioqildi. ¹¹ Xu küni ular elip kəlgən jəng oqənimətliridin

14:9 «Efiopiy» — yaki «Həbəx» (bir millətnıng nami). İbraniy tilida «Kuxiy».

14:11 «Əz bəndənggə yardəm bərsəng, u küqlük bolsun, əjiz bolsun Sən üçün heqқанqə ix əməs» — yaki «küqlüklər bilən əjizlər oturısıdiki jəngdə Seningdin belək yardəmqi yoqtur».

15:8 «Asa bu gəplərnı wə Odə pəyoqəmbər bərgən bəxəratni anglijoqanda...» — ikki imkanıyət bar: (1) Azariya atisi Odədnıng ismi bilən atilatti; (2) uning atisimu Asaoqa bəxərat bərgənidi. Biz ikkinqi pikirgə mayilimiz; qünki tekistdə «bu gəplərnı wə... bəxəratni angli» deyilidu. «yirginqlıq butlar» — ibraniy tilida «yirginqlıq nərsilərnı».

yəttə yüz buka və yettə ming koyını Pərwərdigarəyə atəp kurbənlək kildi.¹² Ular yənə atəbowilərinə Hudasə boləqən Pərwərdigərnə pütün kəlbi və bütün jəni bilən izdəxkə bir əhdə tüzixti;¹³ əhddə, İsrailning Hudasə boləqən Pərwərdigərnə izdimigən kəri-yax, ər-ayal deməy həmmisə iltürəlsun, deyildi.¹⁴ Ular yukiri əwaz bilən warkirax və kanay həm burəqə qəlix bilən Pərwərdigarəyə kəsəm berixti.¹⁵ Pütkül Yəhuda jamaiti iqnən kəsəmidin xadlandı; qünki ular pütün kəlbi bilən kəsəm iqnən bolup, Pərwərdigərnə tolimu təlmürəp izdidi; və U ularəyə Əzini tapkuzdi. Pərwərdigar ularəyə tət ətrapida arəmlək atə kildi.¹⁶ Asə padixah yənə qong anisə Maakəhni yirginlək bir «axerəh» tüwrükni yasiqini üqün hanixlək mərtiwisidin quxürüwətti. Asə bu yirginlək butni kesip, ayəq əstida qəylidi və Kidron jiləqisida kəydürüwətti.

¹⁷ «Yukiri jaylar» yökətilmisimu, Asəning kəlbi Pərwərdigarəyə pütünləy beqixlanəqanidi.¹⁸⁻

¹⁹ Həm atisə həm u əzi Pərwərdigarəyə atəp yasiqən nərsilərnə, jümlidin kümüx bilən altunni və türülək qaqa-kuqilərnə Hudəning əyigə kəltürdi.

Asəning ixənq kılmaydıqən yərləri

1Pad. 15:16-24

16¹ Xu wəqəttin tartip takı Asəning səltənətinəng ottuz bəxinqi yiləqigə urux bolup bəkmidi. Asəning səltənətinəng ottuz altinqi yili, İsrailning padixahı Baaxə Yəhudaqə kərxi hujum kildi; həqkim Yəhudəning padixahı Asə bilən bardi-kəldi kılmissun dəp, Raməh xəhərinə məhkəm kılıp yasidi.² U wəqəttə Asə Pərwərdigərnəng əyidiki həzinilərdin və padixahning ordisidiki həzinilərdin altun-kümüxni elip ularni Dəməxktə turuxlək Suriyə padixahı Bən-Hadadkə əwətip və bu həwərnə yətküzüp: — ³«Məning atam bilən silinəng atilərinəng arisida boləqəndək mən bilən silinəng ariləridə bir əhdə bolsun. Mənə, siligə kümüx bilən altun əwəttim; əmdi İsrailning padixahı Baaxə bilən boləqən əhđiləridin qollirini üzsilə; xuning bilən u mənə kəmal kıləxtin qol üzsun» — dedi.

⁴ Bən-hadad Asə padixahning səzəgə kirip, öz qoxuninəng sərdərlərinə İsrailning xəhərlirigə hujum kıləxkə əwətip, İjon, Dan, Abəl-məyim, Naftalidiki bərlək ambar xəhərlirini bəkındurdi.

⁵ Baaxə bu həwərnə anglap, Raməh istihkəmini yasəxtin qolını yioqip, quruxlərləning həmmisini tohtətti. ⁶ Asə padixah bolsa pütkül Yəhudəning adəmlirini bəxləp, Baaxə Raməh xəhərinə yasəxkə ixlətkən təxlər bilən yəqəqlərnə Raməhtin toxup elip kətti. U muxulərnə ixlətip Gəbənə və Mizpəhni məhkəm kılıp yasidi.

⁷ U qəqəda, əldin kərgüqi Hənanə Yəhuda padixahı asəning yenioqə kəlip uningəyə: — Əzüng Pərwərdigar Hudəyingəyə əməs, bəlkə Suriyə padixahioqə təyanəqənləking üqün Suriyə padixahinəng qoxunə öz qolungdin qutuldi. ⁸ Əfiopiylər bilən Liwiyəliklər qong bir qoxun əməsmidi? Jəng hərwiləri və atlək əskərləri intəyin kəp əməsmidi? Ləkin sən pəkət Pərwərdigarəyə təyanəqənda, u ularni qolungəyə tapxuroqanidi. ⁹ Qünki Pərwərdigar kəngli Məngə taməmnə sadik boləqənləyə yərdəmdə bolup, Əzümnə kudrətlək kərsitəy dəp, kəzlirini pütün yər yüzidə uyan-buyan yügürtidu. Sən bu ixtə bək əhməklək kılding. Əmdi buningdin keyin uruxlərdin hələs boləlməysən, dedi. ¹⁰ Buni angləplə Asə əldin kərgüqigə intəyin qəzəpləninip, uni zindənoqə soləp qoydi; uning bu səzəgə kəhri kəynəp kətti. U xu wəqətlərdə

15:11 «xu küni ular elip kəlgən jəng qənimətləri...» — 14:14-15ni kəring.

15:13 «kəri-yax» — yəki «qong-kəqik».

15:15 «tolimu təlmürəp izdidi» — ibrəniy tilidə «bərlək intəzərlək bilən izdidi».

15:16 «qong anisə» — muxu yərdə ibrəniy tilidə «anisə» bilən ipədiləninə. «hanix mərtiwisi» — bu səzəgə kəriqənda uning qong anisə Maakəh padixahləktə ikkinqi orundə turətti.

15:16 1Pad. 15:13

15:17 1Pad. 15:14

15:18-19 1Pad. 15:15

16:1 «16-bəb» — biz 15:19ni 16-bəb iqiğə kirgüzduk.

həlkətin bəzilirigə zulum selixkə baxlıoqanidi.

¹¹ Mana, Asaning kıləoqan ixliri baxtin ahiriəiqə «Yəhuda wə Israil padixahlirining tarihnami»da pütülgəndur. ¹² Asaning səltənətinə ottuz tokkuzinqi yilida putida bir kesəl pəyda boldi; wə kesili barəqanseri əqirlixip kətti; ləkin u əqriəandimu Pərwərdigarni izdimidi, bəlki pəkət tewiplardınla yardəm izdidi. ¹³ Asa səltənətinə kırık birinqi yilida əldi, ata-bowiliri arisida uhlidi. ¹⁴ Həlkələr uni «Dawut xəhiri»də əzīgə atap təyyarlitip kəloqan kəbrigə dəpnə kildi. Ular uni əttarlarning usuli bilən təngxəlgən hərtürlük dora-dərməndin boləqan bir ari-laxma pürkəlgən jinəziəqə yatquzdi həmdə uningəqə atap nuroqun huxbuy yandurdi.

Yəhəxəfat Yəhudaəqə səltənət kılıdu

17 ¹ Oqlı Yəhəxəfat Asaning ornəqə padixah boldi; u Israil padixahlıqəqə takəbil turux üqün əzini küqəytti. ² U hərbiy küqlirini Yəhudaning həmmə qorəqlıq xəhərlirigə orunlaxturdi həmdə Yəhuda zeminəqə wə atisi Asa ixəqəl kıləqan Əfrəimədikə hərəkəysi xəhərlərgə mudəpiə küqlirini turoquzdi. ³ Pərwərdigar Yəhəxəfat bilən billə boldi, qünki u atisi Dawutning baxta yürgüzgən yollirida mēgip Baal butlirini izdimidi, ⁴ bəlki atisining Hudasınla izdəp, Uning əmliridə mēgip, Israillarning kilmixlirini dorimidi. ⁵ Xunga, Pərwərdigar uning padixahlıktiki həkümranlıqını mustəhkəmlidi; pütkül Yəhudadikilər uningəqə salam-sowəqlarni sunup turdi; xuning bilən uning mal-mülki nəhayiti kəp, xan-xəhriti nəhayiti yuqiri boldi. ⁶ U Pərwərdigarning yollirida mēqəqəqə, qəyrətlik boldi; uning üstigə u Yəhuda zeminidin «yuqiri jaylar»ni wə Axərah butlirini yəqətti. ⁷ Uning səltənətinə üqinqi yili əzining əməldarlıridin Bən-Həyil, Obadiya, Zəkəriya, Nətanəl, Mikayalarni Yəhudaning xəhərliridə həlkəqə təlim bərixkə əwətti. ⁸ Ular bilən billə barəqanlardın yənə Xəməya, Nətəniya, Zəbadiya, Asəhəl, Xəmirəmot, Yonatan, Adoniya, Tobiya, Tob-Adoniya qatarlık birkənqə Lawiylar, xundakla yənə Əlixəma bilən Yəhəram dəgən ikki kəhənmə bar idi. ⁹ Ular Pərwərdigarning Təwrat kənanı kitəbini ələqə bərip, Yəhuda zeminidiki bərlək xəhərləni ariləp yürüp həlkə arisida təlim bəretti.

¹⁰ Yəhudaning ətrapidiki məmləkətlərnəqə həmmisini Pərwərdigarning qorqunqı basti wə ular Yəhəxəfat bilən urux kılıxkə pətinalmaytti. ¹¹ Filistiyələrdin bəziliri Yəhəxəfatkə sowəqə-səlamlar wə kümux olpanlirini tapxurdi; Ərəblərmə padiliridin uningəqə yəttə mēg yəttə yüz qəqkar, yəttə mēg yəttə yüz təkə sowəqə kildi. ¹² Yəhəxəfat barəqanseri kəramət kədrət tēpəp, Yəhudada birkəqə qorəqan wə əmbə xəhiri bina kildi. ¹³ U Yəhudaning hərəkəysi xəhərliridə nuroqun maddiy əxya zəpisi təyyarlıdi; Yərusəlemdimu uning zəbərdeş batur jəngqiliri bar idi.

¹⁴ Jəmətliri boyiqə ularning sani təwəndikiqə: —

Yəhuda kəbilisidiki mēgbəxliri iqidə Adnəh sərdar bolup, batur jəngqilərdin üq yüz mēgəqə bəxləmqilik kılətti; ¹⁵ Adnəhning qəl əstida Yəhəhənan sərdar bolup, ikki yüz səksən mēg ədəmğə bəxləmqilik kılətti; ¹⁶ Yəhəhənanəqə qəl əstida Zikrining oqlı Aməsiya bar idi; u Pərwərdigarəqə əzini atiwətkən ədəm bolup, ikki yüz mēg batur jəngqigə bəxləmqilik kılətti. ¹⁷ Binyəmin kəbilisi iqidə Eliyada dəgən batur bir jəngqı bolup, okya wə kəlkən bilən qorəllənoqan ikki yüz mēg batur jəngqigə bəxləmqilik kılətti; ¹⁸ Eliyadəqə qəl əstida Yəhəzəbad bolup, jənggə təyyar qəxundin bir yüz səksən mēg ədəmğə bəxləmqilik kılətti. ¹⁹ Bulərnəqə həmmisi padixəhning hizmitidə həzır turətti; padixəhning yənə pütün Yəhuda zeminidiki qorəqlıq xəhərlərgə orunlaxturəqə ədəmliri bəlsa, ularning sirtida idi.

16:11 «Yəhuda wə Israil padixahlirining tarihnami» — mēmqinlikə bərkə, bu kitab Təwratiki «Padixəhlar»dur.

16:14 «uningəqə atap nuroqun huxbuy yandurdi» — yəki «uning hərmətidə qəng bir güləhan yandurdi».

17:7 «Mikayalar» — yəki «Mikalar».

17:15 «Yəhəhənan» — yəki «Yəhənan».

17:19 «bulərnəqə həmmisi» — bəlkim 14-18-ayəttiki yəlbəxqılar wə 18-ayəttiki «jənggə təyyar turidəqənlər»ni kərsətidu.

Yəhoxafat Ahab bilən ittipakdax bolidu

1Pad. 22:2-36

18¹ Yəhoxafatning mal-mülki nəhayiti kəp, xan-xəhriti nəhayiti yukiri boldi; u Ahab bilən kudidilixip ittipaklaxti. ² Birnəqqə yildin keyin u Ahab bilən kəruşuxkə Samariyəgə bardi. Ahab bolsa uningə wə uning həmrəhlirioğa atap nuroqun kala, qoy soydi; andin u uni Gileadtiki Ramotkə billə hujum kilixkə unatti. ³ Israil padixahı Ahab Yəhuda padixahı Yəhoxafattin: — Əzliri mening bilən billə Gileadtiki Ramotkə berixkə maqul bolamdila? — dəp soriwidi, u: — Biz silining-mening dəp ayrimaymiz; mening həlkim əzlrining həlkidur. Mən əzliri bilən billə jəng kilixkə barmay turmaymən, dəp jawap bərdi. ⁴ Ləkin Yəhoxafat Israilning padixahioğa: — Ətünimənkı, bğün awwal Pərwərdigarning səzini sorap kərgəyla, dedi.

⁵ Xuning bilən Israilning padixahı pəyoğəmbərləni, yəni tət yüz adəmnı yioğdurup ulardin: — Biz jəng qilojili Gileadtiki Ramotkə qıksək bolamdu, yək?» dəp soriwidi, ular: «Qıqkın, Huda uni padixahning qolioğa beridu, deyixti.

⁶ Ləkin Yəhoxafat bolsa: — Bulardin baxkə yol sorioğudək, Pərwərdigarning birər pəyoğəmbiri yəkmidu? — dəp soridi.

⁷ Israilning padixahı Yəhoxafatkə jawab berip: — Pərwərdigardin yol soraydioğan yənə bir adəm bar; ləkin u mening toğramda kutlukni əməs, bəlki daim balayı apətni kərsitip bəxarət bərgəqkə, mən uni əq kərimən. U bolsa İmlahning oqlı Mikayadur, dedi. Yəhoxafat: — I aliyli, sili undək demigəyla, dedi.

⁸ Andin Israilning padixahı bir qakirini qıqkırıp uningə: — Qakқан berip, İmlahning oqlı Mikayani qakirtip kəl, dəp buyrudi.

⁹ Əmdi Israilning padixahı bilən Yəhudaning padixahı Yəhoxafat xahənə kiyimlirini kiyixip, Samariyəning dərwasisining aldidiki hamanda hərbi əz təhtidə olturuxti; ularning aldidə pəyoğəmbərləning həmmisi bəxarət bərməktə idi. ¹⁰ Kənanahning oqlı Zədəkiya bolsa əzi tēmürdin münggüzləni yasap: — Pərwərdigar mundağ dəydu: — «Muxu münggüzlər bilən Suriyləni yəkətkuqə üsüp ursila», dedi. ¹¹ Həmmə pəyoğəmbərlər xuningə ohxək bəxarət berip: «Gileadtiki Ramotkə qıqıp səsiz muwəppəkiyət qəzinila; qünki Pərwərdigar uni padixahning qolioğa tapxuridikən», deyixti.

¹² Mikayani qıqıroqlı barəjan həwərqı uningə: — Mana, həmmə pəyoğəmbərlər birdək padixahkə yaxı həwər bərməktə; əmdi ətünimən, sening sözüngmu ularningki bilən birdək bolup, yaxı bir həwərni bərgin, dedi.

¹³ Əmma Mikaya: — Pərwərdigarning həyati bilən kəsəm qilimənkı, Hudayim manganə nemə eytsa, mən xuni eytimən, dedi.

¹⁴ U padixahning aldioğa kəlgəndə padixah uningdin: — I Mikaya, jəng qilojili Gileadtiki Ramotkə qıksək bolamdu, yək? — dəp soriwidi, u uningə jawab berip: — Qıqıp muwəppəkiyət qəzinisilər; qünki dūxminənglər qolliringlarəğa tapxurulidu, dedi.

¹⁵ Ləkin padixah uningə: — Mən sanga qanqə kətim Pərwərdigarning namida rast gəptin baxkisini manganə eytməslikkə kəsəm iquzūxum kərək?! — dedi.

¹⁶ Mikaya: — Mən pūtkül Israilning taqlarda padiqisiz koylardək tarilip kətkənlikini kərdüm. Pərwərdigar: «Bularning igisi yək; bularning hərbi tinq-aman əz əyigə kaytsun» dedi, — dedi.

¹⁷ Israilning padixahı Yəhoxafatkə: — Mana, mən siligə «U mening toğramda kutlukni əməs,

18:3 «Biz silining-mening dəp ayrimaymiz» — ibraniy tilidə «Mən əzüm sanga ohxək bolimən» degən səz bilən ipadiliniidu.

18:5 «Qıqkın, Huda uni padixahning qolioğa beridu» — Yəhoxafat: «Awwal Pərwərdigarning səzini sorap kəlgəyla» dəydu (4-ayət). Ləkin «pəyoğəmbərlər» «Pərwərdigar» (ibraniy tilidə «Yəhwa, Yəhəwah») degən namni ixlətməy, bəlki «Huda» (ibraniy tilidə «Əlohim») dəp ilitidu. Xunga Yəhoxafat «pəyoğəmbərlər»ning bəxarətliridin kattik guman qiloğan bolsa kərək. Keyinki ayətləni kəruğ.

18:14 «Qıqıp muwəppəkiyət qəzinisilər; qünki dūxminənglər qolliringlarəğa tapxurulidu» — xūbhisizki, Mikaya bu səzni kinayilik, həjwiylə tələppuz bilən eytidu. Qünki padixah dərhal uningdin gumanlinip kalidu (15-ayətni kəruğ).

bəlki həman balayı'apətni kərsitip bexarət beridu», demigənmədim? — dedi.

¹⁸ Mikaya yənə: — Xunga Pərwərdigarning səzini angliqin; mən Pərwərdigarning Əz təhtidə olturojanlikini, asmaning pütkül qoxunliri uning yenida, ong wə sol tərpidə turojanlikini kərdüm. ¹⁹ Pərwərdigar: «Kim Ahabni Gileadtiki Ramotkə qikip, xu yərdə həlak boluxkə aldaydu?» — dedi. Birsı undak, birsı mundaq deyixti; ²⁰ xu wakitta bir roh qikip Pərwərdigarning aldidə turup: «Mən berip alday» dedi. Pərwərdigar uningdin: «Qandak usul bilən aldaysən?» dəp soriwidi, ²¹ u: «Mən qikip uning həmmə pəyojəmbərlirining aqzida yalojanqi bir roh bolimən», dedi.

Pərwərdigar: «Uni aldap ilkinggə alalaysən; berip xundak kıl» — dedi. ²² Mana əmdi Pərwərdigar sening bu həmmə pəyojəmbərliringning aqzioja bir yalojanqi rohnı saldi; Pərwərdigar sening toqrangda balayı'apət kərsitip səzidi» — dedi.

²³ Xuni anglap Kənanahning oqlı Zədəkiya kelip Mikayaning kaqitioja birni selip: — Pərwərdigarning Rohi kaysı yol bilən məndin ətüp sanga səz kılıxkə bardı?! — dedi.

²⁴ Mikaya jawab berip: Əzüngni yoxurux üqün iqkiridiki əygə yügürgən künidə xuni kərisən, dedi.

²⁵ İsrailning padixahı əmdi: — Mikayani elip kayturup berip, xəhər həkimi Amon bilən padixahning oqlı Yoaxkə tapxurup, ²⁶ Ularoja tapilap: «Padixah mundaq dəydu: — Uni zindanoja solap mən tinq-aman yenip kəlgüqilik kiynap, nan bilən suni az-az berip turunglar» — dənglar, dəp buyrudi.

²⁷ Mikaya: — Əgər sən həkikətən tinq-aman yenip kəlsəng, Pərwərdigar mening wasitəm bilən səz kılmiqan bolidu, dedi. Andin u yənə: — Əy jamaət, hərbinglar anglanglar, dedi.

²⁸ İsrailning padixahı bilən Yəhədaning padixahı Yəhəxafat Gileadtiki Ramotkə qikti.

²⁹ İsrailning padixahı Yəhəxafatka: — Mən baxkə kiyapətkə kirip jənggə qıkay; sili bolsila öz kiyimlirini kiyip qıksila, dedi. İsrailning padixahı baxkə kiyapət bilən jənggə qikti.

³⁰ qünki xundak boldiki, Suriyəning padixahı jəng hərwişi sərdarlırioja: — Qongliri yaki kikiqliri bilən əməs, pəkət İsrailning padixahı bilən soquxunglar, dəp buyrudi.

³¹ Wə xundak boldiki, jəng hərwilirining sərdarliri Yəhəxafatni kərgəndə: — Uni qokum İsrailning padixahı dəp, uningoja olixip hujum kılmaqkı boldi; ləkin Yəhəxafat pəryad kətürdi, Pərwərdigar uningoja yərdəm bərdi. Huda ularni uningdin yiraklaxturdi; ³² qünki xundak boldiki, jəng hərwilirining sərdarliri uning İsrailning padixahı əməslikini kərgəndə uni qoqlimay, burulup ketip kəlixti.

³³ Əmma birəylən kərisiojila bir okya etiwidi, oq İsrailning padixahining sawutining mürisidin təwənkı ulikidin ətüp təgdi. U hərwikəxigə: Hərwiini yandurup meni səptin qikərojin; qünki mən yaridar boldum, dedi. ³⁴ U küni jəng baroqanseri kattik boldi. Padixah kəqkəqə Suriyləarning udulida öz jəng hərwisioja yəlinip ərə turdi. Kün petixi bilən u əldi.

Yəhəxafat Hudadin agah qəbul kılıdu

19 ¹ Yəhəda padixahı Yəhəxafat aman-esən Yerusalemdiki ordisioja kaytip kəldi. ² Aldin kərgüqi Hənanining oqlı Yəhu padixah Yəhəxafatning aldioja qikip: — Sening rəzilləarning yərdimidə bolup, Pərwərdigaroja əq boləjanlarni səygining durusmu? Xu səwəbtin Pərwərdigarning ojazipi bəxingəja qüxidiojan boldi. ³ Həlbuki, sən axərəh butlirini zemindən yokitip taxlıqining wə Hudani izdəxkə niyət kıləjining üqün səndimu yaxhiliq tepildi, dedi.

18:21 «Mən qikip uning həmmə pəyojəmbərlirining aqzida yalojanqi bir roh bolimən» — bu ayətlərdin bu rohnıng bir yalojan səzləydiqan jin ikənliki kərənidi. Hudaning Əz Rohi yaki pərixitiliri həqqaqan yalojan səz kılmaydu. Demək, Huda jin-xəytanlarəja Ahab padixahni aldaxkə yol qoyidu.

18:24 «iqkiridiki əygə yügürgən küni» — yaki «əydin əygə yügürgən küni».

ularning yaxxilikimizni kəndək yol bilən kayturməkqi boluwatqinioja! Ular bizni Sən bizgə miras kəlip bərgən bu zemindin kooqlap qikarməkqi boluwatidu. ¹² I Hudayimiz, Sən ularning üstidin həküm qikarmamsən? Qünki bizning bizgə hujum kəlixkə keliwatқан bu zor qoxun bilən kərxilaxkudək küqimiz yok; nemə kəliximiznimu bilməy kəldük; ləkin bizning kəzimiz Sanga tikilip turmakta» — dedi.

¹³ Bu qaoqda pütün Yəhuda həlqi, ularning kuqaktiki baliliri, hotun bala-qakilirining həmmisi Pərwərdigarning aldida turatti. ¹⁴ Wə xu pəyttə Pərwərdigarning Rohi jamaətning otturida turojan Lawiylardin Asafning əwladi boləjan Mattaniyaning qəwrisi, Jəiyəlning əwrisi, Binayaning nəwrisi, Zəkəriyaning oqlı Yəhəziyəlgə qüxti; ¹⁵ U: — I pütün Yəhuda həlqi, silər Yerusalemda turuwatқанlar wə padixah Yəhoxafat, kulak selinglar! Pərwərdigar silərgə mundak dəydu: — «Silər bu zor qoxundin kərkup kətmənglar wə aləxzadə bolup kətmənglar; qünki bu jəng siləringki əməs, bəli Hudaning Əziningkidur. ¹⁶ Ətə ularəja hujum kəlixkə qikənglar; mana, ular Ziz dawanidin qikip kelidu wə silər ularni Yəruəl qəlining aldidiki jiləja eoizida uqritisilər. ¹⁷ Silər bu dərəm jəngdə uruxuxunglarning həjiti bolmaydu; pəkət səpkə tizilip turunglar, silər bilən billə boləjan Pərwərdigarning nijat-nusritini kəringlar! I Yəhuda, i Yerusalemdikilər, kərkənglar, aləxzadəmu bolup kətmənglar; ətə ularəja hujum kəlixkə qikənglar, Pərwərdigar qoqum silər bilən billə bolidu!» — dedi.

¹⁸ Bu gəpni anglap Yəhoxafat bəxini yərgə təgküzüp tizlandi wə barlik Yəhuda həlqi həm Yerusalemdikilər Pərwərdigar aldida düm yikilip Pərwərdigarəja səjdə kildi. ¹⁹ Kohat əwladi wə Korah əwladi iqidiki Lawiylardin boləjanlar orunliridin turuxup intayin küqlük awaz bilən Israilning Hudasi Pərwərdigarni mədhəyiləxti.

²⁰ Pütün həlk ətisi kək səhərdə turup Təkoa qəligə kərap atlandi; ular atlinip ketiwatqanda, Yəhoxafat ornidin turup ularəja: — I Yəhuda həlqi, i Yerusalemdikilər, gəpimə kulak selinglar! Hudayinglar Pərwərdigarəja tayininglar, qoqum məzmət turoquzulisilər; Uning pəyoqəmbərlirigə ixininglar, yolunglar qoqum rawan bolidu! — dedi.

²¹ Andin u həlk bilən obdan məsləhətləxip, Pərwərdigarning muqəddəs bəhəywətləikini mədhəyiləp, Uningəja atap oqəzəl-küy eytidioqanlarni: «Silər Pərwərdigarəja rəhmət-təxəkkür eytinglar, qünki Uning əzgərməs muhəbbiti mənəggüləktur!» dəp oquxkə təyinləp, koxunning aldida məngdurdi. ²² Ular təntənə kəlip həmdusana oquxi bilən, Pərwərdigar Yəhuda həlqigə hujum kəlixkə qikəjan Ammoniylar, Moabiylar wə Seir teoqidikilərgə pistirma koxunni əwətip, ularni tarmar kildurdi. ²³ Xuning bilən Ammoniylar bilən Moabiylar Seir teoqidikilərgə hujum kəlixkə ətti, ularni birini kəyməy kəriwətti; ular Seir teoqidikilərnə kərip tügətkəndin kəyin yənə əzliri bir-birini kəroqin kəlixkə qüxkənidi. ²⁴ Yəhudalar qəldiki kəzətgahkə kəlip xu zor qoxun tərəpkə kərisə, mana kəqip kutuloqan birmu adəm yok bolup, həmmə yərnə əlük kəpləp kətkənidi. ²⁵ Yəhoxafat əzining adəmliri bilən düxməndin olja bulang-talang kəlixkə kəlgəndə, ular əlüklər bilən billə nuroqun mal-mülük wə kəp kəmmətləik buyumlarni tapti. Ular salduruwəloqanlirining toliilikidin elip kətləməy kəldi; olja xunqə kəp boləqəqə, uni yioqiwəlixkə üq kün kətti. ²⁶ Ular tətinqi küni Bərakah jiləqisəja yioqilip, Pərwərdigarəja həmdusana oqup mubərkəldi; xunga u yər taki bəgüingə kədə «Bərakah jiləqisi» dəp atilip kəlməktə. ²⁷ Andin barlik Yəhudadikilər wə Yerusalemdikilər Yəhoxafatning bəlxəmqilikida huxal-huram bolup Yerusaleməja kəytti; qünki Pərwərdigar ularni düxmənliiri üstidin oqalib

20:21 «muqəddəs bəhəywətləikini mədhəyiləp...» — yəki «pak-muqəddəslikning güzəllikida mədhəyiləp...». «Zəb.» 29:2ni kəring. Bəxkə birhəl tərjimisi: — «xahənə kiylimlərnə kiyəgən...».

20:22 «Pərwərdigar ... pistirma koxunni əwətti,...» — muxu sirlik səzlər (1) Pərwərdigar Ammoniylar kətarlikləroja hujum kəlixkə pərixtilərnə əwətti; (2) Pərwərdigarning Əzi ularəja uxtumtut hujum kildi, dəp kərsətxi mumkin.

20:24 «kəzətgah» — yəki «kəzət munari».

20:26 «...Bərakah jiləqisəja yioqilip, Pərwərdigarəja həmdusana oqup mubərkəldi...» — demisəkmə, «Bərakah» dəgənnəg mənəsi «mubərkəlx» yəki «bəht-bərikət tiləx» dəgən mənəidə.

kilip huxallıqqa qəmdürgənidi. ²⁸ Ular Yerusalemoğa təmbur, qiltar və kanaylar qelip kelip, Pərwərdigarning öyigə kirdi. ²⁹ Barlıq əl-məmləkətlər Pərwərdigarning İsrailning düxmənligigə qarxi qikip jəng kiləjanlıqini angliqanda, Hudaning vəhimisi ularning üstigə basti. ³⁰ Xuning bilən Yəhoxafatning padixahlıqı tinq-asayixlıqta boldi; uning Hudasi uning tət ətrapini tinq kiləjanidi.

³¹ Xundak kilip Yəhoxafat Yəhuda üstigə həküm sürdi. U təhtkə qikqan qaoqda ottuz bəx yaxta idi; u Yerusalemda yigirmə bəx yil səltənət kildi. Uning anisinin ismi Azubah bolup, u Xilhining kizi idi. ³² Yəhoxafat kaymay atisi Asaning yolida mengip, Pərwərdigarning nəziridə durus boləjanni kildi. ³³ Pəkət «yukiri jaylar»la yokitilmiojanidi; həlk tehiqə kəngüllirini ata-bowilirining Hudasioğa mayil kilmiojanidi.

³⁴ Yəhoxafatning qalojan ixləri bolsa, mana baxtin ahiriojiqə «Yəhuda və İsrail padixahlirining tarihnamisi»oğa kirgüzülğan «Hananining oqli Yəhuning bayan səzliri»də pütülgəndur..

³⁵ Bu ixlardin keyin Yəhuda padixahı Yəhoxafat tola rəzil ixlarni qilojan İsrail padixahı Ahaziya bilən ittipak tüzdi. ³⁶ Yəhoxafat Tarxixka baridiojan kemiləni yasaxka uning bilən xirixləxti; xu kemiləni ular Əzion-Gəbərdə yasatti. ³⁷ U qaoqda Mərəxahlıq Dodawahuning oqli Əliezar Yəhoxafatni əyibləp uningə bexarət berip: — Ahaziya bilən ittipak tüzgining üqün Pərwərdigar sening yasiojanliringni buzuwetidu» dedi. Dərwəka, keyinki waqıtlarda u kemilər buzojunqılıkka uqrap Tarxixka mangalmidi.

Yəhoram Yəhuda üstigə həküm süridu

2Pad. 8:16-24

21 ¹ Yəhoxafat ata-bowiliri arisida uhlidi və «Dawut xəhiri»də dəpnə kılindi; oqli Yəhoram uning ornioğa padixah boldi.

² Yəhoramning birnəqqə inisi, yəni Yəhoxafatning Azariya, Yəhiyə, Zəkəriya, Azariyah, Mikail və Xəfatiya degən oqulliri bar idi; ularning həmmisi İsrail padixahı Yəhoxafatning oqulliri idi. ³ Ularning atisi ularəğa nurojun altun, kümüx və kimmətlik buyumlarni, xundakla Yəhuda zeminidiki birqanqə qorojanlıq xəhərni sowəğa kildi; pəkət padixahlıqni bolsa, Yəhoram qong oqli boləjaqka, uningə bərdi. ⁴ Yəhoram atisinin padixahlıq təhtigə qikip hokukini mustəhkəmlidi. Andin u barlıq inilirini, xundakla Yəhudadiki birqanqə əmədarlarni kiliqlap kətl kildi.

⁵ Yəhoram təhtkə olturojini ottuz ikki yaxta idi; u Yerusalemda səkkiz yil səltənət kildi. ⁶ U Ahəb jəmətidikilərgə ohxax, İsrailning padixahliri mangojan yolda mangdi, qünki u Ahəbning kizini əmrigə alojanidi; u Pərwərdigarning nəziridə rəzil boləjanni kildi. ⁷ Birak Pərwərdigar Dawut bilən tüzgən əhdisi səwəblik, Dawutka və uning əwladlirioğa mənggü eqməydiojan bir qiraq qalduray dəp, wədə kiləjini boyiqə Dawutning jəmətini yok kilip taxlaxni halimidi. ⁸ Yəhoramning səltənitidiki künlərdə Edomlar Yəhudadin ayrilip qikip, öz aldioğa əzligigə həkümranlıq kildiojan bir padixah tiklidi. ⁹ Yəhoram, sərdarliri və barlıq jəng hərwiliri İordan dəryasidin etüp, keqidə qozoqilip qikip, əzlrini qorxiwəlojan Edomiylarəğa və jəng hərwisi sərdarlirioğa hujum kilip oqalib kəldi. ¹⁰ Həlbuki, Edomiylar xuningdin etiwəron Yəhudəəğa qarxi qikip, taki bəgüngə kədər Yəhudaning həkümranlıqidin ayrilip turdi. Yəhoram ata-bowilirining Hudasi Pərwərdigarni taxlioqini üqün Libnahlıqlarmu xu qaoqda uningə qarxi qikip uning qolidin ayrilip qikti. ¹¹ Uning üstigə, Yəhoram yənə Yəhudaning taqlirida «yukiri

20:31 1Pad. 22:41-51

20:34 «Yəhuda və İsrail padixahlirining tarihnamisi» — bu kitab Təwrattiki uxbu «Tarih-Təzkirələr» əməs, birak xübhisizki, uxbu kitabning muəllipliri uningdin kəp uqurlarni alojanidi.

21:2 «Azariyah» — yəni «Azariya».

jaylar»ni yasitip, Yerusalemda turuwatqanlarni buzukqilikqa putlaxturdy, Yəhudalarnimu xundak azdurdy..

¹² Xu waqitlarda Iliyas pəyoqəmbər tərpidin yeziloqan bir məktup Yəhoramoğa təgdi, uningda mundak deyildi: «Sening bowang Dawutning Hudasi Pərwədigar mundak dəydu: «Sən atang Yəhoxafatning yollirida mangmay, xuningdək Yəhuda padixahı Asaningmu yollirini tutmay,»

¹³ bəlkı Israil padixahlırining yollirida mengip, Yəhudalarni wə Yerusalemda turuwatqanlarni huddi Ahab jəmətidikilər buzukqiliklar kılqandək buzukqiliklaroğa putlaxturoqanliqıng üqün, xundakla atangning jəmətidikilərnı, yəni əzüngdin yaxhi bolqan iniliringni kətl kılqıning üqün, ¹⁴ Pərwədigar sening həlkingni, hotun bala-qaklıliringni wə barlık mal-mülkünggə alamət zor zərb bilən uridu. ¹⁵ U senimu eoqır wabalar bilən urup, üqəy-baoqringni eoqır kesəlgə muptila kılıduki, kesiling kündin küngə eoqırlıxıp, üqəyliring ekıp qıkıdu» deyilganıdi.

¹⁶ Keyinki waqıtlarda Pərwədigar Filistiylərnıng wə Efiopyalərnıng yenidiki Ərəblərnıng rohinı Yəhoramoğa karxi kəzoqatti. ¹⁷ Xuning bilən ular Yəhuda zeminiə zərb kılıp besip etti wə padixah ordisidiki barlık mal-mülükni bulang-talang kılıp, oqulliri bilən hotunlirini tutqun kılıp elip kətti; ular kənji ooqli Yəhoahəzdin bələk oqulliridin birinimu kaldurmıdi. ¹⁸ Bu wəkədin keyin Pərwədigar Yəhoramni urup, üqəylirini saqaymas eoqır kesəlgə giriptar kıldı. ¹⁹ Wə xundak boldiki, uning kesili kündin-küngə eoqırlıxıp, ikki yil waqıt etüxkə az kəloqanda, kesəllik tıpəylidin üqəyliri texilip qüxti, u tolimu azablinip əldi; uning həlki ata-bowilirini izzətləp ularoğa huxbuy yakəndək, uningə qə huxbuy yekıp olturmıdi.

²⁰ Yəhoram təhtkə qıkqan qeoqıda ottuz ikki yaxta idi; u Yerusalemda səkkiz yil səltənət kıldı wə u dunyadin kətkəndə həqkim uningə qəyoqu-həsərət qəkmıdi. Halayik uni «Dawut xəhiri»gə dəpnə kıldı, lekin padixahlar kəbristanliqoğa dəpnə kılmıdi.

Ahaziya Yəhuda üstigə həküm süridu

2Pad. 8:25-29; 9:27-29

22¹ Yerusalemda turuwatqanlar Yəhoramning kənji ooqli Ahaziyani uning orniə qə padixah kılıp tiklidi; qünki Ərəblər bilən billə bargahqa besip kirgən karəqqılar Ahaziyani aqilirini koymay əltürəwətkənıdi. Xuning bilən Yəhuda padixahı Yəhoramning ooqli Ahaziya səltənət kıldı. ² Ahaziya təhtkə qıkqan qeoqıda yigirmə ikki yaxta idi; u Yerusalemda bir yil səltənət kıldı. Uning anisining ismi Ataliya bolup, Omrinıng nəwrə kızı idi. ³ Ahaziyamu Ahab jəmətinıng yollirioğa mangdi; qünki uning anisi uni rəzilikkə ündəytti. ⁴ U Ahab jəməti kılqınidək, Pərwədigarning nəziridə rəzil bolqanni kıldı; qünki uning atisi əlgəndin keyin Ahab jəmətidikilər uni həlakətkə elip barıdiə qə rəzil nəsihətlərnı berətti. ⁵ U ularning nəsihətiə əgixıp, Israil padixahı Ahabning ooqli Yəhoram bilən birliktə Gileadtiki Ramotқа berip Suriyə padixahı Həzəəl bilən soquxti; xu qəoqda Suriylər Yəhoramni zəhimləndürdi. ⁶ Andin Yəhoram Ramahda Suriyə padixahı bilən soquxqan qəoqdiki jarəhətlirini dawalitix üqün Yizrəəlgə qaytti. Andin Yəhoramning ooqli Yəhuda padixahı Azariya Ahabning ooqli Yəhoramning kesəl bolup kəloqanliqı səwəbidin uni yokliəyli Yizrəəlgə bardı. ⁷ Həlbuki, Ahaziyani Yəhoramni yokliəyli barəqini dəl əzini həlakətkə elip barıdiə qan, Huda bekitkən ix idi. Qünki u barəqandin keyin

21:11 «buzukqilikqa putlaxturdy...» — muxu ayəttiki «buzukqilik» rohiy jəhəttin eytilidu, demək Pərwədigaroğa wəpasizlik kılıp butlaroğa qəqunup kətkənlikni kərsitidu. Xundəktimu, xu qəoqdiki butpərəslikning jismani yəhəttinmu buzukqilik wə pəhixiwazlik bilən ziq munasiwiti bar idi.

21:12 «... Iliyas pəyoqəmbər tərpidin yeziloqan bir məktup Yəhoramoğa təgdi» — bu məktup Yəhoramning kəlioğa yetip kəlgən waqıtta, Iliyas bəlkim asmanoğa kətürülgən boluxı mumkin.

22:1 «Ərəblər bilən billə bargahqa besip kirgən karəqqılar...» — muxu ayəttiki «bargah» bəlkim Yəhudadikilər Ərəblər bilən qarxılıxqa təyyarlinix üqün dalada tikən hərbi bargahni kərsitidu. Bəzi tərjimanlar «xəhər» dəp tərjimə kılıdu.

22:2 «Ahaziya təhtkə qıkqan qeoqıda yigirmə ikki yaxta idi» — kəp kona kəqürmilərdə «...kırık ikki yaxta idi» deyilidu. Bu kətim bəzi kədimki kəqürmilər wə tərjimə nuskiəoğa wə «2Pad.» 8:26gə əsasən «yigirmə ikki yax» dəp tərjimə kılduk.

Yəhoram bilən birliktə Nimxining oqlı Yəhuşa qarxi soquxuxka qıktı. Muxu Yəhu əslidə Pərwərdigar tərpidin Ahabning jəmətini yokıtix üqün məsih kılınqanıdı. ⁸ Wə xundak boldiki, Yəhu Huda bekitkən həkümni Ahab jəmətining üstigə yürüzgən waqtıda, u Yəhudadiki əmədlarlarnı wə Ahazıyaning hizmitidə bolqan kərindaxlırining oqullirini uqritip, ularni koymay əltürüwətti. ⁹ Yəhu Ahazıyanimu izdidi; kixilar uni tutuwaldi (u Samariyəgə yoxurunuwaloqanıdı). Ular uni Yəhuning aldiqə apirip əltürdi. Ular uni dəpnə kildi, qünki kixilər: «Bu degən Pərwərdigarnı qın kənglidin izdigən Yəhoxafatnıng nəwrisidur» degənidi. Ahazıyaning jəmətidə padixahlıknı kəliqə alqudək birər adəm kəlmidi.

Hanix Ataliya Yəhuda üstidin həküm süridu

2Pad. 11:1-3

¹⁰ Əmdi Ahazıyaning anisi Ataliya oqlıning əlgini kərgəndə, Yəhuda jəmətidiki barlık xah nəslini əltürüxkə kəzoqaldi. ¹¹ Ləkin padixahning kizi Yəhoxebiyat əltürülux aldida turqan padixahning oqullirining arisidin Ahazıyaning oqlı Yoaxni oqrilıqə elip qıqıp, uni wə inik anisini yastuk-kirlik ambiriqə yoxurup koydi. Xundak kılıp padixah Yəhoramning kizi, (yəni Ahazıyaning singlisi), bax kahin Yəhuyadanıng hotuni Yəhoxebiyat Yoaxni Ataliya əltürüwətmisun dəp Ataliyadin yoxurup koydi. ¹² Andin keyin Yoax ular bilən Pərwərdigarnıng eyidə altə yıl yoxurunup turdi; u qaoqda Ataliya Yəhuda zeminida səltənət kılatti.

23 ¹ Yəttinqi yili, Yəhoyada jasarətkə kelip, Yərohamning oqlı Azariya, Yəhoqananning oqlı İsmail, Obədning oqlı Azariya, Adayanıng oqlı Maaseyah wə Zikrining oqlı Əlixafat katarlık birkənqə yüzbexini qakırıp ular bilən əhdə tüzdi. ² Ular Yəhuda zeminini arılap, Yəhudadiki hərəkəsi xəhərlərdin Lawıylarnı wə İsraıldiki qong yobaxqılarnı yiqdi; ular Yerusalemoqə kelixti. ³ Pütkül jamaət Hudanın eyidə padixah bilən əhdiləxti. Yəhoyada ularqə: — Padixahning oqlı Pərwərdigarnıng Dawutning əwladlırı toqruluk wadə kılqınidək qokum səltənət kılidu. ⁴ Mana silər kılıxınglar kərək bolqan ix xuki: — Xabat künidə pasibanlık nəwiti kəlgən kahinlar bilən Lawıylarning üqtin biri hərəkəsi dərwazılarnı muhəpizət kilsun; ⁵ üqtin biri padixah ordisini, üqtin biri «Ul dərwazisi»ni muhəpizət kilsun; baxqılarning həmmisi Pərwərdigar əyining həylilirida bolsun. ⁶ Ləkin kahinlar həm wəzipə ətəydiqan Lawıylardin belək həqkimni Pərwərdigarnıng əyigə kirgüzmisun (kahin-lawıylar pak-mukəddəs dəp həsablanoqəqə kirixigə bolidu). Baxqə həlkning hərbi Pərwərdigar əzigə bekitkən jaylarnı kəzət kilsun. ⁷ Lawıylarning hərbi kəliqə qorallirini elip padixahni orap tursun; əz məyliqə mukəddəs əygə kirixkə urunqan hərkim əltürülsun; silər padixah kirip-qıqıp yüriginidə uning yenidin ayrilmanglar, — dedi.

⁸ Lawıylar bilən Yəhudalarning həmmisi kahin Yəhoyadanıng barlık tapılıqanlirini bəja kəltürüxti. Lawıylarning hərbi xabat künə nəwətilikkə kirgən wə nəwətiliktin qüxkənlərnə əz yenidə kəldurup kaldı; qünki kahin Yəhoyada həqkimni nəwətiliktin qüxkə kəzoymidi. ⁹ Andin Yəhoyada kahin Dawut padixahning Pərwərdigarnıng eyidə saklaklık nəyə wə kəlkənsiparlırini yüzbexilarqə tarkitip bərdi. ¹⁰ U yənə kəpqilikni, hərbi kəliqə əz nəyisini tutqan həlalda, ibadəthanining ong tərpidin tartip sol tərpiqigə, kurbangah bilən ibadəthanini boy-lap padixahning ətrapida turoquzdi. ¹¹ Andin ular xahzadini elip qıqıp, uning bexiqə təcni kiy-güzüp, uningqə guwahnamilərnə berip, uni padixah kildi; Yəhoyada wə uning oqulliri huxbuy

22:11 «Yəhoxebiyat» — yəni «Yəhoxeba».

23:1 «Yəhoyada jasarətkə kelip...» — yəni «Yəhoyada əzini küqləndürüp...»

23:1 2Pad. 11:4-20

23:7 Wəh. 14:1, 4, 5

may bilən uni məsih kildi wə «Padixah yaxısun!» dəp towlaxtı.

¹² Ataliya həlklərnin qepixip yürgənlikini wə padixahni təripləwatkanlığını anglap, Pərwərdigarning öyigə kirip, kəpquklıknıng arisioğa kəldi. ¹³ U kərisa, mana padixah öyninğ dərwasısında, tüwrükning yenida turatti; padixahning yenida əməldarlar bilən kanayqılar tiziloqanıdi, barlıq yurtning həlki xadlinip kanay qelixatti, nəqmıqılər hərhil sazlarnı qelip, jamaətni baxlap mədhiyə oqutuwatattı. Buni kərgən Ataliya kiyimlirini yirtip: — Asiylik, asiylik! — dəp warkirdi.

¹⁴ Əmma Yəhoyada kahin qoxunoğa məs'ul boləjan yüzbexilarnı qakirtip ularəğa: — Uni səpliringlar otturısidin sirtka qikiriwetinglar; kimdəkim uninoğa əgəxsə kiliqlansun, dəp buyrudi. Qünki kahin: — Uni Pərwərdigarning öyi iqidə əltürmənglar, dəp eytkanıdi.

¹⁵ Xuning bilən ular uninoğa yol boxitip bərdi; u ordining «At dərwasısı» bilən padixahning ordısığa kirkəndə ləxkərlər uni xu yərdə əltürdi..

¹⁶ Yəhoyada, pütkül jamaət wə padixah birliktə: «Pərwərdigarning həlki bolaylı» dəgən birəhdini tüzixtı. ¹⁷ Andin barlıq həlk Baalning buthanısıəğa berip uni buzup taxlıdi; uning kurbangahlıri bilən məbudlirini qekip parə-parə kılıp, Baalning kahini Mattanni kurbangahlarınğ aldida əltürdi.

¹⁸ Andin keyin Yəhoyada kahin Pərwərdigarning əyidiki barlıq məs'uliyətlərni Lawiy kəbilisining kahinlirining kəlioğa tapxurdi. Kahinlarnı bolsa, əslidə Pərwərdigarning öy ixlirioğa nəwət bilən kəraxka, Pərwərdigarəğa atap kəydürmə kurbanlık sunuxka Dawut təyinliganıdi. Ular kurbanlıqlarnı Dawutning kərsətmiliri boyiqə, huxal-huramlıq iqidə nəqmə-nawa oquəjan həlda Musəəğa tapxurulojan Təwrat-kanunida pütülginidək sunuxka məs'ul idi. ¹⁹ Yəhoyada yənə Pərwərdigar öyining hərəkəysi dərwasilirioğa dərwasiwənlərni təyinlidiki, hərəkəndək ixlardin napak kiliəjan adəmlər kirküzülməytti. ²⁰ U yənə yüzbexiliri, əksəngəklər, həlk iqi-diki yolbaxqılar wə yurtning həmmə həlkini baxlap kəlip, padixahni Pərwərdigar əyidin elip quxüp, «Yükiriki dərwasə» arkilik ordioğa əkirip, padixahlik təhtigə olturoquzdi.

²¹ Yurtning barlıq həlki xadlinatti; ular Ataliyani kiliqlap əltürgəndin keyin, xəhər tinq bolup kəldi.

Yoax — yəni Yəhoax — Yəhudaəğa səltənət kildu

2Pad. 12:1-22

24¹ Yoax təhtkə qikқан qeoqida yəttə yaxta idi, u Yerusalemda kirik yil səltənət kildi. Uning anisining ismi Zibiyah bolup, Bəər-Xəbəlik idi.. ² Yəhoyada kahin həyat künliridə Yoax Pərwərdigarning nəziridə durus boləjanni kılatti.. ³ Yəhoyada uninoğa ikki hotun elip bərdi, u birkənqə oqul-kız pərzənt kərđi.

⁴ Xuningdin keyin Yoax Pərwərdigarning öyini kəyta yasitix niyitigə kəldi, ⁵ u kahinlarnı wə Lawiyarnı yioqıp ularəğa: — Hudayınglarınğ öyini onglitip turux üqün Yəhuda xəhərlirigə bərip, barlık Israillardin yillik ianə toplanglar; bu ixni tezdin bejiringlar! — dedi. Ləkin Lawiyar bu ixni bejirixkə anqə aldirap kətmidi.. ⁶ Buni uққан padixah bax kahin Yəhoyadani qakirtip uninoğa: — Əzliri nemixka Lawiyarəğa Pərwərdigarning kuli Musa Israil jamaitigə Hudaning guwahlikı saklaklık qedir üqün bəlgiligən bajni Yəhuda wə Yerusalemdin elip kəlixkə buyru-

23:15 «...uninoğa yol boxitip bərdi» — buning baxka birhil tərjimisi: «uni kəlioğa aldi».

24:1 «Yoax» — «Yəhoax»ning baxka xəkli.

24:2 «Yəhoyada ... həyat künliridə Yoax Pərwərdigarning nəziridə durus boləjanni kılatti» — bu səzgə kərioqanda, Yoax Yəhoyada əlgəndin keyin Pərwərdigarning yolidin qikıp kətti; wə dərwasə xundək boldi («2Tar.» 24:17-27ni kəring).

24:5 «Hudayınglarınğ öyini onglitip turux üqün, barlık Israillardin yillik ianə toplanglar» — yəki «Hər yili Hudayınglarınğ öyini onglitix üqün... barlık Israillardin ianə toplanglar».

midila? — dedi.⁷ (çünki əslidə rəzil hotun Ataliya və uning oqulliri Hudaning öyigə bəsüp kirip, Pərwərdigarning öyidiki barlıq mükəddəs buyumlarnı elip Baal butlirioğa atap təqdim kiliwətkənidi).

⁸ Xuning bilən padixah buyruk qüxürüp, bir sanduk yasitip Pərwərdigar öyining dərwasisining sirtioğa qoyozuzdi; ⁹ andin: «Hudaning kuli Musa qəldə Israillarning üstigə bekitkən bajni yioqıp əkilip Pərwərdigarğa tapxurunglar» degən bir ukturux Yəhuda bilən Yerusalemlə tawəsida qikiriildi. ¹⁰ Barlıq əməldarlar və barlıq həlk huxal həlalda bajni əkilip sanduk toloquqə uningğa taxlıdi. ¹¹ Lawiylar pul sandukini padixah bu ixkə məs'ul kılğan kixining aldioğa əkəlgəndə, ular baj pulining kəp qüxkənlikini kərsə, andin padixahning katipi bilən Bax kəhinning adimi kelip pul sandukini oğgtürüp kuruqdiqəndin keyin, yənə əslə orniğa apirip qoyatti. Hərküni xundak bolup turdi; nəhayiti kəp pul yioqildi. ¹² Padixah bilən Yəhoyada pulni Pərwərdigar öyidiki ix bejirgüqilərgə tapxurdi; ular buning bilən Pərwərdigarning öyini ongxax və əsligə kəltürük üçün taxqılar bilən yaqaaqılarnı, tēmürqilər bilən miskərləni yallidi. ¹³ İxləmqilər tohtimay ixlidi, ongxax ixi ularning kolidə ongxulək elip berildi; xundak kılıp ular Pərwərdigarning öyini əslidiki əlqəm-ləhiyəsi boyiqə yasidi, xundakla uni tolimu puhta kılıp yasap qıkti. ¹⁴ Ular ixni püttürgəndin keyin exip kəlğan pulni padixah bilən Yəhoyadaning aldioğa əkilip tapxurdi. Ular buning bilən Pərwərdigarning öyi üçün hərhil əswab-buyumlarnı, jümlidin ibadət hizmitidiki hərhil buyumlar, kəydürmə kurbanlıqlarğa munasiwətlik qaqa-kuqa, kəzan-təhsilər və hərhil altun-kümük baxkə buyumlarnı yasatti. Yəhoyadaning barlıq künliridə, ular Pərwərdigarning öyidə kəydürmə kurbanlıqni daim sunup turdi.

¹⁵ Yəhoyada kərip, yaxaydiqən yexi toxup əldi; u əlgən qaoğda bir yüz ottuz yaxta idi. ¹⁶ Ular uni «Dawut xəhəri»də padixahlar katarida dəpnə kildi, çünki u Israiloğa həm Hudağa və uning öyigə nisbətən nəhayiti qong təhpə kərsətkənidi. ¹⁷ Yəhoyada əlgəndin keyin Yəhudadiki yolbaxqılar padixahning aldioğa kelip uningğa bax urdi; padixah ular kərsətkən məsləhətni məkul kərdi. ¹⁸ Ular ata-bowilirlirining Hudasi Pərwərdigarning öyidin waz keqip, Axərah və butlarning kulluqğa kirixti. Uların bu gunahı səwəblik Hudaning oğziği Yəhuda bilən Yerusalemdikilərnin bexioğa kəldi. ¹⁹ Xundak bolsimu, Pərwərdigar ularni Əzigə yandurux üçün yənə ularning arisioğa pəyoğəmbərləni əwətti; bu pəyoğəmbərlər gərqə ularni agahlandıruqən bolsimu, ləkin ular yənə kulək salmıdi. ²⁰ U qaoğda Hudaning Rohi bax kəhın Yəhoyadaning oqlı Zəkəriyağa qüxti, u həlkning aldida ərə turup ularğa: — Huda mundak dəydu: «Silər nemixkə Pərwərdigarning əmiririgə hilaplık kilisilər? Silər həq rawajlık kərməysilər, çünki silər Pərwərdigardin waz kəqtinglar və Umu silərdin waz kəqti», — dedi.

²¹ Halayık Zəkəriyani əltürüxkə kəstlidi; ahir ular uni padixahning əmrı boyiqə Pərwərdigar öyining həylisida qalma-kesək kılıp əltürüwətti. ²² Padixah Yoax Zəkəriyaning atisi Yəhoyadaning əzigə kərsətkən xəpkətni yad ətmək tügül, əksiğə uning oqlını əltürüwətti. Zəkəriya jan üzük aldida: — Pərwərdigar bu ixni nəzirigə elip, uning həsəbini alsun! — dedi.

²³ Xu yilning ahirida Suriyənin koxuni Yoaxkə həjum kılıp kəldi; ular Yəhudağa və Yerusaleməğa təjawuz kılıp kirip, həlk iqidiki yolbaxqılarnı əltürüp, uların aloqən pütün urux oğniyəmlirini Dəməxk padixahning aldioğa elip bardı. ²⁴ Dərwəkə Suriyə koxunidin pəkət az bir kışim əskərlər kəlgən bolsimu, ləkin Yəhūdalar ata-bowilirlirining Hudasi Pərwərdigardin waz kəqkənlikı üçün Pərwərdigar qong bir koxunni ularning kəlioğa tapxurdi; ular Yoaxkə jəza ijra kildi. ²⁵ Suriylər Yoaxni taxlap kətkən qaoğda (çünki u kəttik aqırıp kəlğanıdi) uning əz hizmətkərliri bax kəhın Yəhoyadaning oqlining kəni üçün intikəm elix kərkə dəp uni kəstlidi; ular uni kariwitidila əltürüwətti. U xu yol bilən əldi; kixilər uni Dawut xəhəridə dəpnə kılıqini

24:6 «Hudaning guwahlıkı saklaklık qedir» — yaki «həkim-guawahlık qediri» — «ibadət qediri»ning baxkə bir ataloğusi. «Pərwərdigarning kuli Musa ... Hudaning guwahlıkı saklaklık qedir üçün bəlgiligən baj...» — Musanın bu buyruğı toqruluk «Mis.» 30:11-16ni kəring.

bilən, birak padixahlarning kəbristanliqoşa dəpnə kilmidi..²⁶ Uni kəstligənələr munular: — Ammoniy ayal Ximiyatning oqli Zabad bilən Moabiy ayal Simritning oqli Yəhuzabad idi.

²⁷ Yoaxning oqulliri, uningoşa karitilojan kattik wə nuroqun agah bexarətlər, xundakla uning Hudaning eyini yengibaxtin selixka dair ixliri «padixahlarning təzkiriliri» degən kitabning izahlirioşa pütülgəndür. Yoaxning oqli Amaziya uning ornioşa padixah boldi..

Amaziya Yəhuda üstigə həküm süridu

2Pad. 14:1-22

25¹ Amaziya təhtkə qikқан qeoşida yigirmə bəx yaxta idi, u Yerusalemda yigirmə tokkuz yil səltənət kildi. Uning anisining ismi Yəhoaddan bolup, Yerusalemlik idi. ² Amaziya Pərwərdigarning nəziridə tooqra bologan ixlarni kildi, lekin pütün kengli bilən kilmidi. ³ Wə xundak boldiki, u padixahlikini mustəhkəmlialoşandin keyin padixah atisini oltürgən hizmətkarlarini tutup oltürdi.⁴ Lekin Musaoşa qüxürülgən kanun kitabida Pərwərdigarning: «Nə atilarni oqulliri üqün ołümgə məhkum kilixka bolmaydu nə oqullirini atiliri üqün ołümgə məhkum kilixka bolmaydu, bəki hərbiəri öz gunahı üqün ołümgə məhkum kilinsun» dəp pütülgən əmri boyiqə, u oltürgiqilərnin balilirini ołümgə məhkum kilmidi.

⁵ Amaziya Yəhudalarni yioqip, jəmətlirigə karəp pütün Yəhudalarni wə Binyaminlarni mingbexi wə yüzbexilar astioşa bekitti; u ulardin yigirmə yaxtin axkanlarning sanini eliwidi, jənggə qikəlaydioşan, kəlioşa nəyze wə kəlkan alalaydioşan hil ləxkərdin üq yüz ming adəm qikti. ⁶ U yənə bir yüz talant kümüx sərp kəlip Israildin yüz ming batur jəngqi yalliwalidi..

⁷ Lekin Hudaning bir adimi uning aldioşa kəlip: — I padixahim, Israil kəxunini əzliri bilən billə barəquzmioşayla; qünki Pərwərdigar Israilar yaki Əfrayimylarning həqkəysisi bilən billə əməs.

⁸ Həttə sili qəqum xundak kəlimən, baturanə kürəx kəlimən desilimu, Huda əzlirini dūxmən aldidə yikətidu, qünki Huda insanioşa yərdəm berixkimu kədirdur, insanni yikətişkimu kədirdur, dedi.

⁹ Amaziya Hudaning adimigə: — Əmisə mən Israilning yallanma kəxunioşa bərgən yüz talant kümüxni kəndək kəlsəm bolidu? — dəp soriwidi, Hudaning adimi uningoşa: — Pərwərdigar əzlirigə buningdinmu ziyadə kəp berixkə kədirdur, dəp jawab bərdi.

¹⁰ Xuning bilən Amaziya Əfrayimdin əzigə kəltürülgən yallanma kəxunni ayrip qikip, əylirigə kəyturuwətti; xu səwəbtin ular Yəhudalaroşa bək oşəzəplini, kattik kəhr iqidə əylirigə kəytip kətxiti. ¹¹ Amaziya jəsəritini uroqutup, əzining həlkəni bəxlap «Xor wadisi»oşa bərip Seirlardin on ming adəmnə yəkətti. ¹² Yəhudalar yənə on ming adəmnə tirik tutuwəlip, tik yarning ləwioşa apirip, yərdin ittiriwidi, ularning həmmisi parə-parə kəlinip taxlandi. ¹³ Həlbuki, Amaziya əzi bilən billə jəng kəlixka ruhsət kəlməy kəyturuwətkən yallanma əskərlər Samariyədin Bəyt-Həronioşə bologan Yəhudaning hərəkəysi xəhərlirigə hujum kəlip kərip üq ming adəmnə kərip taxlidi həm nuroqun mal-mülükni bulap kətti.

¹⁴ Lekin xundak boldiki, Amaziya Edomiylarni məoqlup kəlip kəytip kəlgən qəoşda u Seirlarning butlirininu elip kəlip, ularni əzi üqün məbud kəlip, ularoşa bəx urdi wə ularoşa huxbuy yəkətti. ¹⁵ Xu səwəbtin Pərwərdigarning oşəzipi Amaziyoşa kəzoşaldi, U uning aldioşa bir

24:25 «qünki u kattik əoşir kəloşanidi» — yaki «qünki əoşir kəsalgə qüxkənidi». Bəzi təjimanlar «qünki u əoşir yəriləndi» dəp təjima kəloşini bilən, ibrəniy təkistə əoşir bir kəsal kərsətilidu. «kahin Yəhəyadanin oşəlinin kəni» — yaki «kahin Yəhəyadanin oşəllirinin kəni».

24:27 «padixahlarning təzkiriliri» — Təwrəttiki «padixahlar» degən kitab əməs. Qünki tiləoşa elinoşan təpsilatlar xu kitabta tēpilməydu.

25:6 «bir yüz talant kümüx» — 100 talant kümüx bəlkim 3400 kilogram kümüx boluxi mummkin.

25:11 «Amaziya jəsəritini uroqutup...» — yaki «Amaziya əzini kəqəytip...». «Seir» — Edomning ikkinqi ismi.

25:14 «... ularoşa huxbuy yəkətti» — yaki «... ularoşa kəurbanliklarni kəydu».

pəyoqəmbərni əwətti. Pəyoqəmbər uningoja: — Öz həlkini sening qolungdin kütquzalmiojan bu həlkning ilahlorini zadi nemə dəp izdəysən? — dedi.¹⁶ Wə xundak boldiki, u padixahқа tehi səz kiliwatqanda, padixah uningoja: — Biz seni padixahning məslihətqisi kilipt tikligənmu? Qoy, bu gepingni! Ölgüing kəldimu nemə? — dedi. Xuning bilən pəyoqəmbər gəptin tohtidi-də, yənə: — Bu ixni kiliqining həm nəsihətimgə kulak salmiqining üqün Pərwərdigar seni yoxitixni qarar kildi, dəp bilimən, — dedi.

¹⁷ Xuningdin keyin Amaziya məslihətləxip, Israilning padixahı Yəhuning nəwrəsi, Yəhoahazning oqlı Yoaxning aldiqə əqlilərnı mangdurup: «Kəni, jəng məydanida yüz turanə kəriuxəyli» dedi.

¹⁸ Israilning padixahı Yoax Yəhudaning padixahı Amaziyaqə əlqi əwətip mundaq səzlərnı yətküzdi: «Liwandiki tikən Liwandiki kedir dərihiğə səz əwətip: «Əz kizingni oqlumqə hotunluqқа bərgin!» — dedi. Lekin Liwandiki bir yawayi həywan ətüp ketiwetip, tikənnı dəssiwətti.

¹⁹ Sən dərwəqə Edomning üstidin qəlibə kilding; kənglündə öz-özüngdin məqrurlinip yayrap kəttig. Əmdi öyügdə qəloqining yahxi; nemixқа bexingqə külpət kəltürüp, özüngni wə özüng bilən Yəhudanı baləqə yikitisən?»..

²⁰ Əmma Amaziya kulak salmidi. Bu ix Hudadin kəldi; qünki ular Edomning ilahlorini izdigənidi, Huda ularnı Yoaxning qəliqə qüxsun dəp ənə xundak orunlaxturojanidi.²¹ Xuning bilən Israil padixahı Yoax jənggə atlinip qıkti; ikki tərəp, yəni u Yəhuda padixahı Amaziya bilən Bəyt-Xəməxtə, jəng məydanida yüz turanə uqraxti.²² Yəhudaning adəmliri Israilning adəmliri tərpidin tiripirən kəlinip, hər biri öz öyigə qəqip kətti.

²³ Israil padixahı Yoax Bəyt-Xəməxtə Yəhoahazning nəwrəsi, Yoaxning oqlı Yəhuda padixahı Amaziyanı əsir kilipt Yerusalemqə elipt bardi; wə u Yerusalemnıng sepilining Əfrayim dərwəzisdin tartipt burjək dərwəzisiqə boləjan tət yüz gəzlik bir bəlikini ərüwətti..

²⁴ U Hudaning ərüydə, Obəd-Edom məs'ul bolup saqlawətkən wə padixahning ordisdiki həzinidin tēpiləjan barlik altun-kümüx, qəqa-qəqilərnı buliwaldi wə kepillik süpitidə birnəqəqə tutkunni elipt Samariyağə yenipt kətti.²⁵ Israil padixahı Yəhoahazning oqlı Yoax ərğəndin keyin, Yoaxning oqlı, Yəhudaning padixahı Amaziya on bəx yil ərümər kərđi..

²⁶ Amaziyanıng qəlojan əməlliri bolsa, mana ularning həmmisi baxtin ahiriqəqə «Yəhuda wə Israil padixahlorining tarihnəmisı»da pütülgən əməsmidi?

²⁷ Amaziya Pərwərdigardın wəz kəqkəndin baxlapla Yerusalemdə bəzilər uni kəstləxkə kirixkənidi; xuning bilən u Lakix xəhriğə qəqip kətti; lekin kəstligüqilər kəynidin Lakixқа adəm əwətip, u yərdə uni ətürđi.

²⁸ Andin ular uni atlarqə artipt Yerusalemqə elipt bardi. U Yerusalemdə ata-bowilərinıng ərisidə «Yəhudaning xəhri»də dəpnə kəlinđi..

25:19 «Sən dərwəqə ... yayrap kəttig. ... nemixқа ... özüngni wə özüng bilən Yəhudanı baləqə yikitisən?» — Yəhoax ərtkən təmsilning ərüməy mənisi: «Sən pəqət bir tikəndürsən, ərüm kedirdək uluq adəmmən, ərüzüggə unqıwala ixinip kətmə. Sening uluq piləning hərtürlük təsadipiyliktin məqlup boluxı mumnk» dēgəndək. Gərqə Yəhoax padixahni «butpərəs kapir» dəp həsəbliqili bolsimu, muxu yərdə unıng nəsihəti toqra idi.

25:23 «Yəhoahaz» — «Aħaziya»ning bəxkiqə ipadilinixi. Bu Yəhoahaz (Aħaziya) Yəhuda padixahı, 25-ayəttiki «Yəhoahaz» əməs. «tət yüz gəzlik bir bəlikı..» — Təwratta «gəz» (yaki «jəynək») qəlning jəynəktin barməknıng uqıqıqə boləjan ərünluqı, yəni 0.454 metr ərünluqı idi.

25:25 «Israil padixahı Yəhoahazning oqlı Yoax ərğəndin keyin, ... Amaziya on bəx yil ərümər kərđi» — 23-ayəttiki izəhatni kərting.

25:26 «Yəhuda wə Israil padixahlorining tarihnəmisı» — mumnkqiliki barkı, bu kitab Təwrattiki «Padixahlar»dur.

25:28 «Yəhudaning xəhri» — bəlkim «Dawutning xəhri»ni kərsitidu. «2Pad.» 14:20ni kərting.

Uzziya Yəhuda üstigə həküm sürüdü

2Pad. 15:1-7

26¹Yəhudaning barlik həlki uning on altə yaxka kirkən oqlı Uzziyani tikləp, uni atisi Amaziyaning ornida padixah kildi. ²(padixah atisi ata-bowilirining arisida uhliqəndin keyin, Elat xəhirini kaytidin yasap, Yəhudaqə yənə təwə kiloquqi dəl Uzziya idi)..

³Uzziya təhtkə qikqan qeqida on altə yax idi; u Yerusalemda jəmiy əllik ikki yıl padixahlıq kildi. Uning anisinin ismi Yəkoliya bolup, Yerusalemlıq idi. ⁴U atisi Amaziyaning barlik kiloqanliridək Pərwərdigarning nəziridə durus bolqanni kildi.

⁵Huda bərgən alamət kərünüxlər bilən yorutuloqan Zəkəriya Uzziyaqə təlim bərgəqkə, u həyat waqtida Uzziya Hudani izdidi; wə u Pərwərdigarni izdigən künlərdə Huda uning ixlirini rawan kildi. ⁶U qikp Filistiyəlgə hujum kildi wə Gatning sepilini, Jabnəhning sepilini wə Axdodning sepilini qakturuwətti. Yənə Axdod ətrapida, xundakla Filistiyələr arisida birməqqə xəhər bərpa kildi. ⁷Huda uning Filistiyələr wə Gur-baalda turuwatqan Ərəblər bilən Maonlarqə qarxi uruxioqə yardım bərdi. ⁸Ammoniyar Uzziyaqə olpan təlidi; Uzziya tolimu kudrətlık bolup, nam-xəhriti taki Misirning qeqrisioqə tarkaldi. ⁹Uzziya Yerusalemdiki «Burjək dərwasisi»da, «Jiloqə dərwasisi»da wə sepilning kayrilidioqan yeridə munarlar saldi wə ularni ajayip mustəhkəm kildi. ¹⁰U yənə qəllərdə birmunqə kəzət munarlirini saloquzdi wə kəp kuduklarni kolatti; qünki uning Xəfələh tüzənglikidə wə egizlikdə nuroqun qarwisi bar idi; u yənə terikqilikqə amrak bolqaqqa, taqlarda wə etiz-baqlarda nuroqun baqləwənlərni wə üzümqilərnə yallap ixlətti..

¹¹Uzziyaning yənə uruxkə məhr koxuni bar idi. Koxun katip Jəiyəl wə əməldar Maaseyah eniklioqan sanqə asasen kisim-kisimlar boyiqə bəlinüp, padixahning sərdarlıridin biri bolqan Hənanianing yetəkqiliki astida səp bolup jənggə qikatti. ¹²Bu batur jəngqilər iqidiki hərəkaysi jəmət baxlıri jəmiy ikki ming altə yüz kixi idi. ¹³Uların yetəkqiliki astidiki koxun jəmiy üq yüz yətmix yəttə ming bəx yüz bolup, həmmisi ixta qəbil, jəngdə məhr idi, ular padixahkə yərdəmləxip duxməngə hujum kilalaytti. ¹⁴Uzziya pütkül koxunidiki ləxkərlirini kəlqan, nəyze, dobuloqə, sawut, okya wə saloqlar bilənmu qorallanduroqanidi. ¹⁵U yənə Yerusalemda ustilar ijad kiloqan oq bəxi wə yooqan taxlarni atquqi üskünilərnə yasitip, ularni sepil munarlırioqə wə burjəklirogə orunlaxturoqanidi. Uning nam-xəhriti yirək-yirəkləroqə kətkənidi, qünki u alamət yərdəmlərgə erixkəqkə, karamət kudrət tapqanidi.

¹⁶Lekin u küqəygəndin keyin, məqrurlinip kətti wə bu ix uni həlakətkə elip bardi. U Hudasi Pərwərdigarqə itaətsizlik kilip, huxbuygah üstidə huxbuy yəkimən dəp Pərwərdigarning əyigə kirdi. ¹⁷Kahin Azariya bilən Pərwərdigarning baxkə kahinliridin səksən əzimət uning arkidın kirdi; ¹⁸Ular padixah Uzziyani tosüp: — I Uzziya, Pərwərdigarqə huxbuy yekix sanga təwə ix əməs, bəki huxbuy yekixkə mukəddəs hizmətkə ataloqan kahinlar bolqan, Hərunning əwladlırioqə mənsuptur; mukəddəshanidin qikqin, qünki itaətsizlik kilip koydung; sən Huda Pərwərdigardin izzət tapalmaydioqan bolup kəlisən, dedi.

¹⁹Uzziya kəttik qəzəpləndi; u huxbuy yəkkili turoqan hələttə, qolida bir huxbuydanni tutup turatti; u Pərwərdigarning əyidiki huxbuygahning yenida turup kahinlarqə qəzəpliniwatqan qaoqda, kahinlarning aldidila uning pixanisiqə mahaw ərləp qikti. ²⁰Bax kahin Azariya bilən baxkə kahinlar qarisa, mana, birdinla uning pixanisiqə mahaw ərləp qikqanidi; ular dərhal uni qikiriwetixkə ittərdi; u əzimu qikp ketixkə aldiridi, qünki Pərwərdigar uni uroqanidi. ²¹Padixah Uzziyani taki əlgüqə mahaw kesili qirmiwalidi; u mahaw kesili bolqaqqa, ayrim bir əyde turdi; xuning bilən u Pərwərdigarning əyigə kirixtin məhrum kilindi. Uning oqlı Yotam ordining

26:1 «Uzziya» — baxkə xəkli «Aħaziya». «2Pad.» 14:21ni kərtəng.

26:2 «padixah ... Elat xəhirini kaytidin yasap, Yəhudaqə yənə təwə kiloquqi dəl Uzziya idi» — yəki «atisi əz ata-bowilirining arisida uhliqəndin keyin Uzziya Elat xəhirini yasap Yəhudaqə yənə təwə kildi».

26:10 «etiz-baqlarda...» — yəki «Karməldə...». Əmma Karməl ximaliy padixahlıqta.

« Tarih-təzkirə «2» »

ixlirini baxkurup, yurt soridi..²² Uzziyaning baxқа әмәллiri bolsa baxtin ahiriyoqә Amozning oqli Yәxaya pәyoqәmbәр tәripidin yezip kәlduruloqandur. ²³ Uzziya özining ata-bowiliri arisida uhlidi; bәzilär: — «U mahaw boloqan adәм» degәqkә, u ata-bowiliri қатарida yatқuzuloqan bolsimu, padixahlar kәbristanliқyoqә tәwә qәtrәk bir yәrlikkә dәpnә қilindi. Andin oqli Yotam uning ornioqә padixah boldi.

Yotam Yәhuda üstigә һәküm süridu

2Pad.15:32-38

27¹ Yotam tähtkә qıkkān qeoqida yigirmә bәx yaxta idi; u Yerusalemda on altә yil sәltәnәt kildi; uning anisinin ismi Yәruxa bolup, Zadokning kızı idi. ² U atisi Uzziyaning barliқ kılqanliridәk Pәrwәrdigarning nәziridә durus boloqanni kildi (lekin u Pәrwәrdigarning mukәddәshanisioqә kirmidi). Lekin hәlk yәnila buzuk ixlarni kiliwәrdi.

³ Pәrwәrdigar öyining yukiriki dәrwazisini yasatқuqi Yotam idi; u yәnә Ofәldiki sepil-dimu nuroqun қuruluqlarni kildi. ⁴ U Yәhudaning taqliқ rayonida xәhәrlәrni bina kildi, ormanliқlardimu kәl'ә-qoroqanlar wә kәzәt munarlirini yasatti. ⁵ U Ammoniylarning padixahi bilән urux қilip ularni yәngdi; xu yili Ammoniylar uningqә üq talant күmүx, ming tonna buoqday, ming tonna арpa olpan bәrdi; Ammoniylar ikkinqi wә üqinqi yilimu uningqә ohxax olpan elip kәldi. ⁶ Yotam Hudasi Pәrwәrdigar aldida yollirini tooqra қiloqini üqün қudrәt tapti.

⁷ Yotamning қaloqan ixliri, jümlidin қiloqan jәngliri wә tutқan yollirining һәmmisi mana «Yәhuda wә Israil padixahlirining tariһnamisi»da pütülgәndur. ⁸ U tähtkә qıkkān qeoqida yigirmә bәx yaxta idi; u Yerusalemda on altә yil sәltәnәt kildi. ⁹ Yotam ata-bowiliri arisida uhlidi wә «Dawutning xәһiri»gә dәpnә қilindi; oqli Ahaz uning ornioqә padixah boldi.

Ahaz Yәhuda üstigә һәküm süridu

2Pad. 16:1-20

28¹ Ahaz tähtkә qıkkān qeoqida yigirmә yaxta idi; u Yerusalemda on altә yil sәltәnәt kildi. U atisi Dawutқа ohxax Pәrwәrdigarning nәziridә durus boloqanni қilmay, ² Bәlki Israilning padixahlirining yolioqә kirip mangdi; u һәttә Baallaroqә atap mәbudlarni қuydurdi; ³ Pәrwәrdigar Israilar zeminidin һәydәp қıqaroqan әllәrning yirginliқ gunahlirini dorap, Hinnom jiloqisida күjә keydürdi, özining pәrzәntlirini ottin өtküzüp keydürdi; ⁴ Yәnә «yukiri jaylar»da, dәnglәrdә wә һәrkaysi kәkәrgән dәрәh astida keydürmә қurbanliқ kildi wә күjә keydürdi. ⁵ Xunga, uning Hudasi Pәrwәrdigar uni Suriyә padixahining қolioqә tapxurdi; Suriylәr uni tarmar kәltürüp, Yәhudadin nuroqun hәlkni tutқun қilip Dәмәxkқә elip kәtti. Huda yәnә uni Israil padixahining қolioqә tapxurdi, Israil padixahi Yәhudada qong қiroqinliқ elip bardi. ⁶ Rәmaliyaning oqli Pikaһ Yәhudada bir күn iқidә bir yüz yigirmә ming adәmni өltürdi, ularning һәmmisi әzimәtlәr idi; buning sәwәbi, ular ata-bowilirining Hudasi Pәrwәrdigardin waz kәqkәndi. ⁷ Zikri isimlik bir Әfraimiy әzimәt bar idi; u padixahning oqli Maasiyahәni, ordining bax oqoidari Azrikam wә padixahning bax wәziri Әlkanahni kәtl kildi. ⁸ Israilar

26:21 «xuning bilән u Pәrwәrdigarning öyigә kirixtin mәһrum қilindi» — mahaw kesiligә giriptar boloqanlar «napak» dәp һәsablinip, mukәddәs ibadәthanoqә kirixkә kәt'iy ruһsәt қilinmaytti.

27:3 «Ofәl» — kona Yerusalemdiki bir қisim egiz rayon idi.

27:5 «üq talant күmүx» — bәlkim 3400 kilogram күmүx idi. «ming tonna buoqday» — ibraniiy tilida «on ming kor».

Bir «kor» 220 litr boluxi mumkin. «ming tonna арpa» — ibraniiy tilida «on ming kor». Bir «kor» 220 litr boluxi mumkin.

27:7 «Yәhuda wә Israil padixahlirining tariһnamisi» — mumkinliқi barki, bu kitab Tәwrattiki «Padixahlar»dur.

28:3 «Hinnom jiloqisi» — ibraniiy tilida «Gә-Hinnom», әrәb tilida «jәһәnnәм». Bu yirginliқ jay tooqruluқ «Yәr.» 17:31-32ni wә izahatlırini kәrүng. «kүjә keydürdi» — yaki «қurbanliqlarni keydürdi». «pәrzәntlirini ottin өtküzüp keydürdi» — bәlkim Ahazning pәrzәntlirini insan қurbanliқi қiloqanliқini kәrsitixi mumkin.

öz kerindaxliridin ikki yüz ming ayal, oşul-kız balilarni tutkun kilip elip kətti; ular yənə Yəhudadin nuroşun urux oşəniymətlirini bulang-talang kilip Samariyəgə əkətti.

⁹ Ləkin u yərdə Pərwərdigarning Odəd isimlik bir pəyoşəmbiri bar idi; u Samariyəgə kaytip kəlgən qoxunning aldioşə qikip ularoşə: — Qaranglar, ata-bowanglarning Hudasi Pərwərdigar Yəhudalarni aqqikida silərnəng kolunglaroşə tapxurdi wə silər pələkkə yətkən kəhri-qəzəp bilən ularni əltürdünglar. ¹⁰ Əmdi silər yənə Yəhudalar bilən Yerusalemləklərnə məjburiy əzünglaroşə kul-didək kilməkqi boluwatilisər. Ləkin silər əzünglarmu Hudayinglar Pərwərdigar aldida gunah-itaətsizliklər ətküzdünglaroşə? ¹¹ Əmdi gepimgə kulək selinglar! Kerindaxliringlardin tutkun kilip kəlgənlərnə kayturuwetinglar, qünki Pərwərdigarning kəttik oşəzipi bexinglaroşə qüxəy dəp kəldi, dedi.

¹² Xuning bilən Əfraimlarning birkanqə yobaxqiliri, yəni Yoşananning oşli Azariya, Məxillimotning oşli Bərakiya, Xallumning oşli Həzəkiya wə Hədlayning oşli Amasa kəzoşilip qikip jəngdin kaytip kəlgən qoxunni tosuwelip ¹³ ularoşə: — Bu tutkunlarni bu yərgə elip kirsənglar bolmaydu; bizning Pərwərdigarning aldida gunahimiz turup, yənə tehimu kəp gunahlar wə itaətsizliklərnə aynitmaqimusalər? Qünki bizning itaətsizlikimiz həlimu intayin eoşirdur, Israilning bexioşə otluq kəhr-oşəzəp qüxəy dəp kəldi, dedi.

¹⁴ Xuning bilən ləxkərlər tutkunlar bilən urux oşəniymətlirini yobaxqilar wə pütkül jamaət al-dida kəldurup koydi. ¹⁵ Yukirida ismi tiləşə elinoşan kixilər kəzoşilip, tutkunlarni baxlap qikti, urux oşəniymətliri iqidin kiyim-keqək wə ayaşlarni ularning arisidiki barlik yalingaq, yalang ayaş turəşanlaroşə kiygüzüp, həmmisini yemək-iqmək bilən oşizalandurdi, üstibaxlirini may-lidi, barlik ajizlarni exəklərgə mindürüp, həmmisini «Horma dəərəhliri xəhiri» dəp atilidioşan Yerihoşə, öz kerindaxlirining kəxişə apirip koydi, andin Samariyəgə kaytti.

¹⁶ Bu qəşəda Aşəz padixah Asuriyəning padixahlirioşə yərdəm tiləp adəm əwətti, ¹⁷ qünki Edomiylər yənə Yəhudaşə hujum kilip nuroşun adəmnə tutkun kilip kətkənidi. ¹⁸ Filistiyələrmu Xəfələh tüzlənglikidiki wə Yəhudanəng jənubidiki xəhərlərgə təjawuz kilip kirip, Bəyt-Xəməş, Ayjalon, Gədərot, Sokoh wə Sokohqə təwə yeza-kixlaklarni, Timnah wə Timnahqə təwə yeza-kixlaklarni, Gimzo wə Gimzoşə təwə yeza-kixlaklarni ixəşəl kilip, xu yərlərgə jaylaxkanidi. ¹⁹ Pərwərdigar Yəhudanəng padixahı Aşəz tüpəylidin Yəhudani horlukqə kəldurdi; qünki Aşəz Yəhudani itaətsilikə ezikturdi wə əzi Pərwərdigarəşə eoşir asiylək kildi. ²⁰ Asuriyəning padixahı Tiglat-Pilnəsər dərwəkəşə uning yenioşə kəldi, ləkin yərdəm berixning ornioşə, uningəşə kəp awariqiliklərnə kəltürdi. ²¹ Qünki Aşəz Pərwərdigarning əyidin, padixahning ordisidin, xundaklə əməldarlarning əyliridin kəp mal-dunyani qikirip, Asuriyə padixahioşə bərgən bolsimu, ləkin uningəşə həq paydisi bolmidi. ²² Muxundək intayin mükül pəytə bu padixah Aşəz Pərwərdigar aldida tehimu eoşir kəbihləkkə qəküp kətti. ²³ U əzini məşlup kəloşan Dəməşəkning ilahlirioşə kurbanlik sundi, qünki u: «Suriyəning padixahlirining ilahliri ularəşə yərdəm kildi, xunga mənmə ularəşə kurbanlik sunup, ularni mangimu yərdəm beridioşan kəlimən» dedi. Ləkin əksişə bu butlar uning əzini, xundaklə barlik Israilarni həlakətkə elip bardi. ²⁴ Aşəz Pərwərdigarning əyidiki əswab-buyumlarni yioşip elip qikip, ularni kəsip-ezip parə-parə kiliwətti; wə Pərwərdigarning əyining dərwəzilirini pəqətləwətti. Həmə əzi üqün Yerusalemnəng hərbi dokmoxida kurbangahlarni saləşuzdi. ²⁵ U yənə Yəhudanəng hərəkəşə xəhərliridə baxqə ilahlarəşə huxbuy yekix üqün «yukiri jaylar»ni saləşuzdi, xundək kilip ata-bowilirining Hudasi Pərwərdigarning oşəzipi kəzoşaldi. ²⁶ Mana, uning kəloşan ixliri, jümlidin barlik tutqən yolliri baxtin-ahirişə «Yəhuda wə Israil padixahlirining tarihnəmisidi»da pütülgəndur. ²⁷ Aşəz ata-bowiliri arisida uhlidi; kixilər uni Yerusalemə xəhərigə dəpnə kildi, ləkin uni Israil padixahlirining kəbristanlikioşə dəpnə kilmidi. Oşli Həzəkiya uning ornioşə padixah boldi.

28:23 «əzini məşlup kəloşan Dəməşəkning ilahliri» — bu səzlər Aşəzning oyliri, əlwəttə; ləkin məlum tərəptin eytkənda, uning butpərəsliki uni həkikətnə məşlubişətkə uqratkənidi.

Həzəkiya həküm süridu; u mukəddəshanini tazilaydu

29¹ Həzəkiya təhtkə qikқан qeoqida yigirmə bəx yaxta idi; u Yerusalemda yigirmə tokkuz yil səltənət kildi. Uning anisining ismi Abiya bolup, Zəkəriyaning kizi idi.² Həzəkiya atisi Dawut barlik qiloqlaniridək, Pərwərdigarning nəziridə durus bolqanni kildi.³ U təhtkə qikқан birinqi yilining birinqi eyida Pərwərdigar öyining dərważilirini aqturup, yengibaxtin yasatti.⁴ U kaşınlar bilən Lawiylarni Hudaning öyigə qaqirip kelip, aldinki hoylisining maydanining xərək tərripigə yioqip,⁵ ularoşa: — I Lawiylar, gepimgə kulak selinglar; özünglarni Hudaşa atap pakizlanglar wə ata-bowanglarning Hudasi Pərwərdigarning öyini uningəşa mukəddəs kilip pakizlanglar, mukəddəshanidin barlik paskina nərsiləni qikqirip taxlanglar.⁶ Qunki bizning ata-bowilirimiz asiylik kilip, Hudaşimiz Pərwərdigarning nəziridə rəzil bolqanni kilip, Uningdin waz kəpti, Pərwərdigarning turaloşusidin yüzini örüp, Uningəşa arkinı kildi.⁷ Ular aywanning ixiklirini etiwtəkən, qiraqlarni eqüriwətkən, huxbuy yakmioqanidi wə mukəddəshanida Israilning Hudasioşa heq köydürmə kurbanlıqlarni sunmaydioqan bolup katkanidi;⁸ Xu səwəbtin Pərwərdigarning oşəzipi Yəhuda bilən Yerusalemdikilərnin üstigə quxup, huddi öz kəzünglar bilən kərüp turoşininglardək, ularni dəhxətkə selip, wəhimə boluxka həm zanglik kilip ux-ux kilinidioqan obyektə aylandurup koydi.⁹ Xu səwəbtin ata-bowilirimiz kiliq astida kaldı; oşul-kizlirimiz wə hotunlirimizmu tutkun kilindi.¹⁰ Əmdi mən Israilning Hudasi bolqan Pərwərdigarning oşəzipining bizdin yanduruluxi üqün, Uning bilən əhdilixix niyitigə kəldim.¹¹ I balilirim, oşapil bolmanglar; qunki Pərwərdigar siləni Öz aldida turup hizmitidə boluxka, Uning hizmətkari bolup huxbuy yekixka tallioqan, dedi..

¹² Xuning bilən Lawiylardin təwəndikilər ornidin turup otturiqşa qikti: — Kohatlardin bolqan Amasayning oşli Maşat wə Azariyaning oşli Yoel, Mərarilardin Abdining oşli Kix, Yəhəllələlnin oşli Azariya, Gərxonlardin Zimmahning oşli Yoah, Yoahning oşli Edən,¹³ Əlizaşanning əwladliridin Ximri bilən Jəiyəl, Asafning əwladliridin Zəkəriya bilən Mattaniya;¹⁴ Həmannin əwladliridin Yəhəiyəl bilən Ximəş, Yədutunning əwladliridin Xəməya bilən Uzziyəllər.¹⁵ Ular qerindaxlirini yioqip, əzlrini Hudaşa atap paklidi, padixahning tapxuruki, Pərwərdigarning əmri boyiqə Pərwərdigarning öyini pakizlaxka kirdi.¹⁶ Kaşınlar Pərwərdigarning öyining iqkirisigə pakizlaxka kirdi; ular Pərwərdigarning mukəddəs jayidin tapқан barlik napak-nijis nərsiləni Pərwərdigar öyining hoylisioşa toxup qikti; andin ularni Lawiylar elip qikqip, xəhər sirtidiki Kidron jiloşisioşa apirip təkti.

¹⁷ Ular birinqi aynin birinqi künidin baxlap, əyni kaytidin Hudaşa atap pakizlaxka kirixip, səkkizinqi kuni Pərwərdigar öyining aywinioşa qikti; ular yənə səkkiz kün wəqit sərp kilip Pərwərdigar öyini pakizlap, birinqi aynin on altinqi künigə kəlgəndə ixni tügətti..

¹⁸ Andin ular Həzəkiya padixahning aldioşa kirip: — Biz Pərwərdigarning pütkül öyini, jümli-din köydürmə kurbanlik kurbangahini wə uningdiki barlik qaqa-kuqa, əswablarni, «təkdım nan» tizilidioqan xirəni wə xirə üstidiki barlik qaqa-kuqa, əswablarni pakizliwəttuk;¹⁹ Ahaz padixah təhttikı qeoqida asiylik kilip taxliwətkən barlik qaqa-kuqa, əswablarni təyyarlap təh kilip, pakizlap koyduk; mana, ular həzir Pərwərdigarning kurbangahı aldioşa koyuldi, dedi.

²⁰ Həzəkiya padixah ətigəndə tang səhər ornidin turup xəhərdiki əməldarlarni yioqip Pərwərdigarning öyigə qikti.²¹ Ular padixahlik üqün, mukəddəshana wə pütün Yəhudalar üqün gunah kurbanliki kilixka yəttə buka, yəttə koqkar, yəttə koza wə yəttə tekə elip kəldi; padixah Hərun əwladliri bolqan kaşınlaroşa bularni Pərwərdigarning kurbangahioşa sunuxni buyrudi.

29:1 «Abiya» — yaki «Abi». «2Pad.» 18:2ni kərug.

29:8 «ularni dəhxətkə selip, wəhimə boluxka həm zanglik kilip ux-ux kilinidioqan obyekt...» — yaki «ularni adəmlərgə dəhxət salidioqan, kərkunq basturidioqan həm zanglik kilip ux-ux kilinidioqan obyekt».

29:11 «...huxbuy yekixka...» — yaki «...kurbanlik kilixka...».

29:17 «ular yənə səkkiz kün wəqit sərp kilip Pərwərdigar öyini pakizlap...» — yaki «xundak kilip ular səkkiz kün iqida Hudaning öyini (mukəddəs jayni) pakizlioqan boldi...».

²² Ular bukilarni booqzuldi, kahinlar kenini elip, qurbangahka səpti; andin ular qoqkarlarnimu booqzulap, kenini qurbangahka səpti; kozilarnimu booqzulap, ularning keninimu qurbangahka səpti. ²³ Ahirida gunah qurbanliki kilinidoqan tekilarni padixah wə jamaət aldioqə yetiləp keliwidi, padixah wə jamaət kollirini tekilər üstigə koyuxti. ²⁴ Kahinlar tekilarni booqzulap, kenini barliq Israillarning gunahi üçün qəqürüm-kafarət süpitidə qurbangahka səpti; qünki padixah: «Kəydürmə qurbanliq wə gunah qurbanliki barliq Israillar üçün sunulsun» degənid.

²⁵ Padixah yənə Lawiylarni Pərwərdigar öyidə Dawutning, Dawut padixahning aldin kərgüqisi gadning wə Natan pəyoqəmbərning buyruqinidək jangjang, təmbur wə qiltar qatarliq sazlarini tutup, səp bolup turuxka təyinlidi (qünki əslidə bu əmr Pərwərdigardin, öz pəyoqəmbərlirining wastisi bilən tapılanəjanidi). ²⁶ Xuning bilən Lawiylar Dawutning sazlarini, kahinlar kanaylarni tutqan halda turuxti. ²⁷ Həzəkiya kəydürmə qurbanliq qurbangah üstigə sunulsun, dəp buyrudi. Kəydürmə qurbanliq sunuloqan həman, Pərwərdigarə ataloqan nəqmə-nawa kilinixka, kanaylar qelinixka wə Israilning padixahi Dawutning sazli təngkəx kilinixka baxlidi. ²⁸ Pütkül kəydürmə qurbanliq ötküzülüp boləuqə, pütkül jamaət səjdigə olturuxti, nəqmə-nawaqilar nəqmə-nawa kilixti, kanayqilar kanay qelip turdi. ²⁹ Kəydürmə qurbanliq ötküzülüp boləanda, padixah wə uning bilən hazır boləanlarning həmmisi tizlinip səjdə kilixti. ³⁰ Həzəkiya padixah wə əməldarlar yənə Lawiylarə Dawutning wə aldin kərgüqi Asafning xeriliri bilən Pərwərdigarə Həmdusana oquxni buyrudi; xuning bilən ular huxal-huramliq bilən Pərwərdigarə həmdusana okuxup, bax egip səjdə kilixti.

³¹ Həzəkiya: — Silər əmdi özünqlarni Pərwərdigarə mukəddəs boluxka beqixliqanikənsilər, aldioqə kelinglar, qurbanliqlar, təxəkkür qurbanliklerini Rəbning öyigə kəltürüp sununglar, dewidi, jamaət qurbanliqlar wə təxəkkür qurbanliklerini kəltürüxti; halioqanlar kəydürmə qurbanlikini kəltürüxti. ³² Jamaət elip kəlgən kəydürmə qurbanliqlar təwəndiqə: — yətmix buka, yüz qoqkar, ikki yüz qoza; bularning həmmisi Pərwərdigarə atəp kəydürmə qurbanliqka əkiləngənid. ³³ Bulardin baxka Pərwərdigarə ataloqan altə yüz buka, üç ming qoymu bar idi.

³⁴ Kahinlar bək az boləuqə, kəydürmə qurbanliq mallirining terisini soyuxka ülgürəlməytti; xunga Lawiy qerindaxliri taki mallar soyulup boləuqə həm baxka kahinlar əzlrini Hudaə atəp paklap boləuqə yərdəmləxti (qünki Lawiylar əzlrini Hudaə atəp paklax ixida kahinlarə nisbətən bəkrək ihlasməni idi). ³⁵ Uning üstigə kəydürmə qurbanliqlar nəhayiti kəp idi, xundakla inakliq qurbanliklirining meyi wə kəydürmə qurbanliqlarə qoxuloqan xarab hədiyilirimu nəhayiti kəp idi.

Xundak kəlip Pərwərdigar öyidiki ibadət hizmətliri yengibaxtin əsligə kəltürüldi. ³⁶ Huda Öz həlkigə bu ixlarni orunlaxturoqanliq üçün Həzəkiya wə pütkül həlkə tolimu huxal boluxti; qünki bu iqlar bək tezla bejirilib boləjanidi.

«Ötəp ketix həyti» yengibaxtin təbriklinidu

30 ¹ Həzəkiya pütün Israilə wə Yəhudaə adəm əwətip həmdə Əfrailar bilən Manassəhlərgə hət yezip, ularni Israilning Hudasi boləqan Pərwədigarni seəpinip «ötəp ketix həyti»ni ötküzüx üçün Yerusalemoə, Pərwədigarning öyigə yiqilixni qakirdi ² (Padixah, əməldarliri wə Yerusalemdiki barliq jamaət bilən billə məsləhətləxip, ikkinqi ayda ötəp ketix

29:23 «padixah wə jamaət kollirini tekilər üstigə koyuxti» — «Law.» 4□13-26ni kəring.

29:31 «aldioqə kelinglar, qurbanliqlar,...» — muxu yərdə «qurbanliqlar» bəlkim «inakliq qurbanlikliri»ni kərsitidu. 32-36-ayatlərgə kərioqanda, «kəydürmə qurbanliqlar» bu ikki hil qurbanliqlar (inakliq qurbanlikliri wə təxəkkür qurbanlikliri)din sirt idi. Oqurmənlərnin esidə barki, inakliq qurbanlikliri wə təxəkkür qurbanliklirini kahinlar bilən xu qurbanliqlarni sunəuqilar yeyixka bolatti; «kəydürmə qurbanliqlar» pütünləy Hudaə atəp kəydürülati.

29:33 «Pərwərdigarə ataloqan altə yüz buka, üç ming qoymu...» — bu ayəttiki kala-qoylar bəlkim inakliq qurbanlikliri wə təxəkkür qurbanlikliri süpitidə beqixlənəqan boluxi mumkin.

heytni etküzəyli dəp qararoja kelixti. ³ Ləkin paklanoqan kaħinlar yetixmigaqqa, həlkmu Yerusalemoja yiojilip bolmiojaqqa, heytni waqtida etküzəlmidi). ⁴ Padixah wə pütkül jamaət bu pilanni naħayiti yahxi boptu, dəp qaridi. ⁵ Xuning bilən ular pütkül Israilning Bəər-Xebadin Danojıqə barlık həlkni Yerusalemoja kelip, Israilning Hudasi Pərwərdigarni seojinip etüp ketix heytni etküzəxkə qakiriknamə əwətəyli, dəp bekitti; qünki ular heytni uzun waqıtlardın buyan pütülgən bəlgilimə boyiqə etküzülmigənidi. ⁶ Qaparmənlər padixah bilən əməldarların gətlirini elip, pütün Israil wə Yəhuda yurtını kezip, padixahning yarlık boyiqə mundaq həwərnı jakarlıdi: «İsraillər, İbrahim, İshaq wə Israilning Hudasi boləqan Pərwərdigaroja yenip kelinglər, xundaq kilsanglar U Asuriyə padixahlirining qanggilidin kutuloqan qaldinglərnin yenioja yenip kelidu. ⁷ Ata-bowanglar wə qerindixinglarəja ohxax bolmanglar; ular öz ata-bowilirinin Hudasi Pərwərdigaroja asiylik qıləjaqqa, U huddi silər kərgəndək ularni harabiqiliklə tapxuroqan. ⁸ Ata-bowanglarəja ohxax boynungları kəttik qılmanlar; Pərwərdigarning otluq ojazipining silərdin kətürölüp ketixi üqün, əmdi silər Pərwərdigaroja bekininglər, U mənggügə Əzigə has dəp atioqan muqəddəshanioja kelip, Hudayinglər boləqan Pərwərdigarning hizmitidə bolunglar. ⁹ Əgər silər Pərwərdigaroja qaytsanglar, qerindaxlırlar wə bala-qakiliringlər əzlrini tutqun qıləqanların aldida rəħim-iltipatkə erixip, bu yurtkə qaytıp kelidu; qünki Hudayinglər boləqan Pərwərdigar xapaətlik wə rəħimliktur; silər Uning təripigə ətsənglər, U silərdin yüz ərüməydu».

¹⁰ Qaparmənlər xəħərmu-xəħər berip, taki Zəbulunoja Əfraim wə Manassəhning yurt-lirini kezip qıktı; ləkin u yərdikilər ularni zanglik qilip məshirə qilatti. ¹¹ Həlbuki, Axir, Manassəh wə Zəbulunların bəziliri əzlrini təwən tutup Yerusalemoja kəldi. ¹² Uning üstigə, Hudaning kəli Yəhudaların üstidə bolup, ularni bir niyəttə padixahning wə əməldarların Pərwərdigarning sezigə asasen qıqaroqan əmrini ixkə axuruxkə bir jan bir dil kildi.

¹³ Xuning bilən ikkinji ayda nuroqun kixilər petir nan heytni etküzəx üqün Yerusalemoja yiojilənanidi; toplanəqan həlk zor bir türküm adəm idi. ¹⁴ Ular kəzojilip Yerusalemlə xəħiridiki kurbangahları buzup yökətip, isriqahlarınu elip qıkip, Kidron jiləjisiəja apirip taxlıdi.

¹⁵ Ular ikkinji aynın on tətinqi küni etüp ketix heytiəja ataloqan qozılarnı soydi. Kaħinlar bilən Lawıylar buningəja qarap hijil bolup, əzlrini Hudaəja muqəddəs boluxkə paklap, kəydürmə kurbanlıklarnı Pərwərdigarning əyigə elip kelixti. ¹⁶ Ular Hudaning adimi boləqan Musəja qüxürülgən Təwrat kanunioja asasen, bəlgilimə boyiqə öz orunliriəja kelip turuxti. Kaħinlar Lawıyların qolidin qanni elip kurbangahkə səpti. ¹⁷ Jamaət iqidə paklinip bolmioqanlar heli boləjaqqa, Lawıylar paklanmioqan barlık kixilərnin ornida etüp ketix heytiəja beqixlanəqan qozılarnı Pərwərdigaroja atax üqün soyuxkə məs'ul idi. ¹⁸⁻¹⁹ Qünki Əfraim wə Manassəh, Issakar wə Zəbulundın kəlgən kəpinqisi, heli kəp bir türküm kixilər paklanmay turupla, Təwrat bəlgilimisigə hilap həlda etüp ketix heytiəja atap soyuloqan qəza gəxlirini yeyixkə kirixti; biraq Həzəkıya ular həkkidə dua qilip: — Kimki öz ata-bowisinin Hudasi boləqan Pərwərdigarnı qın kənglidin izləx niyitigə kəlgən bolsa, gərqə ular muqəddəshanioja ait paklinix bəlgilimisigə muwapıq pak qilinmisimu, məħriban Pərwərdigar ularni əpu qıləy, dedi..

²⁰ Pərwərdigar Həzəkıyanın duasioja qulək selip həlkni əpu kildi. ²¹ Yerusalemda turuwatqan Israillər petir nan heytni yəttə kün xundaq huxallık iqidə etküzdı; Lawıylar bilən kaħinlar hər küni Pərwərdigaroja ataloqan mədhiyə sazlıri bilən Pərwərdigaroja həmdusana okuxti.

²² Həzəkıya Pərwərdigarning wəhiylirini qüxəndürəxkə məħir Lawıylarəja ilham berip turdi; həlk yəttə kün heyət kurbanlıqlirini yedi; ular inaklık kurbanlıqlirini sunup, ata-bowilirinin

30:5 «Bəər-Xebadin Danojıqə pütkül Israil» — Bəər-Xeba Israilning jənubiy qəgrisida, Dan ximaliy qəgrisida idi.

30:13 «petir nan heyti» — «etüp ketix heyti» bilən baxlinidu.

30:18-19 «ularni əpu qıləy» — ıbraniy tilida «ular üqün kəqürüm-kafarat qıləy».

30:20 «həlkni əpu kildi» — ıbraniy tilida «həlkni saqaytti».

Hudasi boloqan Pərwərdigarni mədhiyilidi..

²³ Barlik jamaət yənə yəttə kün heyət ötküzüx tooqrulux məslihətləxip, yənə huxal-huramliqqa qəmgən həlaldə yəttə kün heyət ötküzdi. ²⁴ Qünki Yəhudaning padixahı Həzəkiya jamaətkə ming buqa wə yəttə ming koy hədiyə kildi; əməldarlar mu jamaətkə ming buqa, on ming koy hədiyə kildi. Nuroqun kaħinlar əzlrini Hudaqə atap paklidi. ²⁵ Pütkül Yəhuda jamaiti, kaħinlar, Lawiylar, Israildin qikqan barlik jamaət, jümlidin Israilda turuwatqan musapirlar həmdə Yəhudada turuwatqan musapirlarning həmmisi alamət huxal boluxti. ²⁶ Yerusalemnı oqayət zor huxallik kəypiyat qaplıdi; qünki Israilning padixahı Dawutning oqlı Sulaymanning zamanidin buyan, Yerusalemdə mundaq təntənə bolup baqmioqanıdi. ²⁷ Ahirida Lawiylardin boloqan kaħinlar ornidin kopup, həlqkə bəht-bərikət tilidi; ularning sadasi Hudaqə anglandı, duasi asmanlaroqə, Uning mukəddəs turaloqusiyoqə yətti.

31 ¹ Bu ixlarning həmmisi tügigəndin keyin, bu yərdə hazır boloqan Israilarning həmmisi Yəhudaning hərəkəysi xəhərlirigə berip, u yərlərdiki «but tüwrük»lərni qeqip, Axərah butlrini kesip taxliwətti; yənə Yəhuda wə Binyamin zemində, xundakla Əfraim wə Manassəh zeminining hərəkəysi yərliridiki «yukiri jaylar» wə kurbangahlarıni, həmmisini buzup yəqətkuqə səkup taxlıdi. Xuningdin keyin Israil həlqining hərəkəysi öz təwəlikigə, öz xəhərlirigə kaytip ketixti.

Mukəddəshanining ixlirining tərtipkə selinixi

² Həzəkiya kaħinlar bilən Lawiylarni nəwət-guruppilaroqə belüp, kaħinlar bilən Lawiylarning hərəkəysini əzigə has hizmitigə bekitip, kəydürmə kurbanlik wə inaklik kurbanlikliri sunup, Pərwərdigar əyining həyoliridə, ixik-dərwaziliri iqidə wəziyə ətəp, Pərwərdigarə təxəkkür-mədhıyə oquydioqan kildi. ³ Padixah yənə öz melidin bir ülxüni elip kəydürmə kurbanliklar üçün ixtixkə buyrudi; bular Pərwərdigarning Təwrat kanunida pütülgini boyiqə ətigənlik wə kəqlik kəydürmə kurbanliklar, xabat küni, yengi ay wə heyət-bayram künliridiki kəydürmə kurbanliklar üçün ayrildi. ⁴ Padixah yənə kaħinlar bilən Lawiylarning Pərwərdigarning Təwrat kanunini qing ijra kilixi üçün, təkdım kilixkə tegixlik ülxüni ularəqə beringlar, dəp Yerusalemdə turuxluk həlqkə buyrudi. ⁵ Bu buyruk qikirilixi bilənla, Israilar həsul-məhsulatlrining dəsəlpki elinoqan kismi axlik, yengi xarab, zəytun meyi wə həsəllərni həmdə etizliktin qikqan hərhil məhsulatlarıning həsulliridin əkilixti, yənə hərhil nərsilirining ondin birini əxrigə türkümləp əkilixti. ⁶ Yəhudaning hərəkəysi xəhərliridə turuwatqan Israilar bilən Yəhudalar mu koy-kalilirining ondin birini əxrigə wə Pərwərdigar Hudasiyoqə ataloqan mukəddəs buyumlarıning ondin birini əxrigə əkilip, dəwə-dəwə dəwiliwətti. ⁷ Üqinqi aydin baxlap dəwəlinip, yəttinqi ayoqə kəlgəndə tohtidi. ⁸ Həzəkiya əməldarlar bilən billə kelip, dəwə-dəwə boloqan bu məhsulatlarıni kərup Pərwərdigarə təxəkkür-mədhıyə oqudi wə Uning həlqi boloqan Israilarəqə bəht-saadət tilidi. ⁹ Həzəkiya kaħinlar bilən Lawiylardin bu dəwə-dəwə

30:22 «Pərwərdigarning wəhiyliri» — ibranıy tilidə «Pərwərdigarning bilimi» — bu bilim wəhiy arqılık kəlgəqkə, «wəhiylər» dəp təjımə kilduk.

30:25 «jümlidin Israilda turuwatqan musapirlar həmdə Yəhudada turuwatqan musapirlarning həmmisi...» — baxka birhil təjımisi: «jümlidin Israildin qikqan, Yəhudada turuwatqan musapirlarning həmmisi...».

31:6 «Yəhudaning hərəkəysi xəhərliridə turuwatqan Israilar» — 30:1-2, «2Pad.» 17:6, 23nımu kəring. Bu ıbarigə kəriqəndə ximaliy padixahlıq («Israil») Asuriya imperiyası tərəpidin sürgün kılinoqan məzgildə yaki hətta xuningdin ilgiri, ximaliy padixahlıktiki «on kəbilə»din Yəhuda tərəpkə qeqip, Yəhuda xəhərliridə oltraxlakxanlar az əməs idi. «Hudaqə ataloqan mukəddəs buyumlar» — bu «Hudaqə ataloqan mukəddəs buyumlar» bəlkim barlik məhsulatların ondin biri idi. «Kən.» 14:28-29 boyiqə, muxu buyumlarıni həlq «öz ixik-dərwaziliri iqidə Lawiylar wə kəmbəqəllər üçün toplx kerək» idi. Bizningqə 6-ayəttiki «ondin biri» «Hudaqə ataloqan mukəddəs buyumlar»din elinoqan ondin birini kərsitidi. Bu «ondin biri» xu qəqdə Yerusalemoqə apirilatti.

31:8 «dəwə-dəwə boloqan bu məhsulatlar» — 6-ayət wə uningdiki izahatni kəring.

məhsulatlər toqruqluq sorıwıdı, ¹⁰ Zadok jəmətidin bolıqan bax kaqın Azariya unıqoqa jawap berip: — Həlk Pərwərdıgarning öyigə hədiyə kəltürgili baxlıqandın buyan toyoqudək yedük, yənə nuroqun exip kəldi. Qünki Pərwərdıgar Öz həlkini bərikətlıgən, xunga exip kəloqınımu xunqə kəp, dedi.

¹¹ Həzəkıya Pərwərdıgarning eyidə ambarlarnı təyyarlawxni buyruwıdı, ular xundək kıldı. ¹² Ular səminiy-sadakətlik bilən hədiyələrnı, ondin bir ərə wə Hudaqə alahidə ataloqan nərsilərnı ambarlaroqa əkirdi. Lawıylardın bolıqan Kononıya bax ambarqı, inisi Ximəy muawin bax ambarqı boldi. ¹³ Kononıya wə inisi Ximəyning qol astida Yəhiyə, Azariya, Nahat, Asahəl, Yərimot, Yozabad, Əliyəl, Yisməkiya, Maqat wə Binayalar nazarət kılıx hizmitigə məs'ul boldi; bularning həmmisini Həzəkıya padıxah bilən Hudaning öyining baxqıroquqısı Azariyaning kərsətmisi bilən ıxləytti. ¹⁴ Hərkiy dərwezining dərwezıwını Lawiy Yimnahning oqlı Korə Hudaqə halis kılınqan hədiyə-səwəqlarə məs'ul idi; u Pərwərdıgarə sunuloqan wə «əng mukəddəs» bolqan nərsilərnı təksim kılattı. ¹⁵ Edən, Minyamin, Yəxua, Xemaya, Amariya wə Xekaniyalar uning qol astida bolup, ular kaqınlarning hərqaysı xəhərliridə, qong-kıqıqlıqıgə karəlməy, nəwət boyıqə öz kərındaxlırioqa bularnı ılıxtürüp berixkə təyinləndi; ¹⁶ Buningdin baxkə, ular nəsəbnamıgə tizimlənqan ılı yaxtin yukiri ərkəklərdin, hər künı nəwiti boyıqə Pərwərdıgarning öyigə kirip, yıkləngən wəzipisini orunlaydıqanlarning həmmisigimu təksim kılıp berətti. ¹⁷ Ular nəsəbi tizimlənqan jəmətliri boyıqə kaqınlarəqımu həmdə yigirmə yaxtin axkən Lawıylarəqə nəwiti wə wəzipisigə karap təksim kılıp berətti; ¹⁸ nəsəbnamidə «Lawiy jamaiti» dəp, pütülginigə karap bularning barlık kikiq baliliriəqə, hotunliri wə oqlul-kiz pərzəntlirigimu təksim kılıp berətti; qünki ular sadəkətlik bilən ılırliri Hudaqə atap paklinip, mukəddəs boluxkə beqlıxlıqanıdı. ¹⁹ Hərqaysı xəhərlərnıgə ətrəpliridə ılıturəqlaxkən, Həruning əwladliri bolqan kaqınlarəqə bolsa, hərbi xəhərdə məhsus tizimlənqan adəm koyuloqanıdı; ular kaqınlar ılıdiki barlık ərkəklərgə wə xundəqlə nəsəbnamidə pütülgən barlık Lawıylarəqə tegixlik ılıxlirini berətti.

²⁰ Həzəkıya pütün Yəhuda zeminida xundək kıldı; u öz Hudasi bolqan Pərwərdıgar əldida yahxi, durus wə hək bolqanı kıldı. ²¹ Məyli Pərwərdıgarning ılıdiki hizmətlərgə ait ılıta bolsun, məyli Təwrat kənunioqa həm əmlirigə əməl kılıx niyitidə Hudəsini ılıdətə bolsun, u pütün kəlbi bilən kıldı wə ronək taptı.

Asuriyə padıxahı Sənnaherib Yəhudaqə təjawuz kılıdu

2Pad. 18:13-37; 19:1-37; Yəx. 36:1-22; 37:1-38

32¹ Bu barlık ılılarnı wə sadəkətlik əməllərnı bejirgəndin keyin, Asuriyə padıxahı Sənnaherib Yəhudaqə təjawuz kılıp, koroqanlık xəhərlirigə hujum kılıp bəsüp kirip, ılılarnı ılıqal kılıx ılıqun ılılarnı kərxiwaldi. ² Həzəkıya Sənnaheribning kəlgənlikini kərup, uning Yerusəleməqə hujum kılıx niyitining barlıqini bilgəndə, ³ əməldərliri wə batur əzimətliri bilən xəhər sırtidiki bulək-eriklarnı tosuwetix toqruqluq məsləhətləxti; ular ılı kollıdı. ⁴ Xuning bilən nuroqun kixilər yioqilip: «Nemə ılıqun Asuriyə padıxahlirioqa mol su mənbəsini tepiwelıxioqa kəlduridikənmiz?» dəp barlık bulək kəzlırini etiwətti wə u yurt otturısidin ekip etıdıqan erikni tosuwətti. ⁵ Həzəkıya ılızini oqayrətləndürüp, buzulup kətkən sepillarnı yengibaxtin onqlattı, ılıstıgə karəwulhanılarnı saldurdi, yənə bir taxkı sepillə yəsətti həmdə Dawut xəhıridiki «Millo» kəl'əsini mustəhkəmlıdı; u yənə nuroqun koral-yaraq wə kəqlənlarnı yəsətti. ⁶ U həlkning

31:14 ««əng mukəddəs» bolqan nərsilər» — kaqınlarəqə berixkə alahidə bekitilgən, bəzi kurbanlıqlardın ayrip elinqan məlum kışimni kərsitidu. «Law.» 2-, 6- wə 7-bəqlarnı kərug.

31:16 «ılı yaxtin axkənlər» — bu ayətkə kərioqanda, kaqınlarning kikiq oqlul baliliri hizmət nəwiti kəlgən atilirining ılıdarqılıqıda ılıdəthənioqa kırıxkə ruhsət idi.

üstigə sərdarlarnı təyinlidi andin ularnı xəhər dərwazisidiki məydanəyə, öz aldiyə yığdurup, ularəyə ilham-riqəbət berip: ⁷ — İradənglarnı qing kilip batur bolunglar, Asuriyə padixahidin wə uningəyə ağəxkən zor qoxundin qorqmanglar yaqi alakzadə bolup kətmənglar; qünki biz bilən birgə boləquqilar ular bilən birgə boləquqilardin kəptur... ⁸ Uning bilən birgə boləqini nəhayiti bir insaniy ətlək bilək, halas; ləkin biz bilən billə boləquqi bolsa bizgə mədətkar bolup, biz üqün jəng kiləquqi Hudayimiz Pərwərdigar bardur! — dedi. Həlk Yəhədaning padixahı Həzəkiyaning səzligə ixinip tayandi..

⁹ Xuningdin keyin Asuriyə padixahı Sənnaherib pütkül küq-qoxuni bilən Lakix xəhərinə muhasirigə aldi; xu qaqda u hizmətkarlırini Yerusaleməyə, Yəhədaning padixahı Həzəkiyəyə, xundakla Yerusalemda turuwatqan barlıq Yəhədaləyəyə əwətip, ularəyə mundaq səzlərnı yətküzüp: — ¹⁰ «Asuriyə padixahı Sənnaherib: «Yerusalemlə muhasirə iqidə turukluk, silər zadi nemigə tayinip uningdə təhiqə turuwatısilər? ¹¹ Həzəkiyə silərgə: «Pərwərdigar Hudayimiz bizni Asuriyə padixahining qanggilidin kütulduridu», dəp ixəndürüp, silərnı aqlıq wə usuzluklın əlümgə tapxurmakqi boluwatmamdu? ¹² Xu Həzəkiyə Pərwərdigarəyə ataləyan «yukiri jaylar»ni həm kurbangahlarnı yok kiliwəttioqu? Andin Yəhədadiki wə Yerusalemdikilərgə: — «Silər birlə kurbangah aldida səjdə kilisilər wə xuning üstigilə huxbuy yakısilər» dəp əmr kiləyan əməsmidi? ¹³ Mening wə mening ata-bowilirimning barlıq əl həlkilərgə nemə kiləyanlıqini bilməmsilər? Əl-yurtlarning ilah-butliri öz zeminini mening qolumdin kütquzuxkə birər amal kiləliəyanmu? ¹⁴ Mening ata-bowilirim üzül-kesil yokatqan əxu əl-yurtlarning but-ilahlırining kaysibiri öz həlkini mening qolumdin kütquzalıəyan? Undakta silərnıng Hudayinglar silərnı mening qolumdin kütquzalamti? ¹⁵ Silər əmdə Həzəkiyəyə aldanmanglar, silərnı xundak qayil kilixiəyə yol qəymanglar yaqi uningəyə ixinipmu olturmanglar; qünki məyli kaysi əlning, kaysi padixahlıqning ilahı bolsun, həqkaysisi öz həlkini mening qolumdin yaqi mening ata-bowilirimning kolidin həq kütquzup qıqalmidi; silərnıng Hudayinglar silərnı mening qanggilimdin təhimu kütulduruwaləmaydu əməsmu? — dəydu» — dedi.

¹⁶ Sənnaheribning hizmətkarlırini dawamlıq yənə Pərwərdigar Hudani wə Uning hizmətkari Həzəkiyəni həkəratləydiəyan gəplərnimu kildi. ¹⁷ Andin Sənnaherib təhi hət yezip, İsrailning Hudasi boləyan Pərwədigarnı həkəratləp, zanglik kilip: «Huddi hərəkaysi əl-yurtlarning ilahliri öz həlkini mening qanggilimdin kütquzalmıəyandək, Həzəkiyaning Hudasi Uning həlkini mening qanggilimdin kütquzaləmaydu» dedi. ¹⁸ Ular xəhərnı elix qərizidə Yerusalemlə sepilidə turuwatqan həlkni qorqutup, patiparaqıqlıqkə qəmdürux üqün Yəhədiy tilidə ünlük towlap turdi. ¹⁹ Ular Yerusalemləning Hudasi huddi yər yüzidiki yat həlkərnıng insanning kolida yasaləyan ilahliriəyə ohxitip səzli.

²⁰ Xuning tüpəylidin Həzəkiyə padixah wə Amozning oqlı Yəxaya pəyoqəmbər dua kilip asmanəyə qarap nida kiliwidi, ²¹ Pərwərdigar bir Pərixətə əwətti, u Asuriyə padixahı qoxunining ləxkəgəhiəyə kirip, pütkül batur jəngqilərnı, əməldalə wə sərdarlarnı qəyməy kiriwətti. Xuning bilən Asuriyə padixahı xərməndə bolup öz yurtiəyə kaytip kətti. Əzining buthanisiəyə kirgən qəojidə əp puxtidin boləyan oqlılrini uni kiliq bilən qəpib əltürdi. ²² Ənə xu tərکیدə, Pərwərdigar Həzəkiyəni wə Yerusalemlə ahalisini Asuriyə padixahı Sənnaheribning wə baxkə barlıq düxmənlərnıng qanggilidin kütquzup kaldi wə ularnı hər tərəptə kəojdidi... ²³ Nurojun kixilər hədiyələrnı Pərwərdigarəyə atax üqün Yerusaleməyə əkəldi, xundakla nurojun esil

32:7 «biz bilən birgə boləquqilar ular bilən birgə boləquqilardin kəptur» — yaqi «biz bilən Boləquqi uning bilən boləquqidin uluqudur». «2Pad.» 6:16ni kəring.

32:8 Yər. 17:5; 1Yuhə. 4:4

32:12 «Xu Həzəkiyə Pərwədigarəyə ataləyan «yukiri jaylar»ni həm kurbangahlarnı yok kiliwəttioqu? ... Yerusalemdikilərgə: — «Silər birlə kurbangah aldida səjdə kilisilər ...» dəp əmr kiləyan əməsmidi?» — Sənnaheribning əlqisi intayin hiyiləgərlik bilən kilinəyan bu gəp bilən həlkəyə: — «Həzəkiyə Pərwədigarəyə həkikətən ixənməydu. U pəkət həmminglar Yerusalemda kurbanlıqlırlərnı kilixinglar kərek dəp silərdin paydılənməkqi» dəp gumanlandurməkqi.

32:22 «hər tərəptə kəojdidi» — yaqi «hər tərəptə əminlikkə erixtirdi» yaqi «hər tərəptə yətkəqlilik kildi».

« Tarih-təzkirə «2» »

nərsilərnı əkilip Yəhuda padixahı Həzəkıyaqa sundi; xuningdin etiwarən Həzəkıya barlıq əlyurtların izzət-hərmitigə sazawər boldi.

Həzəkiya eçir kesəl bolidu, dua qilidu

2Pad. 20:1-21; Yəx. 38:1-22; 39:1-8

²⁴ Xu künlərdə Həzəkəiya kesəl bolup sakratkə qüxüp qaldı; u Pərwərdigarəya tilawət kildi wə Pərwərdigar səz kilip, uningoqə bir məjizilik əlamət kərsətti. ²⁵ Ləkin Həzəkəiya özigə kərsətilgən iltipatkə muwəpiq təxəkkür eytmidi; u kənglidə təkəbburlixip kətti. Xunga Hudaning qəzəpi uningoqə wə xuningdək Yəhuda wə Yerusalemdikilərgə kəzoqəldi. ²⁶ Ləkin Həzəkəiya wə Yerusalemdikilər təkəbburlikidin yenip əzlirini təwən tutup yürəgəqə, Pərwərdigarning qəzəpi Həzəkəiyaning künliridə ularəya qüxmidi.

²⁷ Həzəkியaning dunyasi tolimu kəp, izzət-hərmiti kəwətlə yukiri idi; u əzizə altun, kümüş, gəhər-yakut, huxbux dora-dərmək, kalkan wə hərhil kimmətlik buyumlarını saklaydıqan həzinilərləni saldurdi; ²⁸ u yənə axlik, yengi xarab wə zəytun meyi saklaydıqan ambarlarını, yənə hər türlü mallar wə padiliri üçün eşil-kotanlarını saldurdi. ²⁹ U əzizə xəhərlər bina kıldurdi wə nuroşun qoy-kalılarəja iga boldi, çünki Huda uningəja oşayət kəp dəpinə-dunya ata kıləjanidi.

³⁰ Həzəkəiyadin ibarət bu xixi Giħon ekiniyning yukiri ekimidiki suni tosup, suni toptooqra Dawut xəħirining künpetix tərripigə ekip kelidoqan kıləqanidi. Həzəkəiya barlıq kıləqan əməlliridə ronaq tapti. ³¹ Həlbuki, Babil əmiririniyng əqliliri kelip Həzəkəiya bilən kerüküp, Yəħuda zeminida yüz bərgən bu məjizilik alamət toquruluk gəp sorioqan qaoqda, uning kenglidə nemə barlıqini məlum kılıxkə sinimaqkı, Huda uni yaloquz qaldurup, uningdin kətti. ³² Həzəkəiyaniyng qəloqan ixliri wə yaxıx əməlliri bolsa, mana ular «Yəħuda wə İsrail padixəħiriniyng tarihnamişida, Amozniyng oqlı Yəxaya pəyoəmbərniyng kərgən wəħiylik hatirisidə pütülgəndur.

³³ Həzəkəiya ata-bowiliri arisida uhlidi; ular uni Dawut əwladliri kəbristanlıqı egizlikidə dəpnə kildi; u əlgən qaşda barlıq Yəhuda həlki bilən Yerusalemdikilər uningəya hərmət bildürdi. Uning ornigə oşli Manassəh padixah boldi.

Manassəh, səltənət kılıdu; uning rəzil ixliri

2Pad. 21:1-18

33¹ Manassəh padixah bolqanda on ikki yaxta bolup, Yerusalemda əllik bəx yıl səltənət kildi. ²U Pərwərdigar Israillarning aldidin həydəp qikiriwətkən yat əlliklərnəng yirginqlik adətlirigə ohxax ixlar bilən Pərwərdigarning nəziridə rəzil bolqanni kildi. ³U atisi Həzəkiya qeqip taxliqan «yukiri jaylar»ni kəytidin yasatti; u Baallarəja atap qurbangahlarıni saldurup, axərah məbudlarıni yasidi; u asmandiki nurojunliqan ay-yultuzlarəja bax urdi wə ularning kullukəja kirdi.. ⁴U Pərwərdigarning əyidimu qurbangahlarıni yasatti. Xu ibadəthana toqruluk Pərwərdigar: «Yerusalemda Mening namim mənggü kalidu» degənidi. ⁵U Pərwərdigarning əyining ikki həylisida «asmaning qoxuni»əja qurbangahlarıni atap yasatti.. ⁶U Bən-Hinnomning jiləjisida öz balilirini ottin ətküzdi; jadugərqlik, palqilik wə dəmidiqilik ixlətti, əzigə jinkəxlər bilən əpsunqılarni bekitti; u Pərwərdigarning nəziridə san-sanaksiz

32:24 «Həzəkiya ... Pərwərdigarə qə tilawət kildi wə Pərwərdigar səz kəlip, uningə qə bir məjizilik aləmət kərsətti» – «Yəx.»
38-babni kəriung.

32:31 «...uning kenglidə nemə barlikini məlum kılıxka sinimakqi, Huda uni yaloquz qaldurup, uningdin kətti» – «Yəx.»
39-babni kəriung.

33:3 «asmandiki nuroqunliqan ay-yultuzlar» — yoki «asmaning qoxuni», yəni asmandiki nuroqunliqan ay-yultuzlarni kersitidu. Təvratın bilimizki, asmandiki yultuzlarning pərixtilər və bəlkim asmandiki yaman küqlər bilənmu munasiwiti bar («Zəb.» 147:4, «Ayup» 38:4-7, «Wəh.» 12:ni kərüng).

33:5 «asmanning koxuni» — muxu varda kuvax, ay wə vultuzlarni kersitidu.

« Tarih-təzkirə «2» »

rəzillikni kılıp Uning oqəzipini kəzojidi.⁷ U yasatқан oyma məbudni Hudaning əyigə tiklidi. Xu əy tooqruluk Pərwərdigar Dawutқа wə uning oqlı Sulaymanoqa: — «Bu əyda, xundakla Israilning həmmə kəbililirining zeminliri arisidin Mən tallıoqan Yerusalemda Əz namimni əbədgıqə kaldurımən; ⁸ Əgər Israil pəkət Mən Musaning wasitisi bilən ularoqa tapıloqan barlık əmrləgə, yəni barlık kanun, bəlgilimilər wə həkümləgə muwapıq əməl kılıxқа kəngül koysıla, Mən ularning putlirini ata-bowiliriqə bəkitkən bu zemindin kəytidin neri kılmaymən» — dəgənidi.

⁹ Ləkin Manassəh Yəhədalarnı wə Yerusalemdikilərnı xundak əzdurdiki, ular Pərwərdigar Israilarning əldidin həlak kılqan yat əlliklərnıng kılqınidinmu əxurup rəzillik kılatti.

¹⁰ Pərwərdigar Manassəh wə uning həlkıgə əgəhləndurup səzligən bolsimu, ləkin ular kılak salmıdi.

¹¹ Xu səwəbtin Pərwərdigar Asuriyə padıxahıning kəoxunıdiki sərdarlarnı ularning üstigə hujumoqa saldurdi. Ular Manassəhni ılmək bilən elip, mis zənjir bilən baqlap Babiloqa əkəldi...

¹² Manassəh muxundak əzabқа qüxkəndə Hudasi Pərwərdigaroqa yəlwurup, ata-bowilirining Hudasi əldida əzini bək təwən tutti. ¹³ U dua kılıwıdi, Pərwərdigar uning duasiqə kılak səlip, tilikini kəbul kılıp, uni Yerusalemoqa kəyturup, padıxahlıqıqə kəytidin igə kildi. Manassəh xu qəoqdıla Pərwərdigarningla Huda ikənlikini bilip yətti.

¹⁴ Bu ıxlardin keyin Manassəh «Dawut xəhıri»ning sirtıqə, jılqə otturisidiki Gıhəonning künpe-tix tərıpidin taki Belik dərwasisi əoziqıqə, Ofəlni qerıdəp səpil yasatti wə uni nəhəyiti egiz kildi; Yəhədanıng hərəkəysi kəroqanlık xəhərliridə kəoxun sərdarlırını təyinlıdi. ¹⁵ U yəne Pərwərdigar əyidin yat əlliklərnıng məbudlırı bilən əzi kəyoqan butni, əzi Pərwərdigar əyining təoqi bilən Yerusalemda yasatkəzoqan barlık kurbangəhlərnı elıwetip, xəhər sirtıqə taxlatkəziwətti.

¹⁶ Manassəh Pərwərdigar kurbangəhıni yengibəxtin tiklitip, kurbangəhқа inəklik kurbanlıkı bilən təxəkkür kurbanlıqlirini sundı wə Yəhədaləroqa Israilning Hudasi Pərwərdigarning hızmıtıgə kırıxni buyrudi. ¹⁷ Xundaktimu, həlk kurbanlıqnı yənıla «yukiri jaylar»da ətküzətti; ləkin ularning kurbanlıqlıri əzlırining Hudasi Pərwərdigaroqla sunulatti. ¹⁸ Manassəhning kəloqan ıxlıri, jümlidin uning Hudasiqə kılqan duasi wə əldin kərgüqilərnıng Israilning Hudasi Pərwərdigarning namıda uningəqa eytkən gəpliri bolsa, mana ular «Israilning padıxahlırining hatiriliri» dəgən kitabta pütülgəndur. ¹⁹ Uning duasi, Hudaning uning tiləkłirini kəndək ıjəbət kılqanlıkı, uning əzini təwən kılıxidın ilgiri kılqan barlık gənəhi wə wəpasizlikı, xundakla uning kəyərdə «yukiri jaylar» saldıroqanlıkı, Əxərah məbudlırı həm oyma məbudlarnı tikligənlikı bolsa, mana həmmisi «Aldin kərgüqilərnıng hatiriliridə» pütülgəndur. ²⁰ Manassəh ata-bowiliri arisida uhlidi; kixilər uni əz ordisiqə dəpnə kildi; oqlı Amon orniqə padıxəh boldi.

Amon səltənət kılıdu

2Pad. 21:19-26

²¹ Amon təhtkə qıkқан qəoqıda yigirmə ikki yaxta idi; u Yerusalemda ikki yıl səltənət kildi. ²² U atisi Manassəh kılqınidək Pərwərdigarning nəziridə rəzil boləqanni kildi. U atisi Manassəh yasatқан barlık oyma məbudlarəqa kurbanlık sundı wə ularning kulluqıqə kirdi. ²³ U əzini Pərwərdigar əldida atisi Manassəh əzini təwən tutkəndək təwən tutmıdi; bu Amonning bolsa gənəh-kəbihliklırı barəqanseri exip bardı. ²⁴ Keyin uning hızmətkarlırı uni kəstləp əz ordi-sida əltürüwətti. ²⁵ Ləkin Yəhəda zeminidikilər Amon padıxəhni kəstligənlərnıng həmmisini əltürdi; əndin yurt həlkı uning ornıda oqlı Yosiyani padıxəh kildi.

33:6 «Bən-Hınnomning jılqısı» — yəni «Hınnomning oqlıning jılqısı». «Yəxua» 8:29ni kərüng. Bu jılqə əsli «Ge-Hınnom» dəp atılatti (ərəbqə «jəhənnəm»). «...balilirini ottin ətküzüx» — bəlkim «insaniy kurbanlık»ni kərsitixi mumkin.

33:11 «ular Manassəhni ılmək bilən elip...» — Asuriyə padıxəhliri tutkunlarnı harlax üqün ılməklərnı burnidin ətküzüp yətiləytti. «Yəx.» 37:29 wə «Həb.» 1:15 bilən səlixturnug.

33:19 «Aldin kərgüqilərnıng hatiriliridə» — yəki «Həzayning hatiriliridə».

Həkkəniy padixah Yosiya səltənət qildu

2Pad. 22:1-20

34¹ Yosiya padixah bolqanda səkkiz yaxta bolup, Yerusalemda ottuz bir yıl səltənət qildi. ² U Pərwərdigarning nəziridə durus bolqanni kılıp, hər ixta atisi Dawutning yollirida yürüp, nə ongqoqə nə soloqə qətnəp kətmidi. ³ Uning səltənitiyning səkkizinqi yılı, u tehi güdək qeqqidila, atisi Dawutning Hudasini izləxkə baxlidi; səltənitiyning on ikkinqi yılıqə kəlgəndə Yəhuda bilən Yerusalemdiki «yukiri jaylar», axərah məbudliri, oyma butlar və kuyma butlarni yökətip, zeminni pakizləxkə kirixti. ⁴ Həlkə uning kəz aldidila «Baallar»ning qurbangahlırini qeqkəp taxlidi; u qurbangahlarıning üstigə egiz kılıp orunlaxturuloqan «kün tüwrükliri»larni kesip taxlidi; u yənə Axərah məbudliri, oyma-kuyma butlarni qeqkəp, uning topisini bu məbudlarqə qurbanlıq sunoqanlarıning kəbrilirigə qeqiwətti. ⁵ But kahinlirining ustihanlirini qurbangahlırining üstidə keydürüwətti; xundak kılıp, u Yəhuda bilən Yerusalemmi pakizlidi. ⁶ U Manassəh, Əfrayim, Ximeon hətta Naftaliqıqə ularning hərəkəysi xəhərliridə və ətrapidiki harabilərdə xundak qildi; ⁷ U qurbangahlarıni qeqkəp, axərah məbudliri və oyma butlarni kokum-talkan kiliwətti, pütün Israildiki «kün tüwrükliri»ning həmmisini kesip taxlap, Yerusalemqə kaytti.

⁸ Uning səltənitiyning on səkkizinqi yılı Yəhuda zeminini və muqəddəshanini pakizlap bolqandın keyin, Azaliyaning oqlı Xafan, xəhər baxlıki Maaseyah və Yoahazning oqlı təzkiriqi Yoahni Hudasi bolqan Pərwərdigarning öyini onqlaxkə əwətti. ⁹ Xuning bilən ular bax kahin Hilkıyaning aldiqə kelip, uningqə Pərwərdigarning öyigə beqıxlap əkəlgən pulni tapxurdi. Bu pulni əslidə dərwaziwən Lawıylar Manassəh, Əfrayim və Israilning qaldisdin, xuningdək Yəhuda və Binyamin zeminidikilər və Yerusalemdikilərdin yioqanıdi. ¹⁰ Ular Pərwərdigarning öyini ongxaydiqan ixlarni nazarət kılqıqı ixqılaraqə tapxurup bərdi. Bular həm pulni Pərwərdigarning öyini ongxax və mustəhkəmləxkə ixligüqılərgə bərdi; ¹¹ ular bolsa pulni Yəhuda padixahlıri harabiləxtürgən öy-imarətlərgə lazımlıq kesip-oyuloqan taxlarni və tüwrük-limlarqə yaoqəp setiwəlixkə yaoqəqılər bilən tamqılaraqə tapxurup bərdi. ¹² Bu adəmlər sadəktlik bilən ixlidi. Ularni baxquridiqan, nazarətkə məs'ul Lawiy Mərarining əwladlıridin Jəhat bilən Obadiya, Koəhatning əwladlıridin Zəkəriya bilən Məxullam bar idi; bu Lawıylarning həmmisi hərhil sazlarqımu məhir idi; ¹³ ular yənə həmmallar və hərhil ixlər üstidiki nazarətkılərnı baxquratti; Lawıylardin pütüqılərmu, əməldarlarmu, dərwaziwənlərmu bar idi.

¹⁴ Ular Pərwərdigar öyigə beqıxlap əkəlgən pullarni elip qikidiqan qaqda, Hilkıya kahin Pərwərdigarning Musaning wastisi bilən bərgən Təwrat kanuni kitabini tepiwaldi. ¹⁵ Hilkıya katip Xafanoqə: — Mən Pərwərdigarning öyidə Təwrat-kanuni kitabini tepiwaldim, dedi. Xuni eytip, Hilkıya kitabni Xafanoqə bərdi. ¹⁶ Xafan uni padixahning yenioqə apardi və uningqə: «Hizmətkarlıri tapxuruloqan ixlarni bolsa, həmmisini ada kiliwatidu. ¹⁷ Ular Pərwərdigar öyigə beqıxlanqan pullarni təküp, uni nazarətkılər və ixqılarning kılqıqə tapxurup bərdi» dəp məlumat bərdi. ¹⁸ Xafan katip yənə padixahkə: — Hilkıya kahin yənə manga bir oram kitab bərdi dəp uni padixah aldidə oqıdi.

¹⁹ Wə xundak boldiki, padixah Təwrat kanunidiki səzlərnı anglap, öz kiyimlirini yirtti.

²⁰ Padixah Hilkıya bilən Xafanning oqlı Ahikamoqə, Mikahning oqlı Abdon bilən Xafan katipkə və padixahning hizmetkari Asayaqə buyrup: — ²¹ Berip mən üqün və Israilda həm Yəhudadə qalduruloqan həlkə üqün bu tepiloqan kitabning səzliri toqrisida Pərwərdigardin yol soranglar.

34:4 «kün tüwrükliri» — baxkə bir tərijimi «kuyax buti» yaki kün «isrikəghar».

34:7 «kün tüwrükliri» — baxkə bir tərijimi «kuyax buti» yaki kün «isrikəghar».

34:9 «Əfrayim və Israilning qaldisi» — Asuriyə imperiyası ximaliy padixahlık («Israil»)tin əhalining kəp kismini tutkun kılıp elip kətkənidi; ayəttə tiloqə elinoqan muxu həlkə yurttə qalduruloqan Israilar idi.

34:17 «pullarni təküp...» — yaki «kümüxni eritip...»

Qünkü ata-bowilirimiz bu kitabta barlıq pütülgənlərgə əməl kılmay, Pərwərdigarning səzini tutmioqanlıqı tüpəylidin, Pərwərdigarning bizgə təkülıdıoqan oşəzipi intayin dəhxətlik bol-di, dedi.²² Xuning bilən Hılkiya wə padıxah təyinlıgən kixilər ayal pəyoqəmbər Hıldaһning kəxiqə bardi; Hıldaһ Hasraһning nəwrisi, Tokihətning oqlı kiym-keqak begi Xallumning ayali idi; u əzi Yerusalemlə xəhirining ikkinqi məhəllisidə olturatti. Ular uning bilən bu ıxlar toquruluk səzləxti.²³ U ularoqə mundaq dedi: — İsrailning Hudasi Pərwərdigar mundaq dəydu: — «Siləрни əwətkən kixigə mundaq dəqlar: —²⁴ Pərwərdigar mundaq dəydu: — Mana Mən Yəһudaning padıxahı aldidə oquloqan bu kitabtki barlıq lənətləрни əməlgə axurup, bu jayə wə bu yərdə turoqıləroqə balayı apət quxürimən.²⁵ Qünkü ular Meni taxlap, baxqə iləhləroqə huxbuy yekip, kollirining həmmə ıxlı bilən Mening aqqıqımnı kəltürdi. Uning üqün Mening kəhrim bu yərgə təkülıdu, eqürülməydu.

²⁶ Lekin silərni Pərvərdigardın yol soriqili əwətkən Yəhüdaning padixahioja bolsa, mundak dənglar: — Sən anglijan səzlar tooqrisida Israilning Hudasi Pərvərdigar mundak dəydu: —

²⁷ Qünki kenglüng yumxak bolup, Hudaning muxu jay wə uningda turoquqlarni ayibləp eytkan səzlrini angliqiningda, Uning aldida özüngni təwən kilding, xuningdək özüngni xundak təwən kילוiningda, kiyimliringni yirtip, Mening aldımda yioqliqining üqün, Məmmu duayingni anglidim, dəydu Pərwərdigar. ²⁸ Mana, seni ata-bowiliring bilən yiojilixka, ez kəbrənggə aman-hatirjəmlik iqidə berixka nesip kilimən; sening kəzlingir Mən bu jay üstigə quxüridioqan barlık külpətlərni kərməydu».

Ular yenip berip, bu həwərnı padıxahqa yətküzdi.

²⁹ Padixah, adəm əwətip, Yəhuda bilən Yerusalemning həmmə aksakallirini qakirtip kəldi.

³⁰ Padixah Pərwərdigarning öyigə qıktı; barlıq Yəhudadiki ər kixilər wə Yerusalemda turuwatqanlarning həmmisi, kahinlar bilən Lawiylar, xundakla barlıq həlk, əng kiqikidin tartip qongioqə həmmisi uning bilən billə qıktı. Andin Pərwərdigarning öyidə tepiloqan əhdə kitabining həmmə səzləri ularəqə okup bərdi.

³¹ Padixah öz ornida turup Pərwərdigarning aldid: — Pərwərdigarə ağıxip pütün kəlbim wə pütkül jenim bilən Uning əmrlirini, həküm-guwaḥliqləri wə bəlgilimilirini tutup, uxbu kitabta pütülgən əhdigə əməl qilimən dəp özini əhdigə baqlidi. ³² Xuning bilən həlkning həmmisimu əhdə aldidə turup uningə özini baqlidi.

U yənə Yerusalemda turuwatqanlarning həmmisini wə Binyamindiki həlkənimu bu əhdə aldida turoquzup uningqə özini baqlatti. Xuning bilən Yerusalemda turuwatqanlar Hudaning, yəni ata-bowilirining Hudasing əhdisi boyiqə ix kilidoqan boldi. ³³ Yosiya Israilarqə qaraxlik yurtlardan barlik yirginqlik nərsiləni qikirip taxlap, Israilda turuwatqanlarning həmmisini pəwardigar Hudasing hizmitigə kiridoqan kildi. Yosiyaning barlik künliridə həlkə ata-bowilirining Hudasi bolqan Pəwardigarqə əgixixtin heq yanmidi.

Yosiya «ətüp ketix həyti»ni ötküzidu

2Pad. 23:21-23

35¹Yosiya Pərvərdigarni seşinip eţup ketix heytni Yerusalemde eţküzmeţqi boldi; birinqi ayning on tetingi kuni ular eţup ketix heytni atalojan kozilarni soydi.

² Padixah kaħinlarning wəzəpilirini bəlgilidi, ularni Pərwərdigarning əyidiki hizmətni kilişkə rıǵbətləndürdi. ³ U yənə pütkül İsrail həlkigə əzlrini Pərwərdigarğa atap pak-mukəddəs

34:21 «tepiweliñojan kitab» — Təwratning qaysi qismi boluxi kerək? Padixahning inkasi, yəni keyinki hərəkətlirigə, bolupmu «yukiri jaylar»ni yokitixioja qariqanda, «tepiweliñojan kitab» qokum bu ixni təkitleydiyogən «Qanun xərhi»ni əz iqigə aləgən.

34:30 «... ularoʻja oʻqib bərdi» — ibraniy tilida: «... ularning kulaklirioʻja oʻqib bərdi».

34:31 «uxbu kitabda pütülgən əhdigə...» — ibraniy tilida «uxbu kitabda pütülgən əhdə sözlirigə...».

boluxka təlim bərgüqi Lawiylarəja: — Silər mukəddəs əhdə sandukini Israil padixahı Dawutning oqlı Sulayman salduroqan eygə əkirip orunlaxturunglar; əmdı uni mürənglərdə kətürüp yürux wəzipisi qalmıdı. Əmdı silər Hudayinglar Pərwərdigarning hizmitidə, xundakla Uning həlqi Israilning hizmitidə bolunglar.⁴ Xuning üqün jəmitinglar wə nəwət-guruppanglar boyiqə, Israilning padixahı Dawutning yazoqini wə uning oqlı Sulaymannıng yazoqinioq asasən, əzünglarni obdan təyyarlanglar.⁵ Silər öz ata jəmətliringlarning nəwət-guruppa tərтіpi boyiqə kərindaxliringlardin ibarət xu addiy həlk-pukralar jəmət-jəmətlirigə wəkil bolup, mukəddəsğahta turisilər; hərбір guruppida Lawiy jəmətidin birnəqqə adəm bolsun.⁶ Silər ətүp ketix heytioq ataloqan qozilarni soyusilər, əzünglarni paklanglar, Israildiki kərindaxliringlar üqün, yəni ularning Pərwərdigar Musaning wastisi bilən tapilioqan sөz-kalamioqə bekinixi üqün, həmmə ixni təyyar kılinglar, dedi.

⁷Yosiya xu yərdə hazır boləqan barlık həlk-pukralarning ətүp ketix heytioq atioqan qurbanlıki bolsun dəp, jəmiy ətutz ming koza wə oqlak, wə yənə üq ming buka hədiyə kildi; bu mallarning həmmisi padixahning melidin qikiriłoqanıdı.⁸ Uning əməldarlırimu öz ihtiyarlıki bilən həlkqə wə kahınlar bilən Lawiylarəja qurbanlık meli «kətürmə hədiyə» kildi; Pərwərdigarning əyini baxqurəqılardın Hilkıya, Zəkəriya wə Yəhiyəlmü ikki ming altə yüz koza-əqkə bilən üq yüz buqini kahınlarəja ətүp ketix heytioqə atəp qurbanlık kılix üqün hədiyə kılip tapxurdi.⁹ Lawiylarning yobaxqiliri boləqan Konaniya wə uning kərindaxlıridin Xemaya bilən Nətanəl, xundakla Haxabiya, Jəiyəl wə Yozabadmu bəx ming koza bilən bəx yüz buqini Lawiylarning heytkə atəp qurbanlık kılixioqə «kətürmə hədiyə» kildi.

¹⁰Xundak kılip, ətılıdioqan wəzipilər orunlaxturup bolunəqandın keyin, padixahning tapilioqini boyiqə, kahınlar öz ornıda turdi, Lawiylarmu ətızirining nəwət-guruppa tərтіpi boyiqə turuxti.¹¹ Lawiylar ətүp ketix heytioq ataloqan qozilarni booquzlıdi; kahınlar ularning kolidin kənni elip qurbangahqə səpti wə xuning bilən bir wakıtta Lawiylar qurbanlık malning terisini soydi.¹² Kəydürmə qurbanlıkqə sunulıdioqan mallar-ni bolsa, ular həlk-pukralarəja wəkil boləqan jəmətlər boyiqə həlkqə bəlıp berip, ularni Musaning kitabıda yezılıqinioqə muwapik, Pərwərdigarəja sunuxka təyyarlıdi. Sunulıdioqan buqılarnımu xundak kildi.¹³ Andın bəlgilimə boyiqə ular ətүp ketix heytioq ataloqan koza-əqkilərnı otqə kəkləp kawəp kildi; bəxkə qurbanlıqlardın kəloqan, yəni Hudaəja ataloqan kısımlarnı kəzanda, dangkanda yəki dasta pixurup tezdin həlk-pukralarəja ələxtürüp bərdi;¹⁴ xuningdın keyin ətızirigə wə kahınlarəja qurbanlıqlardın təyyarlıdi, qünki kahınlar, yəni Hərunning əwladlıri kəq kirgüqə kəydürmə qurbanlık kılix wə maylarnı kəydürux bilən aldirax bolup kətkənıdi; xunga Lawiylar ətızirigə wə kahınlar boləqan Hərunning əwladlırioqımu qurbanlıqlardın gəx təyyarlap qoyuxti.¹⁵ Nawa-nəəqmıqılər, yəni Asafning əwladlıri Dawut, Asaf, Həman wə Dawut padixahning aldin kərgüqisi Yədutunıng tapxurukı boyiqə öz orunlırida turuxti; dərwəziwənlər hərkəysisi öz dərwəzisi alıdıa turdi; ularning ix ornıdın əjrixıning həjiti bolmıdı, qünki ularning kərindaxlıri boləqan Lawi-

35:3 «U yənə pütkül Israil həlqigə ətızirini Pərwərdigarəja atəp pak-mukəddəs boluxka təlim bərgüqi Lawiylarəja: —» — bəxkə ikki hil təjımisı: (1) «U yənə pütkül Israiləja təlim berıdioqan, ətızirini Pərwərdigarəja atəp beoqlıxioqan Lawiylarəja...»; (2) «U yənə pütkül Israiləja Pərwərdigarəja has mukəddəs ıxlar toqruluk təlim berıdioqan Lawiylarəja...». «... Əmdı silər Hudayinglar Pərwərdigarning hizmitidə, xundakla uning həlqi Israilning hizmitidə bolunglar» — bu pütkül ayəttiki həwərgə kəriəanda:

—(1) məlum səwəbtin əhdə sandukı əng mukəddəs jaydın yetkiwətilgənıdi. Mumkınlıki boləqan səwəbliri bolsa (a) Yosiya ıbadəthanını paklıx üqün uni wakıtlık yetkəp turoqan; (ə) məlum bir rəzil padixah bütərəslık məksiti bilən uni u yərdın yetkiwətkənıdi; (b) kahınlar bütərəslərnıng rəzil niyətliridin koqıdax üqün uni yetkəp yoxurup kəyoqanıdi; (p) kahınlar Yerusalemnı buləng-talang kılıdioqan təjawuzqılarnıng qənggilidin kütuldurux üqün uni yetkəp yoxurup kəyoqanıdi (məsilən, 12:9 wə 25:4).

—(2) bu ayətkə kəriəanda Lawiylarning (xundakla kahınlarning) əng muhım wə qəng roli hazır (ıbadəthanıda Pərwərdigarning mədhıya ıxliridin bəxkə) Israiləja təlim berix kərək ıdı (30:22ni kərtəng). Israil sürgün boləqandın keyin əzra bularning yəxhi bir ılıgisi boləqanıdı.

« Tarih-təzkirə «2» »

ylar kurbanliklardan təyyarlap qoyatti. ¹⁶ Xundak kilip, xu bir kün iqidə Yosiya padixahning tapxuruqi boyiqə, etüp ketix heyti etküzülp, Pərwədigarning kurbangahioja köydürmə kurbanliklar sunuluxi bilən Pərwədigaroja beoixlap etküzülgən ibadət toluk orunlandi. ¹⁷ Xu qaojda hazır boləjan Israillar etüp ketix heyтини etküzüp boləjandin keyin, yəttə kün petir nan heyтини etküzdü. ¹⁸ Samuil pəyoqəmbərnin zamanidin buyan Israilda etüp ketix heyti mundaq etküzülp bəqmiojanidi; Israil padixahlirining heqkaysisimu Yosiya, kahinlar, Lawiylar wə xu yərdə hazır boləjan Yəhudalar bilən Israillar wə Yerusalemda turuwatqanlar etküzgəndək mundaq etüp ketix heyti etküzüp bəqmiojanidi. ¹⁹ Bu kətimki etüp ketix heyti Yosiyaning səltənitining on səkkizinqi yili etküzüldi.

Yosiyaning səltəniti ahirlixidu

²⁰ Yosiya mukəddəs öyning həmmə ixini muxundaq tərtpkə selip boləjandin keyin, Misir padixahı Nəko Əfrat dəryasining boyidiki Karkemix xəhiridə uruxka qıktı, Yosiya uning al-dini toskili qıktı. ²¹ Nəko Yosiyaning aldioja əlqilərnı əwətip uningə: «İ Yəhuda padixahı, əzlrining mening bilən nemə karlırı bar? Bütün mən sili bilən uruxkili əməs, bəlkı mening bilən urux kiliwatqan jəmət bilən uruxkili qıqkanmən; yənə kelip, Huda meni tez hujum kil, dedi; Hudaning silini həlak kiliwətməsliki üqün, Uning ixioja kaxila kilmisila, qünki U mening bilən billidur» dedi. ²² Ləkin Yosiya uning bilən kərxilixixtin yanmıdı, əksiəq əzini niqablap uningə jəng kiləli qıktı; u Hudaning Nəkonin wastisi bilən eytkən gepigə kulak salmay, Məgiddo tüzənglikigə kelip Nəko bilən tutuxtı. ²³ Okyaqılar Yosiya padixahka ok etip uningə təgküzdü; padixahı hızmətkarlırioja: — Mən eoqır yarıləndim, meni elip ketinqlar, dedi. ²⁴ Uning hızmətkarlırı uni jəng hərwisidin yələp quxürüp, uning ikkinqi jəng hərwisioja yatquzup Yerusalemoja elip mengiwıdı, u xu yərdə əldi. U ata-bowilirining kəbristanlikioja dəpnə kilindi; barlıq Yəhuda wə Yerusalemdikilər Yosiyoja təziyə tutuxtı. ²⁵ Yərimiya pəyoqəmbər Yosiya üqün mərsiyə okuydı; nəoqmə-nawaqi ər-ayallarning həmmisi taki bğüngiqə Yosiyanı təripləp mərsiyə okup kəlməktə; u ix Israilda bəgilimigə aylandı. Mana bular «mərsiyələr» dəgən kitabka pütülgəndur. ²⁶ Yosiyaning qəlojan ixlırı, uning Pərwədigarning Təwrat kitabıda yezilojanlırioja əgəxkən yaxhi əməlliri, ²⁷ kıləjanlırı bəxtin-ahiriyoja həmmisi «Yəhuda wə Israil padixahlirining Tarih-Təzkiriliri» dəgən kitabta pütülgəndur.

Yəhoahəz səltənət kılıdu

2Pad. 23:31-35

36 ¹ Yəhuda zeminidiki həlk Yosiyaning ooqli Yəhoahəzni tallap, Yerusalemda atisining ornioja padixah kılıp tiklidi. ² Yəhoahəz təhtkə qıqkan qeoqıda yigirmə üq yaxta idi; u Yerusalemda üq ay səltənət kıldı. ³ Misir padixahı uni Yerusalemda padixahlıqıtn bıkar kıldı wə Yəhuda zeminioja bir yüz talant kımux, bir talant altun jərimənə qoydı. ⁴ Andin Misir padixahı Yəhoahəznin ornioja uning inisi Eliakimni Yəhuda bilən Yerusalem üstigə padixah kılıp, uning ismini Yəhoakimioja əzgərtti; andin Nəko inisi Yəhoahəzni Misiroja elip kətti.

35:25 «Yəremiya ... mərsiyə okuydı» — yəki «Yəremiya... mərsiyə yazdı».

36:3 «bir yüz talant kımux» — 100 talant kımux bəlkim 3400 kilogram, bir talant altun 34 kilogram boluxi mumkin.

« Tarih-təzkirə «2» »

Yəhoakim səltənət kılıdu

2Pad. 23:36-37; 24:1-7

⁵ Yəhoakim təhtkə qikқан qeoqida yigirmə bəx yaxta bolup, u Yerusalemda on bir yil səltənət kildi; u Pərwərdigar Hudasing nəziridə rəzil bolqanni kildi. ⁶ Babil padixahı Nebokadnəsar uningəya hujum kiləyli qikip, uni mis zənjir bilən baqlap Babiləya elip kətti. ⁷ Nebokadnəsar yənə Pərwərdigar əyidiki bir kəsim əswab-buyumlarni Babiləya apirip, əzining Babildiki buthanisioya koydi. ⁸ Yəhoakimning qaloqan ixliri, uning yirginqlik ixliri, uningdiki əyiblər bol-sa mana, «Israil wə Yəhuda padixahlırining tarih-təzkiriliri» dəgən kitabta pütülgəndur. Uning oqlı Yəhoakin uning ornioya padixah boldi.

Yəhoakin səltənət kılıdu

2Pad. 24:8-17

⁹ Yəhoakin təhtkə qikқан qeoqida on səkkiz yaxta bolup, u Yerusalemda üç ay on kün səltənət kildi; u Pərwərdigarning nəziridə rəzil bolqanni kildi. ¹⁰ Yengi yil ətkəndə, Nebokadnəsar adəm əwətip Yəhoakinni Pərwərdigar əyidiki esil buyumlar bilən birliktə Babiləya əkəldürüp, Yəhoakinning taqisi Zədəkiyani Yəhuda wə Yerusalemda üstigə padixah kılıp tiklidi.

Zədəkiya səltənət kılıdu

2Pad. 24:18-20; 25:1-12; Yər. 52:1-30

¹¹ Zədəkiya təhtkə qikқан qeoqida yigirmə bir yaxta bolup, Yerusalemda on bir yil səltənət kildi; ¹² u Pərwərdigarning nəziridə rəzil bolqanni kildi; Yərəmiya pəyoqəmbər uningəya Pərwərdigarning səzlrini yatküzgən bolsimu, u Yərəmiyaning aldida əzini təwən kilmidi; ¹³ u əzini Hudaning namida bekinix kəsimini iqlüzgən Nebokadnəsardin yüz əridi; boynini kattik kılıp, Israilning Hudasi Pərwərdigarəya towa kılıp yenixkə kənglini jahil kildi. ¹⁴ Uning üstigə, kəhnlarning barlik bəxliri bilən həlkning həmmisi yat əlliklərining həmmə yirginqlik ixlirini dorap, asiyləklirini axurdi; ular Pərwərdigar Yerusalemda Əzigə atap mükəddəs qiloqan əyni buləwətti.

¹⁵ Ularıning ata-bowilirining Hudasi boləqan Pərwərdigar Əz həlkigə wə turaləqusiəya iqini aqrıtkaqka, tang səhərdə ornidin turup əqlilirini əwətip ularni izqil agahlandıurup turdi.

¹⁶ Birəq ular Hudaning əqlilirini mazək kılıp, səz-kalamlırini mənəsitməytti, pəyoqəmbərlirini zanglik kılatti; ahir berip Pərwərdigarning kəhri ərləp, qutkuzəyli bolmaydıqan dərjidə həlkning üstigə qüxti.

Babillar Yerusalemda wəyran kılıdu

¹⁷ Pərwərdigar xuning bilən kaldiylərining padixahini ularəya hujuməya seliwidi, padixah ularning mükəddəs əyidə yaxlırini kiliqlidi; kiz-yigitlər, kərilər, bəxi akəroqanlarəya həq iq aqrıtip olturmay, həmmiə əltürəwətti; Huda bularning həmmisini Kaldiə padixahining kolioya tapxurdi. ¹⁸ Kaldiə padixahı Hudaning əyidiki qong-kikiq deməy, barlik qəqa-buyumlarni, xundakla Pərwərdigar əyidiki həzinilərnə, xuningdək padixahning wə əməldarlırining həzinilirini koymay, Babiləya elip kətti. ¹⁹ Kaldiylər Hudaning əyini kəydürəwətti, Yerusalemda sepilini qəkiwətti, səhərdiki həmmə orda-kəroqanlarəya ot koyup kəydürüp, Yerusalemdiki barlik kimmətlik qəqa-buyumlarni qəkip kukum-talkan kildi. ²⁰ Qiliqtin aman qaloqanlarıning həmmisini Kaldiə padixahı Babiləya tutqun

36:9 «on səkkiz yaxta» — bəzi kona kəqürmilərdə «səkkiz yaxta» deyilidu.

36:10 «Yəhoakinning taqisi» — ibraniy tilida «Yəhoakinning kərindixi».

36:15 «Pərwərdigar ... tang səhərdə ornidin turup... əwətip...» — Hudaning ularni baldur wə kəp kətim agahlandıurənlilikni bildüridu.

36:16 «qutkuzəyli bolmaydıqan dərjidə» — ibraniy tilida «dawalioqusiz dərjidə».

« Tarih-təzkirə «2» »

kilip əkətti; ular taki Pars padixahlığının səltənətikiqə Babil padixahı və əvladlirining kulluqida bolup turdi. ²¹ Bularning həmmisi Pərwərdigarning Yərəmiyaning wastisi bilən aldin eytkən ağah sözi ixka axurulux üçün boldi. Xuning bilən zemin özigə tegixlik xabat künlirigə muyəssər boldi; qünki zemin yətmix yil toxquqə harabiliktə turup «xabat tutup» dəm elip rahatlandı.

Əzra 1:1-3; Yər. 25:12; 29:10; Dan. 9:2

²² Pars padixahı Qurəxning birinqi yili, Pərwərdigarning Yərəmiyaning aqzi arkilik eytkən sözi əməlgə axurulup, Pərwərdigarning Pars padixahı Qurəxning rohinı kəzəqixi bilən pütün padixahlığı təwəsidə u mundak bir jakarnamə qikardi, xundakla uni yazma kilip püküp: — ²³ «Pars padixahı Qurəx mundak dəydu: — Asmanlarning Hudasi boləjan Pərwərdigar yər yüzidiki barlik padixahlıqlarning igidarqilikhini manga bərdi; U xundakla meni Yəhuda zeminiəja jaylaxkan Yerusalemda Əzigə bir əy selixka buyrudi. Xuning üçün aranglarda Hudaning həlki boləjan hərəkəysinglarəja bolsa, uning Hudasi Pərwərdigar uning bilən billə boləjay, u xu yərgə qixsun!» dedi.

36:21 «Pərwərdigarning Yərəmiyaning wastisi bilən eytkən sözi..» — kərsitilən bu söz «Yər.» 25:11, 29:10 katarlik ayətlərdə tepilidu. «zemin «xabat tutup» dəm aldi» — intayin həjwiylə gəptur. Əslidə Musa pəyəyəmbərgə tapxurulojan Təwrat kanuni boyiqə («Law.» 25:4) zemin hər yəttinqi yilida bir yil («xabat yili»da) dəm elix kerək idi — demək, uningda heq terikqilik kilişkə bolmaytti. Əməliyəttə İsrailar zeminni igiligəndin tartip Yərəmiya pəyəyəmbərnin dəwrigiqə boləjan 490 yilda zemin heq «dəm aləjan» əməs idi. Xunga zeminning həlktin alidəjan 70 yillik aramlıq kəzəzi bar idi; həlq Babilda 70 yil sürgün boləjanda zemin ulardin, xundakla ularning rəzillikidin «dəm aldi».

—Bu temida yənə «Yərəmiya»diki «kəxumqə söz»imizni kərtüng.

36:21 Əzra 1:1-3; Yər. 25:12; 29:10; Dan. 9:2

Qoxumqə söz (1- və 2-qismioqə)

Nemixka «Samuil» və «Padixahlar»da hatiriləngən tarihlərdin bəzilirining təpsilatlırı «Tarih-Təzkirə»də qaytilinidu?

Bu orunluq soal, əlwəttə. Hər bir ixənqlik tarih bolsa həqiqətning məlum bir jəhətlirini kərsitix yaki təkittləx üqün məlum bir nuqtiinəzərdin yezilidu əməsmu? Gərqə «Tarih-Təzkirə» bilən «Samuil» və «Padixahlar»ning kəp ortaq təpsilatlırı bolsimu, ular ohximioqan ixlarni təkittləx üqün yeziloqan. «Tarih-Təzkirə» bilən «Samuil» və «Padixahlar»diki ohximaydioqan jəhətlərnəni təwəndiki addiy selixturmidin kərəyli: —

«Samuil»/«Padixahlar»	«Tarih-Təzkirə»
Saul dəwridin sürgün boluxkiqə (500 yillik məzgil)	Adəm'atimizdin baxlap, sürgün bolup qaytquqə (birnəqqə ming yillik məzgil)
Ix-wəqələrdin uzun etməy yeziloqan	Ix-wəqələrdin uzun wəqittin keyin yeziloqan
Asasən siyasiy tarih	Asasən «rohıy tarih»
Pəyoqəmbərlərnəning hizmitini təkittləydu	Kahınlarning hizmitini təkittləydu
Ximaliy və jənubiy padixahlar toqruluk	Jənubiy padixahlar toqruluk
Insanlarning gunah-kəbihlikliri pax qilinoqan	Hudaning səzidə turidioqanlıqı kərsitilgən
Padixahlarning gunahliri təkittlinidu	Padixahlarning yaxxi əməlliri (bar bolsa) təkittlinidu

Roxənki, eytkinimizdək «Tarih-Təzkirə»ni yazoqan təzkiriqi jənubiy padixahlıqni, bolupmu Dawutni ülgə qiloqan, xundakla Hudaning iltipət-yardimigə erixkən yaxxi padixahlarni nuqta qiloqan. U ximaliy padixahlıqning tarihini bayan qilmayla qəlmay, bəlki təwəndiki ixlarnimu tiloqə almaydu: —

(a) Samuil pəyoqəmbərnəning padixahlarni tallax jəryanida oynioqan rolini tiloqə almaydu;

(ə) Saul padixahning tarihi bək kışka bayan qilinidu;

(b) Gərqə Dawut padixahning bəzi ixliri bək təpsiliy həlalda bayan qilinoqan bolsimu, u Saul padixah tərripidin uqrioqan ziyankəxlik, uning Həbronda Yəhuda üstidiki ayrim səltəniti, uning kəpligən ayalliri, uning Bat-Xeba bilən ətküzgən eoqir gunahı və nətəjisi bolioqan ooqli Abxalom kətürgən isyan həq tiloqə elinmaydu.

« Tarih-təzkirə «2» »

(p) Sulaymanning ibadəthanini saloqanliki altə bab səhipini igiləydu, lekin uning nuroqun ayal-kenizəkli, uning butlarni ordioqə kirgüzüxkə yol qoyqanliki tiloqə elinmaydu.

Bundak «süküt» yanbasarlik yaki tərəpbazlik yaki millətqilikmu? «Kirix söz»imizdə eytkinimizdək, biz hərgiz undak karimaymiz. «Tarih-Təzkirə»ning muəllipi oqurmənləni heli burunla «Samuil» wə «Padixahlar»ni oquqan, Dawut wə Sulaymanning otküzgən gunahlırini allikaqan obdan bilgən, dəp həsəblaydu. Xunga bu ixlarni kaytilaxning həjiti yoxtur. Huda «kona hamanni sorioquqi» əməs, wə Uning həlkimu undak bolmasliki kerəktur. U insanning məlum gunahlarıni oquq pax kilixidın heq huzur almaydu wə əgər xundak kilsa, pəkət bizlər ularning ixliridin sawak eliximiz üqün kilidu wə təpsilatlırini kərsitixtə kerəklik dərijidin hərgiz axurmaydu.

Yəhudıylar Babil imperiyəsigə sürgün bolup, yətmix yil otkəndə heli güllinip qaloqanidi. Əmdi bu həlawət wə bihəterlik hələtni taxlap, Pələstində (Qanaan zeminida) yengi dölət bərpa kilixkə kaytqan jür'ətlik ə-ayallaroqə bolsa qaysi ixlarning əslidə əzlırining Babiloqə sürgün kilinixikə səwəb boləqanliki toqruluk heq əskərtixning həjiti yox idi. Ularoqə kerək boləqini bolsa, əz xəhərlirini wə ibadəthanini kaytidin kuruxkə rioqbət-ilhamdin ibarət idi. «Tarih-Təzkirə»ning muəllipi yaki muəllipliri dəl muxu rioqbət-ilhamni təminləydu. Rioqbət berixkə oqurmənləning dikqət-zoklırini tartidioqan təwəndiki amillar bar: —

(a) Hudaning İbrahimdin baxlap Yəhudıy həlkini əllər arisidin alahidə Əz həlkı boluxkə qaqiroqanliki (oqurmənləning esidə boluxi kerəkki, məzkur kitabtiki nəsəbnamilər Adəm'atimizdin baxlinidu).

(ə) Hudaning Dawutkə «mənggü əqürməs qiraoq boləqan bir padixahlik» toqruluk bərgən wədisi.

(Gərqə sürgünlüktdin kaytip kəlgənlər tehi Pars imperiyəsi həkümranliki astida boləqini bilən, Hudaning Dawutning təhti toqruluk boləqan bu kimmətlik wədiliri ularning kəzlırini Dawutning əwladi bolidioqan, İsrailning üstigila əməs, bəlkı pütkül aləmning üstigə padixah bolidioqan, Bəyt-Ləhəmdə tuəqulidioqan Məsih-Qutuzoquqioqə tiktüridu. Oqurmənlər kitabtiki nəsəbnamilərdə Zərubbabəl degən adəm toqruluk təpsiliy kərsitilgənlikini baykaydu. Zərubbabəl ikki tərəptin Rəb Əysa Məsihning əjdadi, yəni həm Yüsüp tərəptin (Yüsüp Təwrat kanuni jəhəttin uning atisi dəp həsəblanoqan) həm Məryəm tərəptin Məsihning əjdadi buləqan «Mat.» 1:12, 13 wə 16 wə «Luqa» 3:23 wə 27ni kəring).

(b) Gərqə əl-yurt iqidə kəbihlik eqir boləqini bilən, Huda Əzini izdigən, xundakla Uning Sulayman arqilik kuroquzoqan ibadəthanisida Əzining hərmitinı kilidioqan padixahlaroqə küqlük yardəm wə bərikət bərgənliki;

(p) Huda xu ibadəthana toqruluk «**Mening namim xu yərdə bolux üqün Mən xu yərnı tallioqanmən**» dəp eytkanliki («1Tar.» 22:9-10, «2Tar.» 2:1, 6:6, 6:8, 6:9, 7:14, 7:20, 20:8-9, 33:4, 33:7).

(t) Dawutning oqli Sulaymanning ibadəthanini kuruxi wə xuning bilən Hudaning uni Əz xan-xəripigə tolduroqanliki («2Tar.» 5-6-bablar) okurməngə xu ümidni yətküziduki, «Dawutning tehimu uluq Oqli» Məsih-Qutkuzoquqi kəlgəndə tehimu uluq wə xərpəlik mənggülik bir ibadəthanini kuridu. Sürgün boluxtdin kaytip kəlgənlərgə yətküzülgən birnəqqə

« Tarih-təzkirə «2» »

bexarətlərlərin tıp mənişi xübhəşizki, dəl xu mənidə (məsilən «Həg.» 2:9ni wə uning toqruluk izahətlirimizni kərüng).

Okurmənlərlərin əzliri Məsihkə etikəd bəqləliuqu bolsa biz ularə: «Biz uxbu «Tarih-Təzkirə»ni birinqi bolup okuəqlarəqə ohxax, bu dunyada «wətinimiz ərxtin wəqitlik ayriləqlan musapirlar» süpitidə bolimiz» dəp əslitimiz («Yəq.» 1:1, «1Pet.» 1:1 wə 2:1ni kərüng). Gərqə hərhil eqir kəbəhlik wə qiriklixixlər (həttə Hudaning Əz jamaitidə) ətrapimizəqə olaxqan bolsimu, «Tarih-Təzkirə»diki qədimki padixahlərdək biz Hudani izdəydiyəqlan bolduk; wə xundək kilsək, Uningdin küqlük mədət kəruximiz mumkin. Məsihning ələmxumul jamaitining tarixida xu mədət bilən nuroqlan adəmlər rəzil yolliridin kütquzulup nijat tapqan wə gəhi wəqitlərdə Hudaning xu məditi bilən həttə toluk bir əl-yurtni bəqlən buzukqilik axu dəwrdə kəynigə yanduruləqlan.

Nəsəbnəmilər — nemixqə hatirilinidu?

Bu soələqə yukiriki əbzəstə qışmənlə jawəb bərduk, dəp oyləymiz. «Tarih-Təzkirə»ni birinqi bolup okuəqlanlar sürgünlüktn kəytip kəlgənlər idi. Ulərləning sanliri intəyin əz idi («Əzrə» 2-bəb, «Nəhəmiyə» 7-bəbni kərüng). Bulərləning həmmisi Hudaning İbrəhiməqə bərgənlə wədisini qing tutuxi intəyin muqlim idi: —

**«Mənləni uluq bir həlk kəlip, səngə bəht-bərikət ətə kəlip, nəmingni uluq kəlimənlə;
Xuning bilən sən əzüng bəxqiləqə bəht-bərikət bolisənlə;
Kəmlər sənə bərikətlisə Mənləni ulərləni bərikətləymənlə,
Kəmkə sənə horlisə Mənləni qəqlum uni lənətkə qəldurimənlə;
Sən ərkilik yərlə yüzidiki bərlək əilə-kəbililərgə bəht-bərikət ətə kəlinidul»** («Yərlə.» 12:1-3).

Bu wədilərgə İbrəhimning bərlək jisməniy əwladliri wərlislik kəlattı. Bu bəhtning bir qışməni bolup, İsrəilning bərlək kəbilə-jəmətlirining hərbi əzəsi Yəxua pəyqəmbər ərkilik Pələstindəki bir pərqə yərgə wərlislik kəldi. Bu pərqə zəmin əwəw əzīgə əndin uning əwladliriəqə mənnggü təwə, ulərləning kəlidin hərğiz qikməydiyəqlan bolətti. Həttə ulərləni uləni bəxqiləqə sətəp bərgənlə bolsimu, «əzədlək yili»də u bərlək mənəsiwətlək kərlzlərdin hələs boləqlan hələttə ularəqə yəki əwladliriəqə kəytrulidul («Ləw.» 25:10-55, bolupmu 23-28).

Əmmə sürgünlüktn kəytip kəlgənlə adəmlər əzi wərlislik kəlidiyəqlan yərlərləning kəyər ikənləkiləni kəndək biləlyətti? Ularəqə tēgixlik boləqlan mirəs nēmə bolətti? Bu əqlwəllərlə əstidə əzining əjdədləning kəmkənləkiləni biləxi mutlək zərür idi. Xu səwəbtin «təzkirə»qə əstəyidillik bilən ikəniyətning bərləqə on ikki kəbiləning nəsəbigə mənəsiwətlək bərlək mələumatlərləni tēpləydu. U həttə əldi-kəyənədləni mələumatlərlə əngə bəqləxməydiyəqlan, mənlisini qūxinix təs boləqlan bəzi uqlərləni nəsəbnəminəning iğigə kərgüzidul (məsilən «1Tərlə.» 4:11-14ni kərüng). Bu bərlək tērləxixlərləning məqsiti bolsa, kəytip kəlgənlə musapirlərləning əzining kəlip qikqixini tēpəxi üqūn, xundəkə əzining Pərwərdigər ətə kəliəqlan mirəskə mūyəsərlə boluxidiki əng qəng ikəniyiti boluxi üqūn idi.

Kədlirlik okurmənlə, sizning rəhləy nəsəbnəminəngiz bərmu? Əsingizdə bolsunki, Hudaning İbrəhiməqə jisməniy bəhtlərlə toqruluk wədiliri uning jisməniy əwladliriəqə kəlinəqlan, ləkin bulərdin tēhimu uluq rəhləy bəhtlərlə Məsihgə etikəd bəqləx ərkilik İbrəhimning «rəhləy əwladliri»əqə wədə kəlinəqləndur («Rim.» 4-bəb, «Gəllə.» 3:6-9, 29, 4:21-31ni kərüng). Həqəkim bu

« Tarih-təzkirə «2» »

rohiy bəhtlərgə öz jismaniy ata-anisi arkilik yaki məlum bir millətin kelip qikqanlıki bilən warislik kılalmaydu. Pəket «Hudadin kaytidin tuquloqanlar» bu mirasni alidu («Yh.» 1:10-14).

Siz Hudadin tuquloqanmu?

Baxqa «isim tizimlikliri»

Nəsəbnamilərdin baxqa «Tarih-Təzkirə»də baxqa tizimliklər, məsilən, Dawutning «batur palwanliri»ning tizimlikli wə Dawut kiyin əhwalda qaloqan waqitlirida uningoqa qoxuloqan kixilərnin tizimlikliri uqraydu («1Tar.»11-12-bablarni kərüŋ). Bularning əhmiyiti nemə?

Biz yənə bir kətim bu kaytip kəlgən musapirlarning əhwali toqruluk oyliximizə toqra kelidu. Xübhəsiszki, Hudaqə sadıq boləqan bu «həlkning qaldisi»ning əzlrining sanining azliki, baxqa əllərnin ularning xəhər wə ibadəthana kuruxioqə boləqan küqlük qarxiliki wə kuruwatqan ibadəthanining kəlimining kikiqliki tüpəylidin nuroqun kətimlap rayidin kaytkusi kələtti («Həg.» 2:1-9). Lekin «Tarih-Təzkirə»diki bu hatirə-tizimliklər ularəqə Huda aldida hər birimizning xəhsiy hizmitidiki hər bir ayrim ixning əhmiyiti bardur, dəp əslitidu. Gərqə Hudaning bəndilirining əməlliri yər yüzidə hatirilənmigən yaki untuloqan bolsimu, ular əxtiki hatirilərdə mēŋgü pütüklüktur. «Tarih-Təzkirə» bizgimu muxu toqruluk əslətməmdu?

«Xunga, i kərindaxlar, yahxi ixlarni kilixtin hərmayli. Uningəqə erinmisək waqti-saiti toxqanda qoqum həsul alalaymiz» («Gal.» 6:9).